मार्मा गाउँपालिकाको कार्यालय

लटिनाथ, मार्मा दार्चुला

सुदुरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

तस्बिर: मार्मा गाउँपालिकाको गुगल नक्शामा दृश्य

मार्मा गाउँपालिकाको बस्तुगत विवरण-२०७९

बिषय-सुची

बिषय-सुची I

प्रकाशकीय.. XI

शुभ-कामना मन्तब्य XII

परिच्छेद-१ः परिचय 1

१.१. पृष्ठभूमि 1

१.२.उद्देश्य..3

१.३. पाश्र्वचित्र तयारीको महत्व 3

१.४. पाश्र्वचित्र तयारीको औचित्य..4

१.५.कानूनी तथा नीतिगत आधारहरु...4

१.५. बस्तुस्थिती तयारीका चरण 5

१.४.१ वस्तुस्थिति विवरण ढाँचा, औजार तथा कार्यविधि तयारी 5

१.४.२ वस्तुस्थिति विवरण तयारी कार्यशाला 5

१.४.३ सहजकर्ता तथा स्वयंसेवी गणक छनौट अभिमुखीकरण र परिचालन 5

१.४.४ तथ्याङ्क संकलन...5

१.४.५ तथ्याङ्क प्रशोधन तथा विश्लेषण र स्रोतनक्शा तयारी 6

१.४.६ वस्तुस्थिति विवरणको मस्यौदा तयारी 6

१.४.७ वस्तुस्थिति विवरण सुझाव संकलन...6

१.४.८ गाउँ वस्तुस्थिति विवरण अन्तिम प्रतिवेदन तयारी...6

१.६.वस्तुस्थिति विवरणको सीमा...7

परिच्छेद-२ः गाउँपालिकाको चिनारी..8

२.१ ऐतिहासिक चिनारी तथा नामाकरण 8

२.२ राजनीतिक अवस्थिति...8

२.३ धरातलीय अवस्था 8

२.४ प्राकृतिक सम्पदा...9

२.५ साँस्कृतिक उत्कृष्टता 9

२.७ विकासका संभावनाहरु 10
परिच्छेद-३ः पारिवारिक विवरण तथा जनसंख्याको अवस्था 12
३.१ बस्तीहरुको विवरण 12
३.२ घरधुरी तथा जनसंख्या वितरणको अवस्था 14
३.३. वडागत रुपमा जनसंख्या र घरधुरी विवरण 14
३.४.उमेर तथा लिङ्गको आधारमा जनसंख्या विवरण 15
३.५ जातिगत आधारमा जनसंख्या विवरण 16
३.६.नागरिकता तथा मतदाता परिचय पत्र प्राप्त गरेको संख्या 17
३.७.बैवाहिक स्थिती 17
३.८. परिवारमा आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या विवरण 18
३.९.पेशाको आधारमा जनसंख्याको विवरण 19
३.१० अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या विवरण 19
३.११ बसाइंसराइ सम्बन्धी विवरण 20
३.१२ व्यक्तिगत घटना दर्ता सम्बन्धी विवरण 20
३.१३ सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमबाट लाभान्वित विवरण 21
३.१४ घरको किसिम र स्वामित्व 22
परिच्छेद-४ः आर्थिक अवस्था 23
४.१. प्रमुख आर्थिक विवरण 23
४.१.१. प्राबिधिक सीपयुक्त तथा बिशेष दक्षता भएका मानव संशाधनको विवरण 23
४.१.२. मूख्य पेशा सम्बन्धि विवरण 24
४.१.३. औसत आम्दानि विवरण 24
४.१.४. औसत खर्च तथा बचत विवरण 25
४.१.५. परिवारमा रोजगारीको अवस्था 26
४.१.६. गाउँपालिकाबाट संचालित रोजगार कार्यक्रममा आबद्धताः 26
४.१.७. आवास संरचनाको किसिम र स्वामित्व 27
४.१.९. औधोगिक कच्चापदार्थ उत्पादनको अवस्था 28
४.९.१०. ज्यालादारी तथा दैनिक मजदुरी 28
४.९.११.बैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरुको विवरण 29

४.२. भू-उपयोग तथा स्वामित्व 29
४.२.१. जग्गाको किसिम 30
४.२.२. खेतीयोग्य जमिन सम्बन्धि विवरण 30
४.२.३. भू-उपयोग सम्बन्धि नक्शा 32
४.३. कृषी तथा पशुबिकास 32
४.३.१. सिँचाई सुबिधाको उपलब्धता 32
४.३.२. कृषि उत्पादन सम्बन्धि विवरण 33
४.३.३. कृषिजन्य बालीनालीमा मलखाद र बिषादीको प्रयोगको अवस्था 34
४.३.४. पशुपन्छीजन्य उत्पादन/पालन सम्बन्धि विवरण 35
४.३.५. खाद्यान्न, फलफुल तथा तरकारीबालीमा लाग्ने रोगकिरा 36
४.३.६. पशुपंछीमा लाग्ने मूख्य रोगहरु 36
४.३.७. ब्यबसायिक कृषिफर्म सम्बन्धि विवरण 37
४.३.८. कृषि तथा पशुसेवा संग सम्बन्धित मानव संसाधन 37
४.३.९. कृषि तथा पशुपालनसंग सम्बन्धित समुह तथा सामुदायिक संस्थाहरुको विवरण 38
४.३.१०. संकलन केन्द्र तथा चिस्यान केन्द्रहरुको विवरण 39
४.३.११. कृषि तथा पशुपालनका लागि पकेट क्षेत्रहरु 39
४.४. पर्यटन बिकास 40
४.४.१. पर्यटकीय स्थलहरुको विवरण 40
४.४.२. होटल, रिसोर्ट तथा रेष्टुरेन्ट सम्बन्धि विवरण 41
४.५. उद्योग, ब्यापार तथा बैंकिंग सेवाहरु 42
४.५.१. औद्योगिक बिकास 42
४.५.२. घट्ट, मिल सम्बन्धि विवरण 42
४.५.३. ब्यापार र ब्यबसाय सम्बन्धि विवरण 42
४.५.४. खनिज तथा खानी सम्बन्धि विवरण 43
४.५.५. स्थानीय बजार तथा ब्यापारिक केन्द्रहरुको विवरण 44
४.५.६. बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धि विवरण 45
परिच्छेद-५: सामाजिक अवस्था 45
५.१. शैक्षिक तथा मानव संशाधन बिकास 45

५.१.१. ५ बर्ष भन्दा माथिको बिद्यालय उमेरका बिद्यालय जाने नजाने बालबालिकाहरुको विवरण........................... 45
५.१.२. पालिकाको साक्षरता अवस्था... 47
५.१.३. शैक्षिक संस्था र बिद्यार्थी विवरण... 48
५.१.४. बिद्यालय बाहिर रहेका तथा बिद्यालय छाडेका बालबालिकाहरुको विवरण.. 49
५.१.५. शैक्षिक संस्थामा उपलब्ध भौतिक पूर्वाधार र सुविधाहरुको विवरण.. 49
५.१.६. छात्रवृत्ति तथा अन्य लक्षित सुबिधा उपलब्धताको अवस्था... 50
५.१.७. नमुना तथा इन्टरनेट सुबिधा उपलब्ध बिद्यालयको विवरण.. 51
५.१.८. स्थानीय सरकारको शिक्षाक्षेत्रमा लगानी.. 51
५.२. स्वास्थ्य तथा पोषण.. 51
५.२.१. स्वास्थ्य संस्थाहरुको विवरण.. 51
५.२.२. स्वास्थ्य संस्थामा उपलब्ध तथा कार्यरत चिकित्सक, स्वास्थ्यकर्मीहरुको विवरण.. 52
५.२.३. प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा पहुँचको अवस्था (प्रमुख बस्तीहरुबाट पुग्न लाग्ने समय)....................................... 52
५.२.४. उपलब्ध स्वास्थ्य सेवा तथा सुबिधाहरु... 53
५.२.५. खोपसेवा तथा सुरक्षित मातृत्व सेवा सम्बन्धि विवरण... 53
५.२.६. प्रमुख रोगहरु र उपचार सम्बन्धि विवरण... 54
५.२.७. स्वास्थ्य बिमा सम्बन्धि विवरण... 55
५.२.८. बिरामी हुँदा उपचार गराउन जाने ठाउं र उपचारमा हुने बार्षिक खर्च (लगभग)... 56
५.३. खानेपानी तथा सरसफाइ.. 56
५.३.१. खानेपानी सुबिधाको अवस्था... 56
५.३.२. खानेपानीका श्रोतहरुको विवरण.. 57
५.३.३. शौचालय प्रयोगको अवस्था... 57
५.३.४. सार्बजनिक शौचालय.. 58
५.३.५. फोहोरमैला ब्यबस्थापन... 58
५.४. महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण.. 59
५.४.१. लिंग अनुसार बालविवाह (१८ बर्ष मुनिका)... 59
५.४.२. कामदारको रुपमा घरबाहिर रहेका बालबालिकाहरुको विवरण.. 60
५.४.३. अपांगताका आधारमा जनसंख्या... 61
५.४.४. जेष्ठ नागरिक तथा एकल महिला.. 62

५.४.५. बार्षिक कार्यक्रमबाट लक्षित कार्यक्रमको लागि बिनियोजन र खर्चको अवस्था 63
५.४.६. लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका प्रयासहरु 63
५.५. युवा तथा खेलकुद र मनोरंजन 64
५.५.१ खेलमैदान, पार्क, पिकनिक स्थल तथा मनोरन्जनस्थल सम्वन्धी विवरण .... Error! Bookmark not defined.
५.५.२ व्यावसायिक खेलाडीको विवरण .... Error! Bookmark not defined.
५.५.३ युवा क्लब सम्बन्धी विवरण .... Error! Bookmark not defined.
५.५.४ युवा सिर्जनशिलता, उद्यमशिलता र परिचालन विवरण .... Error! Bookmark not defined.
५.६. कला, भाषा र संस्कृति 64
५.६.१. प्रमुख धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थल 64
५.६.२. स्थानीय चाडपर्व, जात्रा र मेलाको विवरण 65
५.७. शान्ती सुरक्षाको अवस्था 65
परिच्छेद-६: वन तथा वाताबरणीय स्थिति 66
६.१. वनक्षेत्रको अवस्था 66
६.१.१. वनक्षेत्र र प्रकार सम्बन्धि विवरण 66
६.१.२. वन ब्यबस्थापन सम्बन्धि विवरण 67
६.१.३. जडिबुटी उत्पादन, संकलन तथा निकासी सम्बन्धि विवरण 67
६.२. जलश्रोत तथा जलाधार क्षेत्र 67
६.२.१. प्रमुख जालाधर र उप-जलाधार क्षेत्रहरुको विवरण 67
६.२.२. जलश्रोत र उपयोगको स्थिति विवरण 67
६.३. जैविक विविधता र वाताबरण संरक्षण 68
६.३.१. वासस्थानका आधारमा महत्वपूर्ण जनावर तथा चराचुरुंगीको विवरण 68
६.५. विपद जोखिम ब्यबस्थापन 68
६.५.१. प्राकृतिक प्रकोप र प्रभावित परिवारहरुको संख्यात्मक विवरण 68
६.५.२. विपद/प्रकोपबाट भएको मानबिय र भौतिक क्षतिको विवरण 69
६.५.३. विपदको किसिम अनुसार जोखिमको समय 70
६.५.४. विपदबाट क्षतिग्रस्त सार्बजनिक संरचना तथा पूर्वाधार विवरण 70
६.५.५. विपद ब्यबस्थापनको पूर्व तयारी 70
६.५.६. आपतकालिन यातायातका साधन सम्बन्धि विवरण 71

६.५.७. खुला सुरक्षित क्षेत्र सम्बन्धि विवरण....... 71
परिच्छेद-७: भौतिक पूर्वाधार विकासको अवस्था....... 72
७.१. यातायात पूर्वाधार....... 72
७.१.१. सडक संजालको विद्यमान अवस्था....... 72
७.१.२. निर्माणाधीन गाउँस्तरीय (ग्रामीण) सडकहरु....... 72
७.१.३. सवारी सुबिधा र रुट....... 73
७.१.४. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र चल्ने सवारी साधन....... 73
७.१.५. झोलुंगे पुल तथा पुलपुलेसाहरुको विवरण....... 73
७.१.६. टाढाको बस्तीबाट गाउँपालिकाको केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने समय....... 74
७.२. बिद्युत तथा बैकल्पिक उर्जा....... 74
७.२.१. खाना पकाउने ईन्धनको आधारमा घरपरिवार....... 74
७.२.२. उज्यालोको श्रोतको प्रयोगको आधारमा घरपरिवार....... 75
७.२.३. जलबिद्युत, लघुजलबिद्युत योजनाहरुको विवरण....... 76
७.२.४. बिद्युत उपलब्ध घरपरिवारको विवरण....... 76
७.३. संचार तथा प्रबिधि....... 77
७.३.१. हुलाक तथा पत्रपत्रिका सम्बन्धि विवरण....... 77
७.३.२. दुरसंचार सम्बन्धि विवरण....... 77
७.३.३. रेडियो स्टेशन सम्बन्धि विवरण....... 77
७.३.४. आधुनिक इन्टरनेट सुविधामा पहुँच सम्बन्धि विवरण....... 77
७.३.५. सुचना तथा संचारका पहुँचको अवस्था....... 78
७.४. आवास तथा भवन....... 78
७.४.१. बिद्यमान सतह ढलको अवस्था....... 78
७.४.२. छानोको प्रकारका आधारमा घरधुरी विवरण....... 78
७.४.३. गाउँपालिका अन्तर्गतका सरकारी भवन सम्बन्धि विवरण....... 79
७.४.४. गाउँपालिकाको कार्यालय देखि प्रत्येक वडा केन्द्रसम्मको दुरी....... 80
परिच्छेद-८: संस्थागत तथा सुशासनको स्थिति....... 80
८.१. गाउँपालिकाको संगठनात्मक तथा मानव संशाधनको अवस्था....... 80
८.१.१. गाउँपालिकाको संगठनात्मक ढाँचा....... 80

८.१.२. गाउँ कार्यपालिका अन्तर्गत बिषयगत शाखा तथा मानव संशाधन 81
८.१.३. गाउँपालिकाको आर्थिक बर्ष २०७८/०७९ को हालसम्मको आयव्यय विवरण 82
८.३. संस्थागत सम्बन्ध र नागरिक संगठन 84
८.३.१. गाउँपालिका भित्रका टोल बिकास संस्था सम्बन्धि विवरण 84
८.३.२. परम्परागत समुह तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरुको विवरण 84
८.३.३. बिषयगत समुह तथा संस्था (कृषि, पशुपालन,उद्यम बिकास) 85
८.३.४. सामुदायिक मेलमिलाप समिति सम्बन्धि विवरण 85
८.३.५. गाउँपालिकामा कार्यरत गै.स.स. तथा अगैससह हरुको विवरण 86
८.४. ऐन, नीति नियम र कार्यप्रणाली 87
८.४.१. गाउँपालिकाका स्वीकृत ऐन, नीति, नियम निर्देशिका र मापदण्डहरु 87
८.४.२. गाउँकार्यपालिकामा कार्यरत कर्माचारीहरुको विवरण 89
अनुसूचीहरु 92
अनुसूची-१ः बस्तुस्थिति विवरण तयार गर्न प्रयोग गरिएका तथ्यांक संकलन फारमहरू 92
अनुसूची-२ः गाउँसभा तथा गाउँकार्यपालिकाका पदाधिकारीहरुको विवरण 93
अनुसूची-३ः गाउँपालिकाको वडा सिमाना सहितको नक्शा 94
अनुसूची-४ : आपतकालिन सेवा प्रदायकहरुको सम्पर्क विवरण 95
अनुसूची-५ः सामुदायिक बनहरुको विवरण 96
अनुसूची-६ः दिवाखाजा प्राप्त गर्ने बिद्यालयहरुको विवरण 97

तालिकाहरुको सुचीः

तालिका- १ः वडामा रहेका मूख्य बस्तीहरुको नाम 12
तालिका- २ः मार्मा गाउँपालिकाको जनसंख्या तथा घरधुरी विवरण 14
तालिका- ३ः वडागत घरधुरी र जनसंख्या विवरण 15
तालिका- ४ः जातिगत आधारमा वडाको घरधुरी संख्या 16
तालिका- ५ः वडागत रुपमा बैबाहिक स्थिति 17
तालिका- ६ः वडागत अनुसार आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या 19
तालिका- ७ः व्यक्तिगत घटना दर्ता सम्बधि विवरण (आ.व.२०७७/०७८) 20
तालिका- ८ः वडा र सामजिक सुरक्षा भत्ताको किसिम अनुसार लाभान्वित विवरण 22
तालिका- ९ः वडा अनुसार घरको प्रकार 22

तालिका- १०: गाउँपालिकामा उपलब्ध दक्ष मानवश्रोतहरुको विवरण 23
तालिका- ११: वडा अनुसार पेशाव्यवसायमा संलग्न जनशक्ति विवरण 24
तालिका- १२: वडा अनुसार परिवारको आम्दानि (मासिक) 24
तालिका- १३: वडा अनुसार परिवारको मासिक खर्च विवरण 25
तालिका- १४: वडा अनुसार रोजगारीको अवस्था विवरण 26
तालिका- १५: रोजगार कार्यक्रममा आबद्द विवरण (आ.व.२०७७/०७८) 27
तालिका- १६: वडा अनुसार घरको स्वामित्व विवरण 27
तालिका- १७: वडा अनुसार ज्याला मजदुरी गर्ने व्यक्तिहरुको विवरण 28
तालिका- १८: वडा अनुसार घरपरिवारको स्वामित्वमा रहेको जग्गाजमिनको विवरण 30
तालिका- १९: वडा अनुसार खेतीयोग्य जमिनको विवरण 30
तालिका- २०: वडा अनुसार सिचाई सुबिधा भएका र नभएका घरपरिवारहरुको विवरण 33
तालिका- २१: विद्यमान सिंचित जमिनको क्षेत्रफल र बस्तीहरुको विवरण 33
तालिका- २२: वडा अनुसार कृषिजन्य उत्पादनहरुको विवरण 34
तालिका- २३: वडा अनुसार रासायनिक मल र बिषादी प्रयोग गर्ने घरधुरीहरुको विवरण 35
तालिका- २४: पशुपन्छीजन्य उत्पादन/पालनको वडागत विवरण (संख्यामा) 36
तालिका- २५: गाउँपालिका भित्र संचालित ब्यबसायिक फर्म सम्बन्धि विवरण 37
तालिका- २६: गाउँपालिकामा रहेका कृषि तथा पशुपालन सम्बन्धि मानव संसाधन 38
तालिका- २७: गाउँपालिका भित्र गठन भएका कृषक समुह र पशुपालन समुहहरुको विवरण 38
तालिका- २८: संकलन केन्द्र तथा चिस्यान केन्द्रहरुको विवरण 39
तालिका- २९: कृषिपकेट क्षेत्रहरुको विवरण 40
तालिका- ३०:पशुपालन पकेट क्षेत्रहरुको विवरण 40
तालिका- ३१: गाउँपालिकामा रहेका मुख्य होटेल/लजहरुको विवरण 41
तालिका- ३२: गाउँपालिका भित्र स्थापना भएका लघु उद्योगहरुको विवरण 42
तालिका- ३३: वडा अनुसार घट्ट तथा मिल सम्बन्धि विवरण 42
तालिका- ३४: वडा अनुसार ब्यापार ब्यबसायहरुको विवरण 43
तालिका- ३५: ब्यापारिक केन्द्रहरुको विवरण 44
तालिका- ३६: बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको विवरण 45
तालिका- ३७: वडा अनुसार बिद्यालय जाने र नजाने बालबालिकाहरुको विवरण 46
तालिका- ३८: वडा अनुसार साक्षर र असाक्षर जनसंख्याको विवरण 47
तालिका- ३९: तहगत बिद्यालय संख्या, बिद्यार्थी र शिक्षक विवरण 48
तालिका- ४०:बिद्यालयहरुमा उपलब्ध सुबिधाहरुको विवरण 49
तालिका- ४१: छात्रवृत्ति प्राप्तगर्ने बालबालिकाहरुको विवरण 50
तालिका- ४२: वडा अनुसार दिवाखाजा पाउने बिद्यालय र बालबालिकाहरुको विवरण 51
तालिका- ४३: गाउँपालिकामा रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरुमा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीहरुको विवरण 52
तालिका- ४४: सबैभन्दा टाढाको बस्ती र स्वास्थ्य संस्था सम्म पुग्न लाग्ने समय 52

तालिका- ४५: वडा अनुसार ५ बर्षमुनिका बालबालिकाहरुलाई खोप सेवा विवरण........ 53
तालिका- ४६: गाउँपालिका भित्र देखिएका प्रमुख रोगहरु र उपचार सम्बन्धि विवरण........ 54
तालिका- ४७: वडा अनुसार स्वास्थ्य बिमा गरेका र नगरेका घरपरिवारहरुको विवरण........ 55
तालिका- ४८: बिरामी हुँदा उपचार गराउन जाने गरेको ठाउं र बार्षिक उपचारमा हुने खर्च विवरण........ 56
तालिका- ४९: वडा अनुसार खानेपानी सेवामा पहुँचको अवस्था........ 57
तालिका- ५०: वडा अनुसार पानीका श्रोतहरुको विवरण........ 57
तालिका- ५१: वडा अनुसार शौचालयको उपलब्धता (घरधुरी)........ 58
तालिका- ५२: वडा अनुसार घरायसी सरसफाइको अवस्था........ 59
तालिका- ५३: वडा अनुसार बालविवाह गर्नेहरुको संख्यात्मक विवरण........ 60
तालिका- ५४: कामदारको रुपमा रहेका बालबालिकाहरुको वडागत विवरण........ 60
तालिका- ५५: अपांगता भएको जनसंख्या र परिचय-पत्र प्राप्त समबन्धि विवरण........ 61
तालिका- ५६: वडा अनुसार जेष्ठ नागरिकहरुको संख्यात्मक विवरण........ 62
तालिका- ५७: गाउँपालिकामा समावेशीकरणका सूचकहरुको अवस्था........ 63
तालिका- ५८:वडा अनुसारका धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरुको विवरण........ 64
तालिका- ५९: स्थानीयस्तरमा मनाइने चाडपर्व, मेला/जात्राहरुको विवरण........ 65
तालिका- ६०:वडा अनुसार सामुदायिक वनसंख्या, घरधुरी र क्षेत्रफल........ 66
तालिका- ६१:प्राकृतिक प्रकोपका घटना र प्रभावित परिवार संख्या........ 69
तालिका- ६२: प्रकोपबाट भएको क्षतिको विवरण........ 69
तालिका- ६३:प्राकृतिक प्रकोप/विपदका घटना र जोखिमको समय........ 70
तालिका- ६४: वडा अनुसार सुरक्षित स्थानहरु........ 71
तालिका- ६५: गाउँपालिकामा सडक यातायातको पहुँचको अवस्था (कि.मि.)........ 72
तालिका- ६६: निर्माणाधीन ग्रामीण सडकहरुको विवरण........ 72
तालिका- ६७: गाउँपालिका भित्र रहेका पुलपुलेसा तथा झोलुंगे पुलहरुको विवरण........ 73
तालिका- ६८: वडा अनुसार सबैभन्दा टाढा रहेका बस्तीहरु र लाग्ने समय (घण्टा)........ 74
तालिका- ६९: वडा अनुसार खाना पकाउने इन्धन प्रयोगको अवस्था........ 75
तालिका- ७०: वडा अनुसार उज्यालोको श्रोतको प्रयोगको स्थिति विवरण........ 75
तालिका- ७१: गाउँपालिका भित्र निर्माण भएका जलबिद्युत तथा लघु जलबिद्युत योजनाहरुको बिबरण........ 76
तालिका- ७२: वडा अनुसार संचारका माध्यम प्रयोगकर्ताहरुको विवरण........ 78
तालिका- ७३: वडागत रुपमा घरको छानोको किसिम अनुसार घरधुरी संख्याको विवरण........ 79
तालिका- ७४: सरकारी भवनहरुको विवरण........ 79
तालिका- ७५: गाउँपालिका केन्द्रबाट वडा कार्यालय रहेको स्थानसम्मको दुरी........ 80
तालिका- ७६:गाउँकार्यपालिका अन्तर्गत शाखा तथा मानव संशाधन विवरण........ 82
तालिका- ७७: आ.व.२०७८/०७९को बिस्तृत आयव्यय विवरण........ 83
तालिका- ७८: गाउँपालिका भित्र गठन गरिएका र हाल सकृय रहेका समुह/समिति/संस्थाहरुको विवरण........ 84
तालिका- ७९:बिषयगत समुहहरुको विवरण........ 85

तालिका- ८०:स्थानीय स्तरमा परेका उजुरी र मेलमिलाप सम्बन्धि विवरण........ 85
तालिका- ८१:गाउँपालिकामा कार्यरत गैससहरु र संचालित कार्यक्रमहरुको विवरण........ 86
तालिका- ८२: गाउँपालिकाले निर्माण गरेका ऐन, नीति, नियम निर्देशिका र मापदण्डहरु........ 87
तालिका- ८३:गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय र वडा कार्यालयमा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण........ 89

संलग्न ग्राफहरु:

ग्राफ- १: वडा अनुसार बस्तीहरुको विवरण........ 12
ग्राफ- २:वडागत रुपमा जनसंख्याको लैंगिक अनुपात........ 15
ग्राफ- ३: उमेर अनुसारको जनसंख्या विवरण........ 16
ग्राफ- ४: जातिगत आधारमा जनसंख्या विवरण........ 16
ग्राफ- ५:परिवारमा आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या........ 18
ग्राफ- ६: अपांगताको आधारमा जनसंख्या........ 19
ग्राफ- ७: सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउनेहरुको वडागत लैंगिक विवरण........ 21
ग्राफ- ८:भत्ताको किसिम अनुसार लाभान्वित विवरण........ 21
ग्राफ- ९: वडा अनुसार परिवारको खर्च विवरण........ 25
ग्राफ- १०: गाउँपालिकामा रोजगार तथा बेरोजगारीको अवस्था........ 26
ग्राफ- ११: वडा अनुसार बैदेशिक रोजगारीमा रहेको जनशक्ति विवरण........ 29
ग्राफ- १२:बिद्यालय उमेरका बिद्यालय जाने र नजाने बालबालिकाहरुको विवरण........ 46
ग्राफ- १३: वडा अनुसार साक्षर र असाक्षर प्रतिशत........ 48
ग्राफ- १४: ५ बर्षमुनिका बालबालिकाहरुमा खोप सेवा........ 53
ग्राफ- १५: उमेर अनुसार जेष्ठ नागरिकहरुको विवरण........ 62
ग्राफ- १६: घरको छानोको किसिम अनुसार घरधुरी प्रतिशत........ 78
ग्राफ- १७: आ.व.२०७८/०७९ को आयव्ययको सारांश विवरण........ 82
ग्राफ- १८: बिषयगत क्षेत्र अनुसार विनियोजित बजेटको विवरण........ 82

प्रकाशकीय

२०७२ साल असोज ३ गते नयाँ संबिधान जारी भएसंगै मुलुकमा लोकतान्त्रिक गणतन्त्र संस्थागत भएको छ। नेपाली जनताको लामो त्याग र बलिदानीपछि प्राप्त नयाँ संधिबानले देशमा संघीय शासन व्यवस्था स्थापना गरेको छ। संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरि देशको शासकीय संरचना तीन तहमा बिभाजन गरिएको छ। संबिधानले तीनवटै शासकीय संरचनाहरुलाई संबैधानिक मान्यता दिनुका साथै तीनबटै सरकारका अधिकार सूचीहरु समेततय गरेको छ। सोही अनुसार तीनवटै तहका निर्वाचनहरु सम्पन्नभई जनप्रतिनिधिहरुले सेवा प्रवाहका साथै विकास निर्माणका कार्यहरुमा समेत तिव्रता दिएको वर्तमान अवस्था छ।

जनताको नजिकको सरकार स्थानीय तह हो। जनताका दैनिक प्रशासकीय कार्यहरु, आवश्यकता र चाहना तत्काल पुरा गर्न सजिलो होस् भन्नका लागि नै स्थानीय तहहरुलाई शासकीय स्वरुप दिईएको छ। यस अवस्थामा स्थानीय तहहरुले जनचाहना अनुसार सेवा प्रवाह र दुरत विकास गर्नु जरुरी छ। कुनै पनि विकास योजना निर्माण गर्दा सर्वैभन्दा पहिले सूचनाको आवश्यकता पर्दछ। स्थानीय तहको बर्तमान अवस्थाको बारेमा जवसम्म जानकारी हुँदैन तवसम्म योजना निर्माण गरेर पनि त्यति सान्दर्भिक हुँदैन।
यस अवस्थालाई मध्येनजगर गर्दै यस मार्मा गाउँपालिकाले गाउँ बस्तुगत विवरण (Village Profile) तयार गरेको छ। यो विवरण तयार भईसकेपछि आगामी बर्षहरुमा निर्माण हुने योजनाहरु र अन्य सेवा प्रवाहहरु यस विवरणमा उल्लेखित सूचनाहरुलाई आधार बनाएर तयार गर्न गाउँपालिकालाई सहज हुनेछ। साथै सुशासन, पारदर्शिता र उत्तरदायित्वको क्षेत्रमा समेत यस विवरणले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने छ। गाउँपालिकामा काम गर्न आउने अन्य संघसंसस्थाहरुलाई पनि यो विवरण सन्दर्भ सामग्रीको रुपमा उपयोगी हुने विश्वास लिएका छौं।
कुनै पनि अध्ययन/अनुसन्धान आफैमा पूर्ण हुँदैन। त्यस्तै यस बस्तुगत विवरणमा पनि केही कुरा छुटेका हुन सक्छन्। ति छुटेका कुराहरु वा अन्य कुनै त्रुटीहरु भए गाउँपालिकामा जानकारी गराई सहयोग गरिदिन हुन आग्रह गर्दछौं।

गाउँपालिकाले गाउँ बस्तुगत विवरण तयारीका क्रममा अन्तिम रुप दिनका लागि परामर्शदाताको रुपमा हामीलाई जिम्मेवारी दिएकोप्रति हामी गाउँपालिका प्रति कृतज्ञ छौं। हामीले गाउँपालिकाले उपलव्ध गराएका सूचनाहरुलाई बिश्लेषण गर्ने काम गरेका छौं। यसरी बस्तुगत विवरण तयार गर्ने क्रममा गाउँपालिकाबाट आवश्यक पर्ने सूचनाहरु समयमै उपलव्ध गराएर सहयोग गर्नु हुने गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, योजना अधिकृत, वडाध्यक्षहरु,गाउँकार्यपालिकाका सदस्यहरु, वडा सदस्यहरु, गाउँ कार्यपालिकाका सम्पूर्ण कर्मचारीहरु, बिषयगत निकायका कर्मचारीहरुप्रति आभार

व्यक्ति गर्दछौं। यस कार्यमा सहयोग गर्नु हुने सूचना संकलनकर्ता, सूचनादाता र अन्य सहयोगी सवैलाई हार्दिक धन्यवाद छ।

शुभ-कामना मन्तब्य

राजनैतिक परिवर्तनलाई संस्थागत गर्दै समाजवाद उन्मुख सन्तुलित समावेशी र समन्यायिक विकास तर्फ सिङ्गै राष्ट्र अग्रसर भइरहेहो बेला मार्मा गाउँपालिकाले गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका समग्र बिषय बस्तुलाई समेटेर यो गाउँ पार्श्व-चित्र (Profile)तयार गरी प्रकाशन गर्न लागेको बिषयले खुशी लागेको छ। गाउँपालिकाको बहुआयामिक विकासका लागि सडक, उर्जा, कृषि, आधारभूत शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, भौतिक पूर्वाधार, सुशासन, पर्यटन, व्यापार र वातावरण का साथसाथै समग्र भौतिक, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक बिषयको यथार्थ बिम्ब आवश्यक पर्दछ। यस आवश्यकतालाई महशुस गरी यो पाश्र्व चित्र तयार गरिएको छ।

मार्मा गाउँपालिका कृषि, जडीबुटी एवं धार्मिक पर्यटनका दृष्टीकोणले प्रशस्त सम्भावना वोकेको क्षेत्र हो। फराकिलो, समावेशी र दिगो आर्थिक वृद्धी गर्न, भौतिक पूर्वाधारको विकास गर्न, सामाजिक सेवाका क्षेत्रमा सर्वसाधारणको पहुँच, उपयोग र गुणस्तर अभिबृद्धी गर्न, सार्वजनिक र निजी क्षेत्रमा सुशासन अभिबृद्धी गर्न, जनताको आर्थिक र सामाजिक सशक्तीकरण गर्न योजना बद्ध विकासको आवश्यकता पर्दछ। योजनाबद्ध विकास तब मात्र संभव छ जब यी विषयका तथ्य र तथ्याङ्कहरु समष्टीगत हुन्छन। यस कार्यलाई मुर्तरुप दिन यो पाश्र्वचित्र कोसेढुङ्गा सावित हुनेछ भन्ने कुरामा म बिश्वस्त छु।

यो पार्श्वचित्र तयार गर्ने सिलसिलामा गाउँपालिकामा क्रियाशिल सबै राजनैतिक दलहरु, नागरिक समाज, सरकारी तथा गैर सरकारा संघ संस्थाहरु, प्राज्ञ, बुद्धीजिबी र प्रबुद्ध व्यक्तीत्वहरु, विकासका साझेदारहरु, गाउँपालिकाका सबै पदाधिकारी एवं राष्ट्रसेवक कर्माचारीहरु तथा यस कार्यमा आबद्ध सम्पूर्ण वर्ग, क्षेत्र, तथा समूहबाट प्राप्त सुझाव तथा सहयोगका लागि हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु।

जमन सिंह धामी
अध्यक्ष
२०७९ चैत्र ... गते

परिच्छेद-१ः परिचय

१.१. पृष्ठभूमि

नेपालको ईतिहासमा पहिलो पटक राज्यको ढाँचा अन्तर्गत स्थानीय शासनका बारेमा संवैधानिक व्यवस्था गरेको छ। नेपालको संघिय संरचनाको मान्यता र सिद्धान्त अनुरुप, नेपालको संविधान २०७२ को धारा ५६(१) ले संघ, प्रदेशर स्थानीय तह गरी ३ तहको राज्यको मूल संरचना रहने व्यवस्था गरी सोही धाराको उपधारा (४) र (५) ले स्थानीय तह तर्फ गाउँपालिका, नगरपालिका र जिल्लासभा रहने गरि स्वायत्त क्षेत्रको रुपमाकार्य गर्न सकिने व्यवस्था गरेकोछ। उपर्युक्त संवैधानिक व्यवस्था बमोजिम स्थानीय स्तर देखि नै जनतालाई सार्वभौमसत्ताको प्रयोग गर्ने अनुकूल वातावरण बनाई मुलुकको शासन व्यवस्थामा बढी भन्दा बढी सहभागिता प्रर्वद्धन गर्न विकेन्द्रीकरण तथा अधिकारको निक्षेपणको आधारमा स्थानीय शासन सम्वन्धी व्यवस्था गरेको छ। यस अन्तर्गत नगरपालिकाको कार्यालय स्थानीय विकासको लागि मुख्य राजनीतिक एवं प्रशासनिक कार्यालय रुपमा स्थापना गरिएको छ। स्थानीय विकासको लागि छुट्टै स्वशासित संस्थाको रुपमा विकास गर्दै जानुपर्ने नीति अनुरुप, स्थानीय तहको शासन व्यवस्थालाई थप जनमुखि, सेवामुखि, जनउत्तरदायी र पारदर्शी तुल्याई शुसासनको प्रत्याभूति दिलाउन तथा गाउँ/नगरपालिकाहरुलाई विश्वासिलो शासन इकाईका रुपमा सुदृढीकरण गर्नका लागि यो नयाँ संरचनाको स्थापना गरिएको हो। संघिय संरचनाको मान्यता सिद्धान्त तथा प्रचलित कानुन र नीतिहरु, स्थानीय सरकार संचालन सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०७४ अनुसार समाजका विभिन्न वर्ग, धर्म, लिङ्ग, जातजातिप्रति सम्मान र सहअस्तित्वको भावनाको विकास गरी प्रजातान्त्रिक मूल्य र मान्यता एवम् स्थानीय शासनमा व्यापक सहभागिता, प्रजातान्त्रिक आचरण र क्रियाकलापहरुलाई संस्थागत गर्नको लागि गाउँ/नगरपालिकाहरुलाई नेपालको नयाँ निर्मित स्थानीय प्रशासनिक एकाईको रुपमा स्थापना गरिएको छ।

संघीय मामिला तथा स्थानिय विकास मन्त्रालयले तयार गरेको नमूनामा व्यवस्था भए बमोजिम गाउँपालिकाको बस्तुगत विवरण निर्माणको प्रयोजनका लागि गाउँपालिकाको वस्तुस्थिती झल्कने गरी गाउँपालिकाको बस्तुगत विवरण तयार गर्न लागिएको हो। भरपर्दो तथ्यांकीय आधार नै बैज्ञानिक योजना पद्धतीको जग हो। यसले तुलनात्मक अध्ययन, अनुसन्धान, विश्लेषण, विवेचना गर्न, सम्भावनाहरुको खोजी गर्न र तथ्याँकमा आधारित विकास योजनाहरु निर्माण गर्न सहि तथ्याङ्कले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने हुनाले गाउँपालिका भित्र रहेका विषयगत कार्यालयहरु तथा अन्य संघसंस्थाहरुको तथ्यगत स्थिति झल्कने गरी

उपलब्ध भएसम्मका सूचनाहरुलाई व्यवस्थीत ढंगले संकलन गरी यो गाउँपालिकाको पाश्र्वचित्र तयार गरिएको छ । गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका आम नागरिकका लागि राज्यको अनुभुती दिलाउने तथा सम्पूर्ण नेपालीहरुलाई समान रुपमा स्तरिय सेवा प्रदान गर्ने स्थानीय सरकारको रुपमा नेपालका गाउँपालिका तथा नगरपालिका तथा उप-महानगरपालिकाका कार्यपालिकाहरुले काम गरिरहेको अवस्थामा स्थानीय सरकारले आफ्नो क्षेत्रभित्रका आवश्यक सबै तथ्याँहहरुलाई एकिकृत गरि व्यवस्थित सूचना प्रणाली मार्फत आवश्यक र चाहनामा आधारित सामाजिक, आर्थिक, भौतिक विकासका लागि स्थानीय तहको पाश्र्वचित्र एकदमै अपरिहार्य रहेको छ। साथै एकिकृत सूचना प्रणालीको आधारमा पालिकाहरुले आफ्नो हाताभित्र सन्तुलित विकास गर्न आवश्यक छ ।

नेपालमा ठाउँ अनुसार विविध भाषिक, धार्मिक, सांस्कृतिक र आर्थिक समाज रहको छ । यस भित्र बसोवास गर्ने आम जनता बीचको सामञ्जस्यताका साथ स्थानिय जनताकै अगुवाइमा आफ्नो आवश्यकतामा आधारित विकास कार्यक्रमको चुस्त कार्यान्वयन एवं सेवा सुविधालाई सर्व सुलभ तथा निष्पक्ष सेवाको रुपमा लैजाने अभिप्रायले आएको स्थानीय निकायको पुर्नसंरचना अनुसार सेवा तथा सुविधाको अनुभुती ग्रामीण तथा नगर क्षेत्रका जनतासम्म पु¥याउने योजना अनुरुप स्थानीय तहको भौगोलिक, सामाजिक, शैक्षिक, स्वास्थ्य, जनसांख्यिक जस्ता विकासात्मक वस्तुस्थितीको जानकारी लिएर योजनाबद्ध ढंगले सर्वाङ्गीण विकास गर्न सजिलो होस् भन्ने उद्देश्य अनुरुप यस गाउँपालिकाले मार्मा गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण पुस्तिका तयार गर्ने कार्यक्रम तय गरेको हो । यस अध्ययनले गाउँपालिकाको वस्तुस्थिती सम्वन्धि वस्तुगत रुपमा तथ्यपरक ढंगले संकलन गरिएको सूचनाका आधारमा वैज्ञानिक प्रविधीको उपयोग गर्दै यथार्थतापरक जानकारी दिने कोशिस गरेको छ । यस गाउँपाििलका तथा अन्य सरोकारवालाहरुलाई अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन प्रकृतिका विकास निर्माण एवं जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरुको संचालनमा भरपुर सहयोग पुरयाउनेछ भन्ने आशा गरिएको छ ।

वैज्ञानिक योजना पद्धतिका लागि विश्वसनीय तथा भरपर्दो तथ्याङ्कीय आधार नै महत्वपूर्ण हुन्छ । यसले तुलनात्मक अध्ययन, अनुसन्धान, विश्लेषण, विवेचना गर्न सम्भावनाहरूको खोजी गर्न सही तथ्याङ्कले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने हुनाले नगरमा रहेका विषयगत कार्यालय र शाखाहरु तथा अन्य संघसंस्थाहरूको तथ्यगत स्थिति झल्कने गरी उपलब्ध भएसम्मका सूचनाहरूलाई व्यवस्थित ढंगले सङ्कलन गरी यो गाउँपालिका पाश्र्वचित्र तयार गरिएको छ ।

१.२.उद्देश्य

यस मार्मा गाउँपालिकाको बस्तुगत विवरणमा मख्यतः यस गाउँपालिकाको आगामी नीति तथा कार्यक्रम, योजना तर्जुमा गर्नका लागि तथ्याङ्कीय आधार सृजना गर्ने सन्दर्भमा तयार गरिएको हो। यसले योजना तथा कार्यक्रमको निर्माण कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन जस्ता कुराको लेखाजोखा गर्न मद्दत गर्नेछ।

क) यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका सेवा सुविधाहरूको बारेमा जानकारी गराउने ।

ख) यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका सम्भावना र समस्याहरूको अवगत गराउने ।

ग) यस गाउँपालिकाको जनसांख्यिक तथा विकासात्मक वस्तुस्थितिको बारेमा जानकारी गराउनु।

घ) यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्रबसोवास गर्ने मानिसहरूको आर्थिक, सामाजिक, धार्मिक, शैक्षिक, तथा पेशागत स्थितिको बारेमा जानकारी गराउने।

ङ) यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका प्राकृतिक स्रोत, साधन तथा सीपको पहिचान गरी समष्टिगत विवरण प्रस्तुत गर्ने।

च) यस गाउँपालिका क्षेत्रको वास्तविक र वस्तुगत सूचना संकलन तथा व्यवस्थापनमा सहयोग गर्ने ।

छ) यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका तथ्याङ्कको आधारमा जिल्ला तथा राष्ट्रिय स्तर सम्म सूचनाको उपलब्धता गराई ब्यवस्थापनमा सहयोग गर्ने।

ज) यस गाउँपालिका स्तरमा सञ्चालित कार्यक्रमको पृष्ठपोषण प्रदान गरी आगामी कार्यक्रमको लागि मार्गनिर्देश गर्ने।

झ) यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्र तय गर्न लागिएका भावि योजना तथा कार्यक्रम र नीति निर्माणको कामलाई आधार प्रदानगर्ने।

ञ) स्थानीय आवश्यकता र स्रोत साधनको विनियोजनको अवस्थाको जानकारी गराउने।

१.३. पार्श्वचित्र तयारीको महत्व

नेपाल सरकार, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले निर्देशन गरे बमोजिम गाउँपालिका/नगरपालिकाहरूले आफ्नो क्षेत्रको विकासको लागि भरपर्दो तथ्याङ्कीय आधार तयार गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ। नगरपालिकाको भावी योजना तथा कार्यक्रम र नीति निर्माणको कामलाई आधार प्रदान गर्ने उद्देश्यका साथ तयार गरिएको पाश्र्वचित्रले तुलनात्मक मूल्याङ्कनका लागि त्यस ठाउँको वस्तुस्थिति सम्वन्धी जानकारी स्पष्ट प्रस्तुत गर्दछ। विभिन्न स्थानको आवश्यकतामा आधारित विकासका कार्यक्रम तथा रणनैतिक योजना तर्जुमा गर्न यस अध्ययनले मार्मा गाउँपालिकालाई सहयोग गर्नुका साथै समावेशी समानुपातिक र समन्यायिक विकासमा अन्य सरोकारवालाहरुलाई समेत यस क्षेत्रको तथ्यपरक

जानकारी प्रदान गर्दछ। यसका अलावा गाउँपालिका पार्श्वचित्रको यो अध्ययन सम्बन्धित क्षेत्रका संघ संस्था एवं अनुसन्धानकर्ता, योजनाकार, शिक्षाकर्मी, समाजसेवी लगायत सरोकारवालाहरुलाई उपयोगी हुने भएकोले यस अध्ययनको महत्व रहेको विषय प्रस्ट हुन्छ।

१.४. पार्श्वचित्र तयारीको औचित्य

स्थानीय आवश्यकता तथा सहभागितामा आधारित विकासका कार्यक्रमलाई प्रोत्साहन गर्न नेपाल सरकारले स्थानीय तह अन्तर्गत गाउँपालिका तथा नगरपालिकाहरुलाई दिंदै आएको अनुदानहरुमा क्रमश वृद्धि गर्दै लगेको देखिन्छ।विकास खर्च थप गर्नुका साथै नेपाल सरकारले नगर/गाउँपालिकाहरुको स्व-मुल्याँकनमा आधारित मापनका १०० वटा विभिन्न क्षेत्रका सूचकहरु पनि निर्धारण गरेको छ। ती सूचकहरु मध्ये हरेक नगर तथा गाउँपालिकाले आ-आफ्नो क्षेत्रको वस्तुगत विवरणमा आधारित प्रोफायल तयार गर्नु पनि एक हो । पूर्वाधार विकासका दृष्टिले कमजोर स्थितिमा रहेको नेपालको सन्दर्भमा PROFILE तयार गर्ने कार्यले विशेष महत्व राख्दछ। यसले वर्तमानको यथार्थलाई विश्लेषण गरी सोको आधारमा पालिकाले उपलब्ध स्रोत साधनको व्यवस्थापन र उचित कार्यक्रमहरुको तर्जुमा, कार्यान्वयन एवम् अनुगमन मुल्यांकनका निम्ति मार्गदर्शकको काम गर्ने हुनाले यो औचित्यपुर्ण रहन्छ।

१.५.कानुनी तथा नीतिगत आधारहरु

संवैधानिक व्यवस्था, कानुनी तथा नितिगत आधार, तथ्याङ्कका मान्यता सिद्धान्त र आधार, विगतका अनुभव तथा सिकाइलाई आधार मानी यो पार्श्वचित्र तयार गरिएको छ। नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन सम्वन्धी ऐन, नेपाल सरकारको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदन, तथ्याङ्क ऐन, स्थानीय तहको योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७४ जस्ता कानुनी र नितिगत व्यवस्था र साविकमा गाउँ, नगर र जिल्लाको वस्तुस्थिति विवरण तयारीमा अभ्यास गरिएको ढाँचा, विधि तथा प्रक्रियालाई प्रमुख आधारको रुपमा लिइएको छ। केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, विषयगत मन्त्रालय तथा सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका साथै यस क्षेत्रमा विगत लामो समयदेखि संलग्न संस्थाहरु र विशेषगरि स्थानीय स्तरका समाजसेवी, बुद्धिजिवीहरुको सुझाव, अनुभव लाई समेत यो पार्श्वचित्रमा तथ्याँकिय रुपमा समावेश गर्ने कोशिष गरिएको छ । सङ्घीय शासन प्रणाली तथा देहाय अनुसारका प्रमुख विद्यमान कानुनी तथा नितिगत व्यवस्थामा आधारित रही यस वस्तुस्थिति विवरण तयारी गरिएको हो।

तथ्याँक संकलन कार्यको कानुनी आधारहरु हेर्दा विशेषतः नेपालको संविधानको अनुसूची ८ मा स्थानीय तहको अधिकारको सुचीको क्रमसंख्या ६ मा स्थानीय तथ्याङ्क तथा अभिलेख संकलन सम्बन्धी अधिकार तथा क्रमसंख्या १७ मा वेरोजगारको तथ्याङ्क संकलन सम्बन्धी अधिकारको व्यवस्था, नेपाल सरकारबाट

स्वीकृत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदन, तथ्याँक ऐन २०१५ र नियमावली २०४१, स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४, र स्थानीय तहको योजना तथा वजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७४ को दफा ८.२ मा गाउँपालिका वा नगरपालिकाले वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्नु पूर्व स्थानीय तहको भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक तथा पुर्वाधार लगायतका क्षेत्रको यथार्थ स्थिति देखिने गरी वस्तुस्थिति विविरण तयार वा अद्यावधिक गर्नुपर्ने र उक्त अद्यावधिक वस्तुस्थिति विवरण सार्वजनिक गर्नुपर्ने व्यवस्था समेत गरेको छ।

१.५. बस्तुस्थिती तयारीका चरण

१.४.१ वस्तुस्थिति विवरण ढाँचा, औजार तथा कार्यविधि तयारी

बस्तुगत विवरणको ढांचा संघिय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले तोकेको गाउँ/नगर बस्तुस्थिती विवरण तयारी (पहिलो संशोधन) कार्यविधि, २०७८ अनुसारको ढाँचामा विवरण तयार गरिएको छ। औजारहरुमा घरधुरी तथा संस्थागत सूचना संकलनको लागि अलग अलग प्रश्नावलीहरु तयार गरि आवश्यक सुचनाहरु संकलन गरिएको छ। तथ्याँक संकलनको लागि गणकहरुको छनौट, तालिम, निर्देशिका तथा अनुगमनका चरणहरु अपनाइएको छ।

१.४.२ वस्तुस्थिति विवरण तयारी कार्यशाला

संघिय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय तोकेको गाउँ/नगर बस्तुस्थिती विवरण तयारी (पहिलो संशोधन) कार्यविधि, २०७८ को अनुसूची ५ को ८.२ (ख) अनुसार वस्तुस्थिति विवरण तयारी क्रममा यस बारेमा साझा धारणा, बुझाइ कार्ययोजना निर्माण र सरोकारवाला तथा नागरिकको सहभागिता, साझा धारणा र बुझाइको लागि पालिकास्तरमा १ दिने कार्यशाला संचालन गरिएको छ।

१.४.३ सहजकर्ता तथा स्वयंसेवी गणक छनौट अभिमुखीकरण र परिचालन

सहजकर्ता तथा स्वयंसेवी गणक छनौट कार्यका लागि गाउँपालिकाको बैठक बसी गणकहरु छनौट गरिएको र हालका वडाको भोगोलिक क्षेत्र, घरधुरी र जनसंख्याको आधारमा प्रत्येक वडावाट १ वा २ जनाको दरले परिचालन गरिएको छ । उक्त गणकहरुलाई तथ्याँक संकलन सम्वन्धि अभिमुखिकरण संचालन पश्चात घरधुरी तथ्याँक संकलनका लागि घरधुरी तथा वस्तीमा परिचालन गरिएको थियो।

१.४.४ तथ्याङ्क संकलन

तथ्यांक संकलन गर्ने कार्यलाई व्यवस्थित सुचना प्रणालीमा व्यवस्थापन गर्ने उद्देश्यले प्रथम चरणमा प्रश्नावली भरी प्रत्येक घरधुरीको स्थानीय निकायमा गणनाको थालनी गरियो। त्यस अन्तर्गत

उत्तरदाताको साथै घर परिवारको सम्पूर्ण विवरण भर्नको लागि प्रश्नावली निर्माण गरी सर्वेक्षण कार्य सुचारु गरियो।

१.४.५ तथ्याङ्क प्रशोधन तथा विश्लेषण र स्रोत नक्शा तयारी

तथ्यांक प्रशोधन कार्यका लागि प्रश्नावलीवाट प्राप्त तथ्यांक हरुलाई Coding , Editing गरी Data Entry गर्ने कार्य प्रारम्भ गर्नुका साथै त्यसका लागि आवश्यक प्रवन्ध मिलाइयो।तत्पश्चात Data Cleaning का लागि आवश्यक प्रकृया अपनाइयो।जसमा तथ्यांक मिले नमिलेको हेर्न, अनावश्यक अथवा बास्तविकता भन्दा ठूलो तथ्यांक हेर्ने। इकाई, मुल्य, मौसम, उत्पादन, विक्रि वितरण आदि जस्ता महत्वपूर्ण कुराहरु वास्तविक हुन कि होइनन हेर्नको लागि विश्लेष्ण कार्यमा समाबेस गर्ने गरि तयारी गरियो। अन्त्यमा परिच्छेद र विषयबस्तु अनुसारका आधारमा श्रोत नक्साहरु बस्ती अनुसार लिईएको न्एक् र न्ययनभि श्बचतज सर्वेक्षण अनुसार तयार गरिएको छ ।

१.४.६ वस्तुस्थिति विवरणको मस्यौदा तयारी

संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्धारा जारि गरिएको कार्यविधि २०७८ अनुसार मापदण्डको आधारमा प्रश्नावली तयार गरि ति प्रश्नावलीको आधारमा प्राप्त तथ्यांकलाई सुचना प्रविधिको माध्यमवाट अध्ययनको लागि बस्तुगत विवरण पुस्तिका तयारका लागि डमि तालिका तयार गरियो र सोहि अनुसारका तथ्यांक तथा अन्य सुचनाहरु गाउँपालिकाको विभिन्न चरणमा गोष्ठी र छलफल चलाई अन्य विवरणरु लिइयो र त्यसवाट पनि नआएका विवरणहलाइ सम्वन्धित निकायहरुवाट संकलन गरी बस्तुगत विवरणको मस्यौदा तयार पारियो।

१.४.७ वस्तुस्थिति विवरण सुझाव संकलन

???? कार्यविधि २०७८ मा प्रस्तुत प्रक्रिया अुनसार वस्तुस्थिति विवरण तयारी लागि आवश्यक तथ्याङ्क र जानकारीहरु संकलन सम्पन्न भए पश्चात प्राप्त तथ्याङ्क प्रशोधन तथा विश्लेषण गरी वस्तुस्थिति विवरणको मस्यौदा तयार गरिएको छ । उक्त मस्यौदा वस्तुस्थिति विवरणले समेटेका तथ्य/तथ्याङ्क तथा सुचनाहरुलाई सरोकारावाला बीच प्रस्तुत गरी सुझाव संकलन गर्न, १ दिने वस्तुस्थिती विवरण सुझाव संकलन गोष्ठीको आयोजना गरिएको छ र उक्त गोष्ठीमा सरोकारवालाहरु बाट प्राप्त सुझावहरुको आधारमा मस्यौदा प्रतिदेदन लाई अन्तिम रुप दिने कार्य गरिएको छ।

१.४.८ गाउँ वस्तुस्थिति विवरण अन्तिम प्रतिवेदन तयारी

सम्वन्धित विषयगत विज्ञ र नगरपालिकाका कर्मचारीद्धारा आ आफ्ना विषय र क्षेत्रका लागि तोकिएको ढाँचामा क्षेत्रगत PROFILE तयार पारी सम्वन्धीत विषयगत योजना तर्जुमा समितिमा छ्रफल गर्ने र

अन्तिम रुप दिने कार्य गरिने छ । विषयगत योजना तर्जुमा समितिद्धारा सिफारिस आएको विषयगत profile लाई प्रमुख प्रसाशकिय अधिकृत, गाउँ पालिका सम्वन्धीत कर्मचारी र विषयगत विज्ञको टीमले एकिकृत गरी गाउँ profile को मस्यौदा तयार पारी निर्देशक समितिमा पेश गर्ने र उक्त निर्देशक समितिद्धारा गाउँ कार्यपालिकामा छलफल गरी गाउँ पालिकाको पार्श्वचित्रलाई अन्तिम रुप दिईनेछ।

१.६.वस्तुस्थिति विवरणको सीमा

राष्ट्रिय योजना आयोग र संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले निर्धारण गरे बमोजिम गाउँपालिका पार्श्वचित्र तयार गर्दा प्रयोग गरिएका तथ्याङ्कहरूको स्रोत र आधार वर्ष खुलाईएको छ।नगरका विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी कार्यालय, अन्य संघसंस्थाले उपलब्ध गराएका तथ्याङ्क, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, विभिन्न मन्त्रालय विभागहरू, सम्बन्धित गाउँपालिका आदि स्रोतहरूबाट उपलब्ध तथ्याङ्कको आधारमा यो वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ। पार्श्वचित्रको अवधारणा अनुसार यस डकुमेन्टले मार्मा गाउँपालिकाको सम्पूर्ण पक्षको यथार्थ जानकारी सरल एवं स्पष्ट रुपमा दिन्छ।अध्ययनलाई यथासक्य वस्तुगत बनाउने प्रयास गरिएको छ।तैपनि स्रोत, साधन तथा समयको परिधीले यस अध्ययनलाई पनि केही सिमिततामा बाँधिएको छ।यस अध्ययनमा निर्धारित उद्देश्यका आधारमा आवश्यकता अनुसार तथ्याङ्क संकलन गरिएको छ ।

परिच्छेद-२: गाउँपालिकाको चिनारी

२.१ ऐतिहासिक चिनारी तथा नामाकरण

दार्चुला जिल्लाको दक्षिण पुर्व भागमा अवस्थीत मार्मा गाउँपालीका साविकका ५ वटा गा.वि.स.हरु (शेरी, तपोबन, लटीनाथ गुल्जर (२-९) र सितोला १ (४ र ९) मिलेर बनेको छ। मार्मा गाउँपालिका दार्चुला जिल्लाको सदरमुकाम बाट करिब १५ किमी टाढा रहेको छ। यस गाउँपालिकाको क्षेत्रफल २०८.०६ बर्ग कि.मी. रहेको छ। यस गाउँपालिका समुद्री सतहवाट ९०० देखि ४८०० मिटर उचाई सम्म फैलिएको छ। यस गाउँपालिकामा प्राकृतिक सम्पदाका रुपमा अपीनाम्पा संरक्षण क्षेत्र, चमेलिया नदि, घट्टेखोला, परमचुलिधाम आदि रहेका छन्।

यस गाउँपालिकाको पुर्बमा बझांग, उत्तरमा अपिहिमाल गा.पा., पश्चिम शैल्यशिखर नगरपालिका र नौगाड गा.पा., र दक्षिणमा बैतडी जिल्ला पर्दछन। कुल ६ वटा वडामा विभाजित मार्मा गाउँपालिकाको जनसंख्या घरधुरी सर्वेक्षण २०७९ अनुसार १७,७६० रहेको छ भने जम्मा घरधुरी संख्या २,८०३ रहेको देखिन्छ। यस मार्मा गाउँपालिकामा विभिन्न जातजातीहरु रहेका छन। जसमा ब्रामण (जोशी ,पन्त, ओझा, भट्ट), ठकुरी (सिंह), क्षेत्री (बिष्ट, महता, सितोली, डडाल, कोट्टारी, धामी, ठगुन्ना, भण्डारी,खडायत, धानुक, मन्याल, कार्की, महरा र रोकाया आदी), दलित (टमटा, ओड, दमाइ, तिखाल, नेपाली, लुहार, कामी, वि.क. आदि) तथा अन्य जात जातीहरु यस मार्मा गाउँपालिकामा बसोबास गर्दै अएका छन।

२.२ राजनीतिक अवस्थिति

स्थानीय तह पुर्नसंरचना अनुसार मार्मा गाउँपालिका साविकका ५ वटा गा.वि.स.हरु मिलेर बनेको छ भने यस गाउँपलिका ६ वटा वडा र ७७ वटा वस्तीहरुमा विभाजित छ। यस मार्मा गाउँपालिको पुर्बमा बझांग, उत्तरमा अपिहिमाल गा.पा., पश्चिम शैल्यशिखर नगरपालिका र नौगाड गा.पा., र दक्षिणमा बैतडी जिल्ला पर्दछन। यस गाउँपालिकाको प्रशाससनिक भवन सवै वडाहरुलाई पायक पर्ने र प्रकोपका दृष्टिकोणवाट सुरक्षित मानिने वडा नं.२ मा रहेको छ।

२.३ धरातलीय अवस्था

यहांको भौगोलिक बनावट भिरालो जमिन र पहाडी भु भागमा विभाजित रहेको छ। भौगोलिक विषमताको कारणले गर्दा यो क्षेत्र वनस्पति तथा वन्यजन्तुहरुको विविधताले सम्पन्न रहेको छ। अधिकांश भाग भिरालोपन, विविध प्रकारको वन क्षेत्र, घासे मैदान र पानीको स्रोतहरुले भरीपुर्ण रहेको छ। जनजातिको परम्परागत भेषभुषा, रिती रिवाज र लोकसँस्कृति तथा पर्यटन प्रबर्द्धनका लागी उपयोगी छन। सडक

संजाल, विद्युत, सुचना र संचारको अलवा पर्यटन पुर्वाधारको बिकास भएमा धार्मिक, कृषि, बनमा आधारित ग्रामिण पर्यटन बिकास मार्फत समग्र जिल्लाको बिकासमा टेवा पुग्ने देखिन्छ।

२.४ प्राकृतिक सम्पदा

जैविक बिबिधताका दृष्टिकोणले यस क्षेत्रमा स्तानधारी बन्यजन्तुहरुको साथ साथै विभिन्न प्रजातिको घस्रिने जीवजन्तुहरु, चरा चुरिङ्गीहरु प्रशस्त संख्यामा पाइनुका साथ महत्वपुर्ण वनस्पतिहरु (सल्ला, गुराँस आदि,) लगायत मुल्यवान जडीबुटीहरु पाईन्छन।

मार्मा गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल २०८०० हेक्टर रहेको छ।कुल क्षेत्रफलको करिब ७३.८ प्रतिशत (१५३३२ हे.) बन जंगलले ढाकेको छ, २४.७५ प्रतिशत (५१४५ हे.) क्षेत्रफल कृषि तथा आवादि क्षेत्रले ओगटेको छ भने बाँकि ३०० हेक्टर अन्य क्षेत्रले ओगटेको छ । प्राकृतिक सम्पदाका हिसाबले वन क्षेत्र प्रमुख श्रोत रहेको छ।

यो क्षेत्र समुन्द्री सतह देखि ९०० मीटर देखि ४८०० मीटर सम्मको उचाईमा फैलिएर रहेको छ र भू बनोटको विविधताले गर्दा यस क्षेत्रको हावापानीमा पनि विविधता भएको पाइन्छ र कम उचाई भएका बेशी, टार, नदि किनारका खोंचहरुमा उपोष्ण हावापानी छ भने उच्च पहाडी क्षेत्र मा समशीतोष्ण हावापानी पाइन्छ । हावापानी र भौगोलिक बनोटको विविधताको कारणले मार्मा क्षेत्र जैविक बिबिधतामा पनि सम्पन्न रहेको छ । यस क्षेत्रका मुख्य प्राकृतिक श्रोतहरु निम्न अनुसार छ।

यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफलको ७३.८ प्रतिशत (१५३३२ हे.) बन जंगलले ढाकेको छ, जसमध्ये १६.५९ प्रतिशत २५४४ हेक्टर बन सामुदयिक वनको रुपमा स्थानिय समुदायलाई हस्तान्तरण गरिएको छ।जसको व्यवस्थापन १४ वटा सामुदयिक बन उपभोक्ता समुहहरुले गरिराखेका छन् र २०३८ घरपरिवार यसमा आबद्ध रहेका छन्।

२.५ साँस्कृतिक उत्कृष्टता

खस आर्य समुदायको बाहुल्य रहेको यस क्षेत्रको परामपरागत भेषभुषा, रिती रिवाज र लोक सास्कृति पर्यटन प्रबर्धनका लागी उपयोगी छन।सडक संजाल, बिधुत, सुचना र संचारको अलावा पर्यटन पुर्बाधारको बिकाश भएमा धार्मिक, कृषि, बनमा आधारित ग्रामिण पर्यटन बिकास मार्फत समग्र गाउँपालिकाको बिकासमा टेवा पुग्ने देखिन्छ।

यस मार्मा गाउँपालिकामा विभिन्न धार्मिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रहरु पनि रहेका छन।जस मध्ये मार्मा गाउँपालिकाको सबै भन्दा अग्लो स्थानमा रहेको परमचुलीधाम पनि एक हो।यस्तै दार्चुला जिल्लाकै प्रसिद्ध धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थल तपोवन तातोपानी, लटीनाथ बाबाको मन्दिर (तलाईमाण्डौ) लटीनाथ

, मटेलाको मस्टा मन्दिर ,शेरीको क्वाकट्टे मन्दिर, गुल्जरको दुर्गाभवानी मन्दिर जस्ता थुप्रै धार्मीक तथा पर्यटकीय ठाउँहरु पनि यस मार्मा गाउँपालिका भित्र रहेका छन।भोगौलिक हिसाबले विकट रहे पनि यो मार्मा गाउँपालिका प्राकृतिक रुपमा एकदमै सुन्दर र रमणीय ठाउँ रहेको छ।यहाँको प्राकृतिक सुन्दरता पर्यटकहरुलाई स्वागत गर्न प्रतिक्षारत छ तर आवश्यक पुर्वाधार र प्रचार प्रसारको कमीले हालसम्म पर्यटक उलेखनीय रुपमा आएको पाइदैन। यहांको मौलिक संस्कृति र विभिन्न नाचगानहरु जस्तै देउडा र जीवनपद्दति पनि पर्यटनको लागी आकर्षण हुन सक्छन्।

२.७ विकासका संभावनाहरु

यस गाउँपालिका क्षेत्रमा यातायात सेवाको विस्तार, सुचना प्रविधि, सहकारी तथा वित्तीय सेवा जस्ता अवसरहरु छन् भने बैदेशिक रोजगार, आधुनिक कृषि व्यवसाय, जडिबुटी संकलन तथा प्रशोधन जस्ता थप आर्थिक विकासका सम्भाव्यताका क्षेत्रहरू रहेका छन्।

समग्रमा यस मार्मा गाउँपालिकाको तथ्याँक हेर्दा कृषि पेशा अंगाल्ने घर परिवारको संख्या उच्च रहेको छ।पालिकामा रहेको खेती योग्य जमिनमा खाद्यान्नको साथै अन्य नगदे तरकारी बाली, फलफुल, उखु, तोरी, तरकारी, मसला तथा जडीबुटी र पशुजन्य उत्पादन बृद्धि गर्न सकिने प्रशस्त सम्भावनाहरू रहेको छ। आधुनिक कृषि प्रविधि, मल तथा औजारको अभाव हुनाको साथै सो को अधिकतम लागत मुल्यले गर्दा सो को प्रयोगमा कमी हुन गई कृषि उत्पादनमा आवश्यकता अनुसार वृद्धि हुन सकेको छैन।जनचेतना, सीप तथा व्यावसायीकरणको अभिवृद्धि, प्रविधि हस्तान्तरणको साथै आवश्यक प्रविधि, मल, कर्जा बीउ बिजनको उपलब्धतामा सरलीकरण गरेर कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनमा वृद्धि ल्याई आर्थिक स्थितिमा सुधार ल्याउन सकिने प्रशस्त सम्भावनाहरू रहेको छ।

मार्मा गाउँपालिकामा रहेको अत्यन्त उर्वर भुमिमा वस्ती विकास तथा अन्य भौतिक पुर्वाधार निर्माणले गर्दा खेतीयोग्य भुमिको उपलब्धतामा दिन प्रतिदिन कमी हुँदै गएको छ भने अर्को तर्फ माटोको उर्वराशक्ती क्रमशः क्षीण हुँदै उत्पादन र उत्पादकत्वमा ह्रास आएको देखिन्छ। जथाभावी हुने गरेको वस्ती विकासलाई व्यवस्थित गर्नाको साथै पुराना परम्परागत कुलोहरूको मर्मत सुधार गरी माटोको उर्वराशक्ती बढाई वातावरणीय प्रदुषण कम गर्न सकेमा भावी पुस्ताको लागि एउटा बस्न लायक जिवन्त स्थानको जोहो गर्न सकिनेछ।

गाउँपालिकाका अधिकाँश क्षेत्रमा बाख्रापालनको प्रशस्त सम्भावना रहेको हुँदा यो व्यवसायलाई विस्तार गर्नुको साथै यातायात सेवालाई सर्वसुलभ तरिकाले उनीहरूको पहुँचसम्म विस्तार गर्न सकेको खण्डमा समुदायका मानिसहरुको आयमा वृद्धि गर्न सकिने प्रशस्त सम्भावना देखिन्छ।

यस गाउँपालिकामा भएका प्राकृतिक श्रोत र साधनलाई व्यवस्थित तथा वातावरणमैत्री प्रविधि अपनाएर उचित प्रयोग गर्न सकेमा सो क्षेत्रले कतिपय ग्रामीण इलाकाहरूमा स्थानीय स्तरमा आवश्यक रोजगारीको स्थिति श्रृजना गर्नाको साथै स्थानीय श्रोत परिचालनमा समेत दिगोपना ल्याउन सकिने देखिन्छ ।

यस गाउँपालिकामा प्राकृतिक नदी तथा खोलाहरु भएको हुँदा जलविद्युत उत्पादन गरि स्थानीय रोजगारी सिर्जनाका हुन सक्ने प्रवल सम्भावना रहेको छ ।

मार्मा गाउँपालिकाका बिकास सम्भावनाहरु

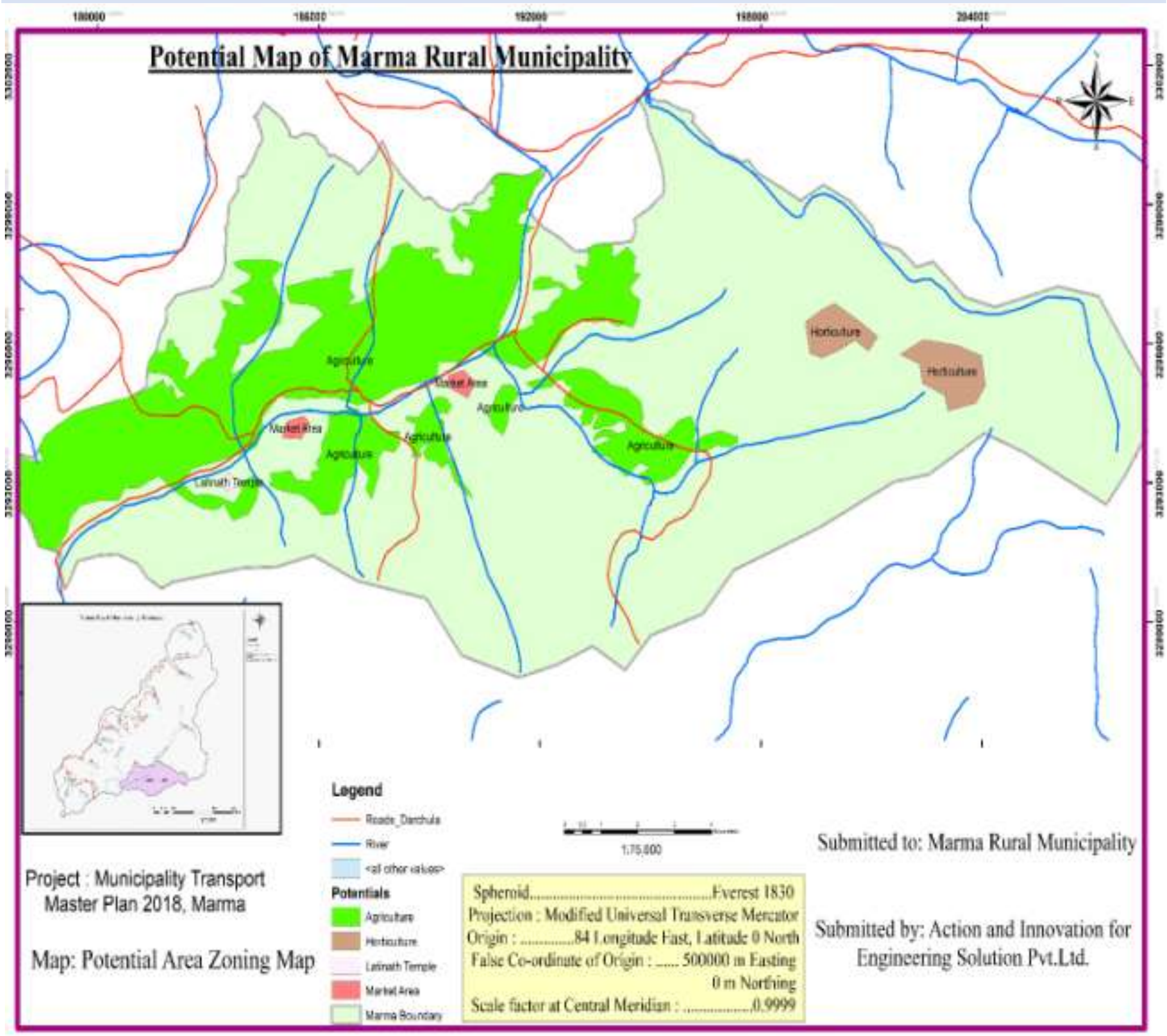

परिच्छेद-३: पारिवारिक विवरण तथा जनसंख्याको अवस्था

३.१ बस्तीहरुको विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा रहेका ६ वटा वडाहरुमा जम्मा ७७ वटा बस्तीहरु रहेका छन्। सवैभन्दा बढि वस्ती संख्या वडा नं. १ र ३ मा १८ वटा रहेका छन्।त्यसैगरी वडा नं. ४ मा १४ वटा वस्तीहरु, वडा नं. २ मा १३ वटा वस्तीहरु, वडा नं. ६ मा ८ वटा र सवैभन्दा कम वडा नं. ५ मा जम्मा ६ वटा मात्रै वस्तीहरु रहेका छन्।वडागत रुपमा बस्ती संख्या विवरण ग्राफ-१ मा दिईएको छ भने वस्तीहरुको नामावली तलको तालिका-१ मा उल्लेख गरिएको छ।

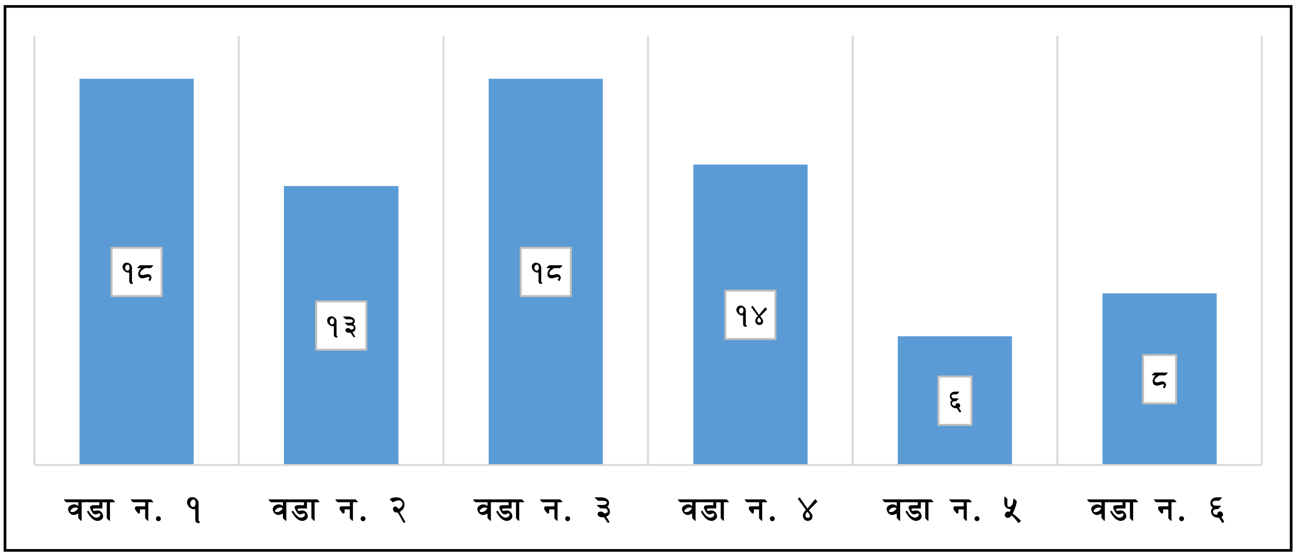

ग्राफ- १: वडा अनुसार बस्तीहरुको विवरण

तालिका- १: वडामा रहेका मूख्य बस्तीहरुको नाम

वडा	बस्ती
वडा नं-१	ताकु मलेओडार, पारि ताकु, ताकु गडी, ताकु, घोल्जर, जुडे, बार्कु, दह, पारिबगर, ठाडा ठूलढुंगा , वाथी, तोलीमाणड़ो, पडाथी घोल्जर, लाटोदह, जुड़ेदर्ग, ढकाना घोल्जर, मल्लादह, वार्कु ऐराड
वडा नं-२	ओडखेत, सीमार, रस्कोट, घट्टेबगर भजेरी, नैन्याला जमन्थाला, गन्गडा, सिमडाङओडार, चौडाली घदेगाड, घोप्टेसिल्खा, कोरथला, उमडा , ठुलथला, मटेला
वडा न ३	लटिनाथ वजानी, लटिनाथ सार्सी तल्ला गाउँ, दुनी धराखर्क दुनुरानी, च्युरानी खोटचाडेरा

	धाराखर्क, वगजेवाला सिराडी, नलबगड, कोपरे भैसे, बग्जेबाला, च्युरानी, सल्लेथुम, ओखलासैन सेरीधका, सल्लेथुम सोतरेखोला कपरचौड, सल्लेथुम पारीसैन र सेलखानी, लटिनाथ उवावन, लटिनाथ छोयनि सार्सी, लटिनाथ रिल, लटिनाथ ओडेढुङ्गा रिल, लटिनाथ सार्सी
वडा न ४	वजकोट खरीगाड, बजकेट धारीगाड, वजकोट सिमल्टा, थाम, थामडेडपानी, वार्कु, मर्मती, बिम्थी, घोडेधार, हडे पडपडा, पडपडा गोठीगाउँ
वडा न ५	मुरै, तल्लो मुरै, गोल्फा , बखिरी, नखिरी, जन्नीगाउँ,
वडा न ६	परिवन, छिपान, छिपान मंगदंग चेतकलि, पथरकाँडा, निम्ठा, मौरे, मल्ला सेरी, तिमलाडेरा

श्रोतः मार्मा गाउँपालिका घरधुरी सर्वेक्षण-२०७९

मार्मा गाउँपालिकाका रहेका बस्तीहरुको नक्शांकन

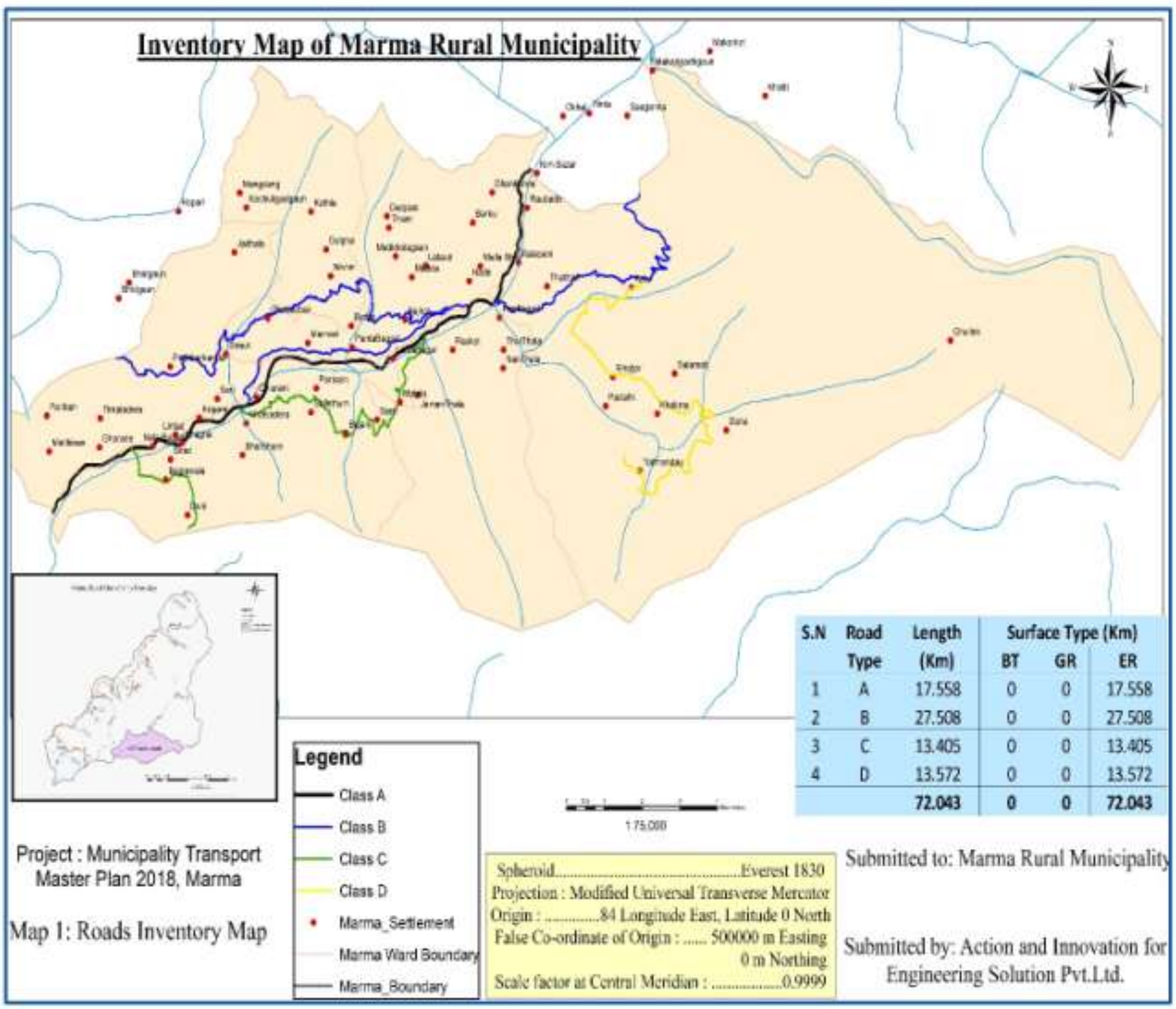

३.२ घरधुरी तथा जनसंख्या वितरणको अवस्था

कुनैपनि स्थानको जनसंख्या विकासको साधन र साध्य दुवै रुपमा रहेको हुन्छ। विकासको लागि आवश्यक आर्थिक र भौतिक साधनहरुको परिचालन मानव श्रोतबाट नै हुने भएकाले विकास योजना तर्जुमा गर्दा यसको बनावटको विविध पक्षहरुको अध्ययन र विश्लेषण आवश्यक हुन्छ। नेपालमा देशकै जनसंख्याको विविध पक्षको तथ्याङ्क प्रत्येक १० वर्षमा हुने राष्ट्रिय जनगणनाको साथै गाउँपालिकास्तरमा गरिने घरधुरी सर्वेक्षण तथा अन्य क्षेत्रगत गणनाहरु मार्फत समेत प्राप्त हुने गरेको छ। यहाँ गाउँपालिकाको घरधुरी सर्वेक्षण वाट प्राप्त तथ्याँकको आधारमा घरधुरी तथा जनसंख्याका विविध पक्षहरुको विश्लेषण गरिएको छ। साराँश विवरण तलको तालिका नं.२ मा दिईएको छ।

तालिका- २: मार्मा गाउँपालिकाको जनसंख्या तथा घरधुरी विवरण

विवरण	संख्या	प्रतिशत (%)
जम्मा घरधुरी संख्या	२,८०३	
जम्मा जनसंख्या	१७,७६०	
महिला जनसंख्या	८,६९५	४८.९७%
पुरुष जनसंख्या	९,०६२	५१.०१%
तेश्रो लिंगी जनसंख्या	३	०.०२%
औषत परिवार आकार	६.२३	प्रति परिवार
जनघनत्व (प्रति बर्ग कि.मि)	८३.९५	

श्रोतः मार्मा गाउँपालिका घरधुरी सर्वेक्षण-२०७९

३.३. वडागत रुपमा जनसंख्या र घरधुरी विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा घरधुरी सर्वेक्षण वाट प्राप्त नतिजा अनुसार कुल घरधुरी संख्या २,८०३ रहेको देखिन्छ भने कुल जनसंख्या १७,७६० रहेको देखिन्छ। वडागत रुपमा घरधुरी र जनसंख्याको वितरणलाई हेर्दा सवैभन्दा बढि घरधुरी र जनसंख्या वडा नं. १ मा रहेको देखिन्छ। वडा नं १ मा कुल घरधुरी ६६४ (२४%) रहेको छ भने वडाको कुल जनसंख्या ४,१३५(२३%) रहेको छ। त्यसै गरि वडागत रुपमा सवैभन्दा कम घरधुरी र जनसंख्या वडा नं. ५ मा जम्मा घरधुरी ३४२ (१२%) रहेको र जनसंख्या १९७२ (११%) मात्र रहेको देखिन्छ। वडागत रुपमा घरधुरी र जनसंख्याको वितरण तलको तालिका-३ मा प्रस्तुत गरिएको छ भने बस्ती अनुसारको घरधुरी र जनसंख्या विवरण अनुसुची-१ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ३ः वडागत घरधुरी र जनसंख्या विवरण

वडा	घरधुरी	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत
वडा नं. १	६६४	२४%	४,१३५	२३%
वडा नं. २	४२८	१५%	२,८१५	१६%
वडा नं. ३	४३४	१५%	२,७१८	१५%
वडा नं. ४	४९५	१८%	३,०५४	१७%
वडा नं. ५	३४२	१२%	१,९७२	११%
वडा नं. ६	४४०	१६%	३,०६६	१७%
जम्मा	**२,८०३**		**१७,७६०**	

श्रोतः मार्मा गाउँपालिका घरधुरी सर्वेक्षण-२०७९

३.४.उमेर तथा लिङ्गको आधारमा जनसंख्या विवरण

मार्मा गाउँपालिकाको कुल जनसंख्या १७,७६० मध्ये महिला जनसंख्या ८,६९५ (४८.९६%) रहेको छ भने पुरुष जनसंख्या ९,०६२ (५१.२%) रहेको छ।त्यसैगरी तेश्रो लिंगको जनसंख्या ३ (०.०२%) रहेको सर्वेक्षण वाट देखिएको छ।वडागत रुपमा जनसंख्याको लैंगिक विवरण तलको ग्राफ-२ मा प्रस्तुत गरिएको छ भने वस्ती अनुसारको विवरण अनुसुची २ मा दिईएको छ।

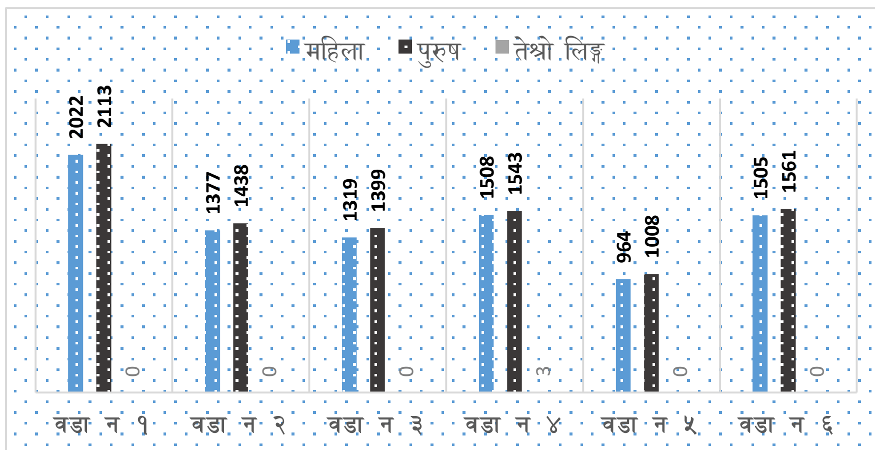

ग्राफ- २ःवडागत रुपमा जनसंख्याको लैंगिक अनुपात

त्यसैगरि उमेरको आधारमा जनसंख्या विवरणलाई हेर्दा सवैभन्दा बढि जनसंख्या १६-६० बर्ष उमेर समुहको जनसंख्या ५४%, ६-१५ बर्ष उमेर समुहको जनसंख्या २६%, ०-५ बर्ष उमेर समुहको जनसंख्या ११%, ६१-६९ बर्ष उमेर समुहको जनसंख्या ५% र ७० बर्ष भन्दा माथिको उमेर समुहको जनसंख्या ३% रहेको छ।

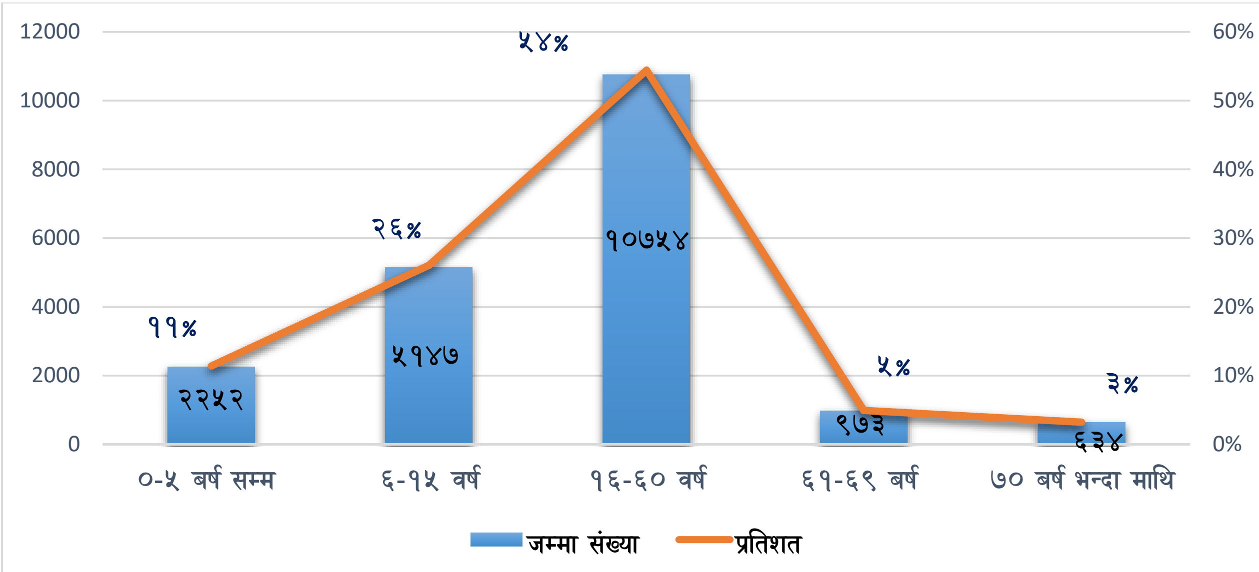

ग्राफ- ३: उमेर अनुसारको जनसंख्या विवरण

३.५ जातिगत आधारमा जनसंख्या विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा मुख्य गरि क्षेत्री, ठकुरी, बाह्मण र दलित जातिको बसोवास रहेको छ। मुख्य बासिन्दाको रुपमा क्षेत्रीहरु (धामी, ठगुन्ना, महरा, विष्ट, बोहरा आदि) रहेको देखिन्छ। घरधुरी सर्वेक्षणको प्राप्त नतिजा अनुसार क्षेत्री घरधुरी संख्या ७८%, ब्राम्हण र दलित घरधुरी ८% र ठकुरी घरधुरी संख्या ५% रहेको छ। त्यसैगरि वडागत अनुसार जातजातिको संख्यात्मक विवरण तलको तालिका-४ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

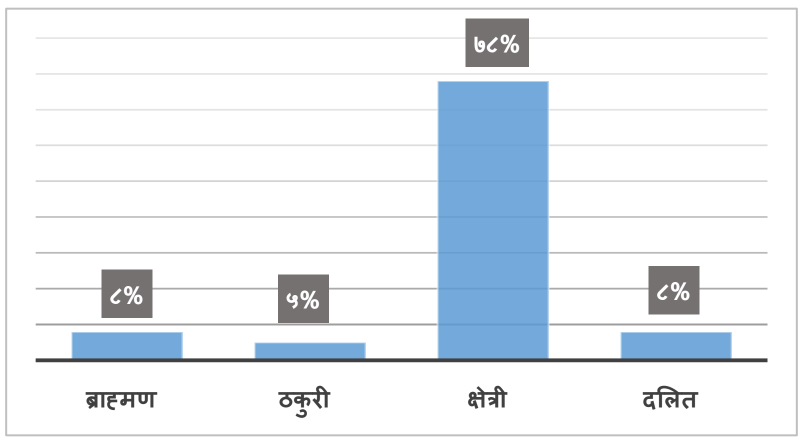

ग्राफ- ४: जातिगत आधारमा जनसंख्या विवरण

तालिका- ४: जातिगत आधारमा वडाको घरधुरी संख्या

वडा	जातजाति अनुसार घरधुरी विवरण						
	ब्राह्मण	ठकुरी	क्षेत्री	जनजाती	दलित	अन्य	जम्मा
वडा नं. १	०	८	५९२	०	६४	०	६६४
वडा नं. २	९५	१००	१८९	०	४४	०	४२८
वडा नं. ३	८२	४	२८३	०	६५	०	४३४

वडा नं. ४	१९	४१	४१८	०	१७	०	४९५
वडा नं. ५	०	०	३१०	०	३२	०	३४२
वडा नं. ६	१९	०	४०६	०	१५	०	४४०
जम्मा :	२१५	१५३	२१९८	०	२३७	०	२८०३

श्रोतः मार्मा गाउँपालिका घरधुरी सर्वेक्षण-२०७९

३.६.नागरिकता तथा मतदाता परिचय पत्र प्राप्त गरेको संख्या

मार्मा गाउँपालिकाको उमेरगत जनसंख्या हेर्दा १६ बर्षभन्दा माथिको जनसंख्या करिव ६२ प्रतिशत रहेको देखिएको छ।१६ बर्ष उमेर पुरा भईसकेपछि नेपाल नागरिकता ऐन, २०६३ अनुसार नेपाली नागरिकताको प्रमाण पत्र प्राप्त गर्ने प्रावधान रहेको छ। यस गाउँपालिकाको तथ्याँक हेर्दा नागरिकता प्राप्त गर्ने १६ भन्दा माथिको उमेर समुहका जम्मा १२३६१ जना मध्ये जम्मा १०,२२० जना अर्थात ८३ प्रतिशत जनाले मात्रै नेपाली नागरिकताको प्रमाण पत्र प्राप्त गरेको भन्ने देखिन्छ। त्यसैगरि १८ बर्ष पुरा भएका गाउँपालिका भित्र बसोवास गर्ने सवै नागरिकहरुले मतदाता परिचय पत्र प्राप्त गर्ने प्रावधान रहेता पनि मतदाता नामावलीमा दर्ता भएका सबैले मतदाता परिचय पत्र प्राप्त गरेका छन्।

३.७.बैवाहिक स्थिती

यस मार्मा गाउँपालिकाको जनसंख्याको बैवाहिक स्थितीको विश्लेषण गर्दा कुल जनसंख्याको ४३ प्रतिशत अर्थात ७,७१२ जना विवाहित रहेको देखिन्छ। जसमध्ये महिला ५१५ र पुरुष ४९५ विवाहित रहेका छन। त्यसैगरि एकल महिला ३६ जना र विधवा वा विदुर संख्या कुल जनसंख्या मध्ये ५१३ जना रहेका छन। यसको वडागत विवरण तलको तालिका नं.५ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- ५: वडागत रुपमा बैबाहिक स्थिति

वडा	बिबाहित			एकल महिला वा पुरुष संख्या	बिधवा वा बिदुर संख्या
	महिला	पुरुष	जम्मा		
वडा नं. १	७९१	७८२	१५७३	०	१०४
वडा नं. २	६३४	६२२	१२५६	१	९९
वडा नं. ३	६५१	६२७	१२७८	२५	८६
वडा नं. ४	७७२	७४०	१५१२	१	७५
वडा नं. ५	२८५	२४५	५३०	१	३७
वडा नं. ६	८२०	७४३	१५६३	८	११२
जम्मा :	**३,९५३**	**३,७५९**	**७,७१२**	**३६**	**५१३**

श्रोतः मार्मा गाउँपालिका घरधुरी सर्वेक्षण-२०७९

३.८. परिवारमा आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या विवरण

कुनैपनि क्षेत्रको विकासका लागि आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या महत्वपुर्ण पक्ष हो। विकासका गतिविधिहरु संचालन गर्न र आर्थिक गतिविधिहरु संचालनका लागि त्यो जनसंख्या महत्वपुर्ण मानिन्छ। यस मार्मा गाउँपालिकाको स्थलगत घरधुरी सर्वेक्षणको तथ्याँकहरुको अध्ययन गर्दा १६ देखि ६० बर्ष उमेर समुहको कुल १०,७५४ जनसंख्या मध्ये करिव ६,६३८(६२%) जनसंख्या आर्थिक गतिविधिमा संलग्न वा परिवारमा आर्थिक रुपमा सक्रिय रहेको देखिन्छ। उक्त आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसंख्या मध्ये महिला ४९ प्रतिशत र पुरुष ५१ प्रतिशत रहेको देखिएको छ। यसको साराँश विवरण ग्राफ-५ मा दिईएको छ भने वडागत विवरण तालिका-६ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

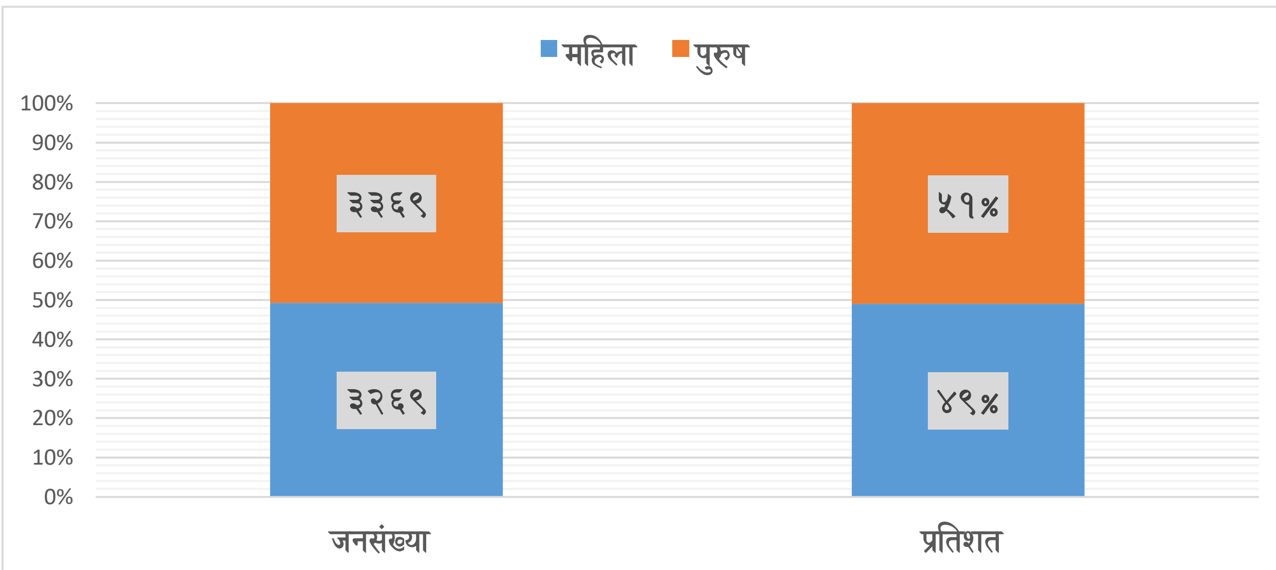

ग्राफ- ५:परिवारमा आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या

यस गाउँपालिकाको १६ देखि ६० बर्ष उमेर समुहको कुल जनसंख्या मध्ये ६,६३८ जना आर्थिक रुपले सक्रिय रहेका छन। वडागत रुपमा हेर्दा वडा नं.४ मा सवैभन्दा बढि २४ प्रतिशत वडा नं. १ मा २३ प्रतिशत वडा नं.६ मा २१ प्रतिशत रहेका छन भने वडा नं. ५ मा सवैभन्दा कम अर्थात २ प्रतिशत मात्र रहेका छन। वडागत आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसंख्या बिववरण तलको तालिका-६ मा दिईएको छ।

तालिका- ६: वडागत अनुसार आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या

वडा	परिवारमा आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या (१५-५९ उमेरका)			प्रतिशत
	महिला	पुरुष	जम्मा	
वडा नं. १	७७६	७७५	१५५१	२३%
वडा नं. २	६०३	६२७	१२३०	१९%
वडा नं. ३	३८९	३४३	७३२	११%
वडा नं. ४	७४९	८६०	१६०९	२४%
वडा नं. ५	६१	६६	१२७	२%
वडा नं. ६	६९१	६९८	१३८९	२१%
जम्मा :	**३,२६९**	**३,३६९**	**६,६३८**	

श्रोतः मार्मा गाउँपालिका घरधुरी सर्वेक्षण-२०७९

३.९.पेशाको आधारमा जनसंख्याको विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा पेशागत आधारमा जनसंख्या तथा घरधुरी विवरण हेर्दा १६ देखि ६० बर्ष उमेर समुहको जनसंख्या मध्ये करिव ४५% मानिसहरु मात्रै कुनै न कुनै पेशामा आवद्ध भएको देखिन्छ। पेशा व्यवसायमा संलग्न मध्ये ८१% मानिसहरुले कृषि पेशालाई मुख्य पेशको रुपमा अगालेका छन। त्यसैगरि १२% सरकारी नोकरी (शिक्षक, सैनिक सेवा, प्रहरी सेवा आदि) मा संलग्न रहेका छन भने ५% ब्यापार व्यवसाय, ठेक्कापट्टा, पसल आदि साना ठूला खालका व्यापारमा संलग्न रहेका छन। त्यसै गरि करिव २ प्रतिशत मानिसहरु अन्य पेशा जस्तैः गैह्र सरकारी संस्था तथा निजि कम्पनीमा आवद्ध भएको देखिन्छ।

३.१० अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा अपाँगताको आधारमा जनसंख्याको विवरण हेर्दा जम्मा १४८ जना विभिन्न खालको अपाँगता भएको जनसंख्या रहेको छ। अपाँगताको किसिमको आधारमा हेर्दा सवैभन्दा बढि ५५% (८१ जना) शारीरिक

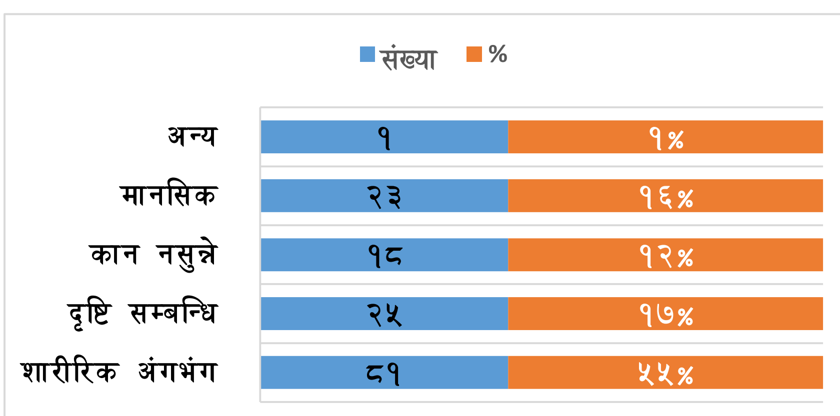

ग्राफ- ६: अपांगताको आधारमा जनसंख्या

अपाँगता,१७% (२५ जना) दृष्टि सम्वन्धि अपाँगता, १२% (१८ जना) कान नसुन्ने सम्वन्धि अपाँगता, १६% (२३ जना) मा मानसिक अपाँगता र १% अन्य खालको अपाँगता भएको जनसंख्या रहेको छ। त्यसैले गाउँपालिकाले मानव अधिकारमा आधारित बिकासको अवधारणा (Human Right Based Development Approach) अनुरुप बिकासका विभिन्न क्रियाकलापहरुमा अपांगता भएका व्यक्तिहरुको (People Living With Disablity-PLWD) सहभागिता र सहयोगका कार्यक्रमहरु संचालन गर्नुपर्ने देखिन्छ।

३.११ बसाइंसराइ सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकाको बसाई सराईको अवस्था हेर्दा बसाई सरी जानेको संख्या बढी र बसाई सरी आउनेको संख्या धेरै न्युन देखिन्छ। बिशेषगरि यस क्षेत्रका मानिसहरु सुदुरपश्चिम प्रदेशमा रहेका तराईका जिल्लाहरु कंचनपुर र कैलालीमा बसाइ सरि जाने गरेको देखिन्छ भने हाल गाउँपालिकाको सदरमुकाम क्षेत्र लटिनाथमा आफ्नो पेशा ब्यबसाय संचालनका लागि स्थायी र अस्थाई रुपमा यसै गाउँपालिकाका अन्य वडाबाट आन्तरिक बसाइसराई गरि आउने र अपिहिमाल गाउँपालिकाबाट समेत आउने गरेको देखिन्छ। वडागत रुपमा आ.व. २०७७/०७८ को बसाईँसराईको विवरण अनुसार ६२ जना (२० घरधुरी) बसाई सरेर अन्यत्र गएका छन भने ६ जना (४ घरधुरी) अन्यत्रबाट गाउँपालिका भित्र बसाईसरि आएका छन्।

३.१२ व्यक्तिगत घटना दर्ता सम्बन्धी विवरण

स्थानीय पञ्जिकाधिकारीको कार्यालयहरुको तथ्याङ्क हेर्दा यस गाउँपालिकामा आ.व.२०७७/०७८ मा जम्मा ५६२ वटा व्यक्तिगत घटनाहरु दर्ता भएका छन। व्यक्तिगत घटनाहरुमा सवैभन्दा बढी जन्मदर्ताका घटनाहरु दर्ता भएका छन् भने सम्बन्ध बिच्छेदका कुनैपनि घटनाहरु दर्ता भएका छैनन। आ.व. २०७७/०७८ को घटना दर्ता रेकर्ड अनुसार जन्म दर्ता ४३९ अर्थात कुल व्यक्तिगत घटना दर्ताको ७८% रहेका छन भने बिवाह दर्ता ६८ अर्थात १२%, मृत्युदर्ता ३१ अर्थात ६%, बसाईसराईका २४ अर्थात ४%, र सम्बन्ध बिच्छेदका कुनैपनि घटना दर्ता भएका छैनन। आ.व. २०७७/०७८ को घटना दर्ता सम्बन्धि विवरण तलको तालिका-७ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- ७: व्यक्तिगत घटना दर्ता सम्बधि विवरण (आ.व.२०७७/०७८)

आ.व.	लिंग	जन्म	मृत्यु	बिबाह	सम्बन्ध बिच्छेद
२०७७/०७८	पुरुष	२२२	१९	६८ जोडी	०
	महिला	२१७	१२		
जम्मा :		४३९	३१	६८	०

श्रोतः मार्मा गाउँपालिका संस्थागत सर्वेक्षण-२०७९

३.१३ सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमबाट लाभान्वित विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकाको आ.व.२०७७।०७८ को सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम अन्तरगत लाभान्वितहरुको विश्लेषण गर्दा कुल सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने १,११९ जना मध्ये ७२० (६४%) महिला र ३९९ (३६%) पुरुष रहेका छन।वडागत रुपमा हेर्दा सवैभन्दा बढि वडा नं. १ मा महिला १५५ जना र पुरुष ८३ गरि जम्मा २३८ जना, वडा नं.४ मा महिला १४८ जना र पुरुष ८५ जना गरि जम्मा २३३ जना रहेका छन भने सवैभन्दा कम वडा नं. ५ मा महिला ५८ जना र पुरुष ३३ जना गरि जम्मा ९१ जना रहेका छन। अन्य वडाहरुको विवरण ग्राफ-७ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

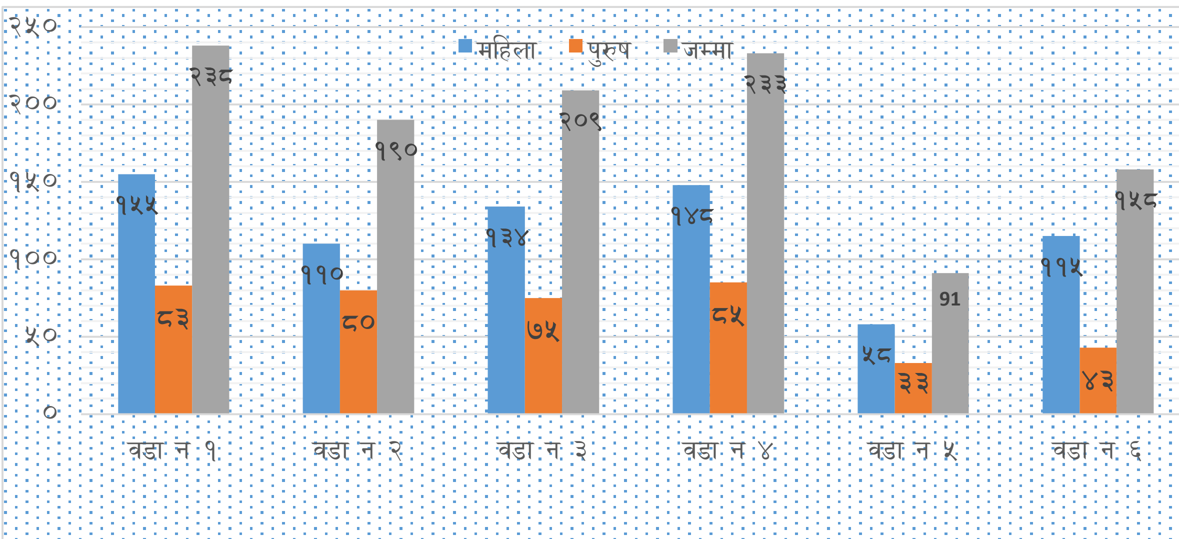

ग्राफ- ७: सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउनेहरुको वडागत लैंगिक विवरण

त्यसैगरि सामाजिक

सुरक्षा भत्ताको किसिमको आधारमा हेर्दा अन्य जातजातिका जेष्ठ नागरिकहरुलाई वितरण सवै भन्दा बढि अर्थात ५३ प्रतिशत लाई हुने गरेको देखिन्छ भने सवैभन्दा कम पुर्ण अपाँगता र पुर्ण अशक्तता भत्ता ३ प्रतिशतले मात्र प्राप्त गरेको देखिन्छ।अन्य किसिमका सामाजिक सुरक्षा भत्तावाट लाभान्वित हुने

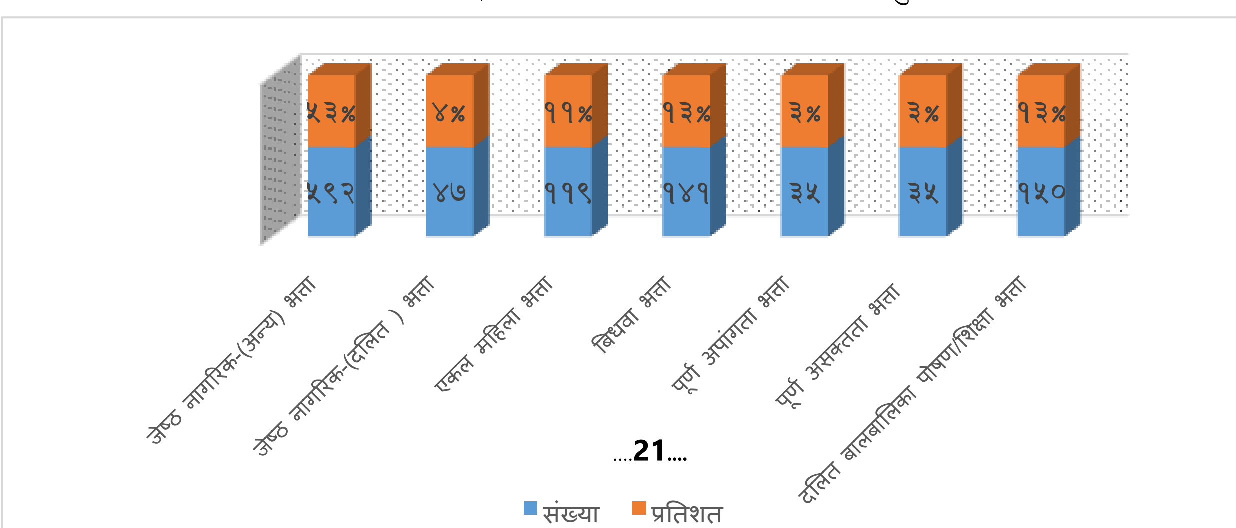

ग्राफ- ८:भत्ताको किसिम अनुसार लाभान्वित विवरण

लाभान्वितहरुको विवरण ग्राफ-८ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

वडागत रुपमा भत्ता प्राप्त गर्ने संख्या र सुरक्षा भत्ताको किसिम अनुसार लाभान्वितहरुको संख्या विश्लेषण गर्दा सवैभन्दा बढि वडा नं.१ मा जम्मा २३८ जना र सवैभन्दा कम वडा नं. ५ मा ३५ जनामात्रै रहेका छन।वडागत रुपमा भत्ता प्राप्त गर्ने संख्या र सामाजिक सुरक्षा भत्ताको किसिम अनुसारको संख्या तलको तालिका नं. ८ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- ८: वडा र सामजिक सुरक्षा भत्ताको किसिम अनुसार लाभान्वित विवरण

वडा	सामाजिक सुरक्षा पाउने			भत्ता को किसिम						
	महिला	पुरुष	जम्मा	जेष्ठ नागरिक-अन्य	जेष्ठ नागरिक-दलित	एकल महिला	बिधवा	पुर्ण अपांगता	पुर्ण असक्तता	दलित बालबालिका
वडा नं.१	१५५	८३	२३८	१३१	१५	२०	३३	३	१०	३१
वडा नं.२	११०	८०	१९०	११८	१२	१२	१७	४	२	२५
वडा नं.३	१३४	७५	२०९	७५	१०	२३	२६	१५	८	५२
वडा नं.४	१४८	८५	२३३	१५५	८	३०	१७	७	२	१४
वडा नं.५	५८	३३	९१	४२	५	१५	१३	३	२	१८
वडा नं.६	११५	४३	१५८	७८	२	१९	३५	३	११	१०
जम्मा :	**७२०**	**३९९**	**१११९**	**५९२**	**५२**	**११९**	**१४१**	**३५**	**३५**	**१५०**
प्रतिशत	**६४%**	**३६%**	**१००%**	**५३%**	**४%**	**११%**	**१३%**	**३%**	**३%**	**१३%**

३.१४ घरको किसिम र स्वामित्व

सर्वेक्षणबाट प्राप्त तथ्यांक अनुसार यस गाउँपालिकामा रहेका कुल २,८०३ घरधुरीहरु मध्ये ढुंगा वा जस्तापाताले छाएको कच्ची घरहरुको संख्या सबैभन्दा बढी अर्थात् करिव ५९% रहेका छन।त्यस्तै पक्कि- सिमेंटको वाल र ढुंगा वा जस्तापाताले छाएको घर संख्या ७३९(२६%), पक्कि-सिमेन्ट र डन्डी प्रयोग गरि ढलान गरेको घरसंख्या ३८२(१४%) र कच्ची-खरले छाएको घरसंख्या ३६ अर्थात १% मात्र रहेको छ।वडा अनुसार घरको किसिम सम्बन्धि विवरण तलको तालिका-९ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- ९: वडा अनुसार घरको प्रकार

वडा नं.	घरको किसिम				जम्मा
	कच्ची खरले छाएको	कच्ची-ढुंगा वा जस्तापाताले छाएको	पक्कि- सिमेंटको वाल र ढुंगा वा जस्तापाताले छाएको	पक्कि-सिमेन्ट र डन्डी प्रयोग गरि ढलान गरेको	
१	१	३८०	२३४	४९	६६४
२	२	२१२	१४४	७०	४२८

३	३	१७७	१६५	८९	४३४
४	६	२२३	१७७	८९	४९५
५	२३	३०६	७	६	३४२
६	१	३४८	१२	७९	४४०
जम्मा :	**३६**	**१,६४६**	**७३९**	**३८२**	**२,८०३**

श्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०७९

परिच्छेद-४: आर्थिक अवस्था

४.१. प्रमुख आर्थिक विवरण

यस गाउँपालिकाको प्रमुख आर्थिक स्रोतको रुपमा जडिबुटी. दुंगा, गिट्टी संकलन तथा ढुवानी कर, मालपोत कर, सिफारिस दस्तुर, व्यबसायिक कर, व्यवसाय दर्ता कर नै मुख्य आन्तरिक स्रोत रहेका छन्। बाह्य स्रोतका रुपमा नेपाल सरकारबाट प्रदान हुने सशर्त अनुदान, बित्तीय समानिकरण, समपुरक कोष आदि रहेका छन। यस गाउँपालिकामा बसोवास गर्ने मानिसहरुको प्रमुख आम्दानीको स्रोत कृषि पेशा रहेको छ भने त्यसपछि स-साना किराना व्यापार ब्यबसाय पनि आम्दानीका श्रोतको रुपमा रहेका छन।

४.१.१. प्राबिधिक सीपयुक्त तथा बिशेष दक्षता भएका मानव संशाधनको विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा प्राबिधिक तथा बिशेष दक्षता भएका जम्मा १२७ जना मानिसहरु रहेका छन। जसमध्ये सबैभन्दा बढी खानेपानी सम्बन्धि प्राबिधिक सीप भएका मर्मत सम्भार कार्यकर्ता रहेका छन। गाउँपालिका भित्र खानेपानी मर्मत सम्बन्धि प्राबिधिक ज्ञान,सीप भएका मानवश्रोतहरुको संख्या ६० जना रहेका छन। त्यसैगरि स्थानीय श्रोतव्यक्तिहरुको संख्या ९ जना, अगुवा कृषक संख्या ४९ जना र नर्सरी नाइके संख्या ९ जना रहेको छ। वडागत अनुसार सिपयुक्त दक्ष मानवश्रोतको विवरण तालिका-१० मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- १०: गाउँपालिकामा उपलब्ध दक्ष मानवश्रोतहरुको विवरण

वडा नं.	खानेपानी सम्बन्धि (मर्मत सम्भार कार्यकर्ता)	स्थानीय श्रोत व्यक्ति	अगुवा कृषक	नर्सरी नाइके	जम्मा
१	२४	५	१८	४	५१
२	७	१	४	१	१३
३	१०	०	१३	१	२४
४	११	३	७	१	२२
५	४	०	३	१	८

६	४	०	४	१	९
जम्माः	६०	९	४९	९	१२७

श्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०७९

४.१.२. मूख्य पेशा सम्बन्धि विवरण

यस गाउँपालिकाको मुख्य पेशा कृषि रहेको देखिन्छ। कुल श्रमयोग्य जनशक्ति ४,८१५ जना मध्ये कृषि पेशामा ३,८८७ जना अर्थात ८१% कृषि पेशमा संलग्न छन्। कृषि पेशामा मुख्य गरि खेतीपाती, पशुपालन, कुखुरापालन तथा माछापालन ब्यबसायमा संलग्न रहेका छन। त्यसपछि कुल श्रमयोग्य जनशक्ति मध्ये ६७६ (१४%) जना सरकारी तथा गैह्र सरकारी निजि कम्पनीहरुमा संलग्न रहेका छन भने २५२ (५%) जनशक्ति व्यापार ब्यबसायमा संलग्न रहेका छन। वडा अनुसार पेशा व्यवसायमा संलग्न जनशक्तिको विवरण तलको तालिका-११ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- ११ः वडा अनुसार पेशाव्यवसायमा संलग्न जनशक्ति विवरण

वडा नं	नोकरी		कृषि तथा पशुपंक्षी पालन	व्यापार ब्यबसाय	जम्मा
	सरकारी	अन्य			
१	१९	२	४७५	१८	५१४
२	८६	२२	३५०	४८	५०६
३	१२१	३५	४११	७८	६४५
४	१७७	१६	९७२	३३	११९८
५	३०	०	७२२	१३	७६५
६	१५५	१३	९५७	६२	११८७
जम्मा :	५८८	८८	३८८७	२५२	४८१५
%	१२%	२%	८१%	५%	१००%

श्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०७९

४.१.३. औसत आम्दानि विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा बसोबासगर्ने मानिसहरुको मासिक औसत आम्दानि राष्ट्रिय औसत आम्दानि भन्दा कम रहेको देखिन्छ। घरधुरी सर्वेक्षण बाट प्राप्त तथ्यांक अनुसार कुल घरधुरी मध्ये १,४५०(५२%) घरधुरिहरुको मासिक आम्दानि रु.१० हजारसम्म, १०३९(३७%) परिवारको आम्दानि रु. ११-२० हजारसम्म, २०५(७%) परिवारको आम्दानि रु. २१-५० हजारसम्म र १०९ (४%) परिवारको आम्दानि रु. ५० हजार भन्दा बढी रहेको देखिन्छ। वडा अनुसार परिवारको आम्दानि विवरण तलको तालिका-१२ मा प्रस्तुत गरिएकोछ।

तालिका- १२ः वडा अनुसार परिवारको आम्दानि (मासिक)

वडा नं.	परिवार संख्या

	रु. १० हजार सम्म	रु.११-२० हजार सम्म	रु.२१-५० हजार सम्म	रु.५० हजार भन्दा बढी	जम्मा
१	४९७	१५१	१२	४	६६४
२	१९५	१८३	३९	११	४२८
३	२१०	१६५	३८	२१	४३४
४	२२०	२३१	२६	१८	४९५
५	१९८	१२०	१९	५	३४२
६	१३०	१८९	७१	५०	४४०
जम्माः	**१,४५०**	**१,०३९**	**२०५**	**१०९**	**२,८०३**
प्रतिशत	**५२%**	**३७%**	**७%**	**४%**	

श्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०७९

४.१.४. औसत खर्च तथा बचत विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकाका मानिसहरुको मुख्य पेशा कृषि रहेतापनि कृषि ब्यबसायिक रुपमा नरहेकोले निर्वाहमुखी मात्रै रहेको छ।घरमा आफुले उपभोग गरि बाँकी हुने कृषिजन्य उत्पादन बिक्रिवितरण गरेपनि घरायसी प्रयोजनका लागि आवश्यक बस्तुहरु खरिद गर्नुपर्ने हुँदा अधिकांश घरपरिवारहरुमा बचत न्युन हुने वा नहुने गरेको घरधुरी सर्वेक्षणको क्रममा देखिएको छ।खर्चको अवस्था हेर्दा कुल घरधुरी मध्ये १५०२ (५४%) घरपरिवारको मासिक खर्च रु. ६-१० हजारसम्म हुने गरेको भन्ने देखिन्छ भने ९०८(३२%) घरधुरीहरुको मासिक रु. ५ हजारसम्म र ३९३ (१४%) घरधुरीहरुको मासिक खर्च रु.११-२० हजारसम्म वा सो भन्दा बढी खर्च हुने गरेको भन्ने देखिएको छ।वडा अनुसार मासिक खर्चको विवरण ग्राफ-९ मा र तालिका-१३ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

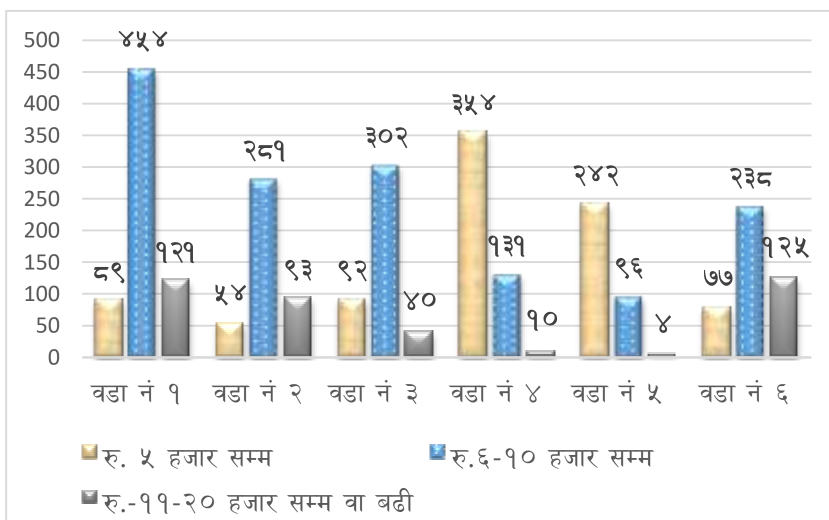

ग्राफ- ९: वडा अनुसार परिवारको खर्च विवरण

तालिका- १३: वडा अनुसार परिवारको मासिक खर्च विवरण

वडा नं.	परिवार संख्या	जम्मा

	रु. ५ हजार सम्म	रु.६-१० हजार सम्म	रु.-११-२० हजार सम्म वा बढी	
१	८९	४५४	१२१	६६४
२	५४	२८२	९३	४२८
३	९२	३०२	४०	४३४
४	३५४	१३१	१०	४९५
५	२४२	९६	४	३४२
६	७७	२३८	१२५	४४०
जम्मा:	**९०८**	**१,५०२**	**३९३**	**२,८०३**
प्रतिशत:	**३२%**	**५४%**	**१४%**	

श्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०७९

४.१.५. परिवारमा रोजगारीको अवस्था

यस मार्मा गाउँपालिकामा रोजगारीका सिमित अवसरहरु मात्रै उपलब्ध भएको कारणले परिवारमा रोजगार भएका मानिसहरुको संख्या पनि एकदमै न्युन रहेको छ। त्यसैले मार्मा गाउँपालिकाको श्रमयोग्य जनशक्ति ३९३६ जना मध्ये ठूलो संख्या २७२३ (६९%) जना बेरोजगार रहेका छन भने बाँकी रोजगार भएका ९५५ (२४%) र स्वरोजगार संख्या २५८ (७%) मात्र रहेका छन। वडा अनुसार रोजगार, स्वरोजगार र बेरोजगारहरुको संख्या तालिका-१४ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- १४: वडा अनुसार रोजगारीको अवस्था विवरण

वडा नं	रोजगार संख्या	स्वरोजगार संख्या	बेरोजगार संख्या	जम्मा
१	१४	१६	०	३०
२	३२०	०	८४७	१,१६७
३	३९१	१	८३३	१,२२५
४	८९	३९	३५२	४८०
५	९	४	११५	१२८
६	१३२	१९८	५७६	९०६
जम्मा:	**९५५**	**२५८**	**२,७२३**	**३,९३६**
प्रतिशत:	२४%	७%	६९%	

श्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०७९

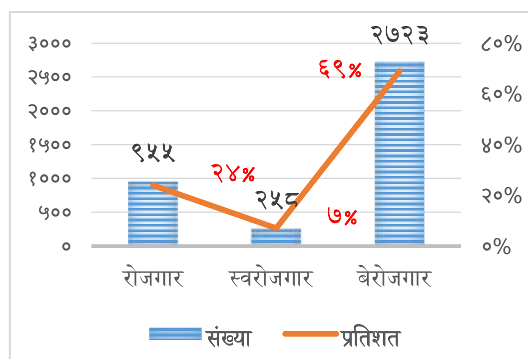

ग्राफ- १०: गाउँपालिकामा रोजगार तथा बेरोजगारीको अवस्था

४.१.६. गाउँपालिकाबाट संचालित रोजगार कार्यक्रममा आबद्धता:

मार्मा गाउँपालिका द्वारा हरेक बर्ष बेरोजगार जनशक्तिलाई स्थानीय स्तरमै अल्पकालीन रोजगार संचालन गरि घरपरिवारको आर्थिक अवस्थामा टेवा पुरयाउने उद्देश्यले प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम संचालन गरिरहेको छ। उक्त कार्यक्रममा गत आर्थिक बर्ष २०७७/०७८ को तथ्यांक अनुसार कूल १६७५ जनाले रोजगारीका लागि आबेदन दिएको देखिन्छ। जसमध्ये ९८४ जना महिला र ६९१ जना पुरुष

रहेका छन। ति कुल आवेदक मध्ये अघिल्लो आर्थिक बर्षमा ५७२ जना महिला र ४०५ जना पुरुषहरु अल्पकालीन रोजगार कार्यक्रममा आबद्ध भएका छन। यसको वडागत विवरण तालिका-१५ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- १५: रोजगार कार्यक्रममा आबद्द विवरण (आ.व.२०७७/०७८)

वडा नं.	स्थानीय तहको स्वरोजगार कार्यक्रममा आबद्धता	
	महिला	पुरुष
१	०	०
२	८८	१
३	४७	१३
४	१२१	८४
५	२२५	१३३
६	९१	१७४
जम्मा:	**५७२**	**४०५**

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७९

४.१.७. आवास संरचनाको किसिम र स्वामित्व

कुनै पनि क्षेत्रको आर्थिक गतिबिधिको आंकलन मानिसहरुको बस्ने घरको बनावट बाट पनि हुने गर्दछ। यस मार्मा गाउँपालिकामा अधिकांश घरहरु, करिब ६०% प्रतिशत घरहरु कच्ची- खरले छाएका वा ढुंगाले छाएका कच्ची घरहरु रहेका छन। पहिले यातातातको असुविधा र स्थानीय स्तरमा पक्कि घर निर्माण गर्नका लागि आवश्यक पर्ने काठ, सिमेन्ट, फलामे छडको सहज उपलब्धता नहुने हुँदा पक्कि घरहरुको संख्या कमै रहेको छ।

घरको स्वामित्वको आधारमा हेर्दा कुल घरधुरी २,८०३ मध्ये करिब २,३८१(८५%) घरधुरीहरु आफ्नै घरमा बस्ने गरेका छन भने १८०(६%) घरधुरीहरुको दोहोरो बस्ति वा घर रहेको छ। त्यसैगरि २१९(८%) घरधुरीहरुको संयुक्त घर रहेको, १७(०.६%) घरधुरीहरु भाडाको घरमा बस्ने गरेको र ६(०.०२%) घरधुरीहरु मात्रै आफ्नो घर नभएकोले अरुको घरमा बस्ने गरेको देखिएको छ। अरुको घरमा बस्ने गरेको परिवारहरु वडा नं ३ मा ३ परिवार, वडा नं ४ मा १ परिवार र वडा नं ६ मा २ परिवारहरु रहेका छन। घरको स्वामित्व सम्बन्धि वडागत विवरण तालिका-१६ मा दिइएको छ।

तालिका- १६: वडा अनुसार घरको स्वामित्व विवरण

वडा नं.	आफ्नै घर	आफ्नै घर -दोहोरो बस्ति भएको	आफ्नै- तर संयुक्त	भाडाको घर	सार्बजनिक जग्गामा टहरो	अरुको घरमा बस्न दिएको	जम्मा
१	५२१	१३	२२	२	०	०	५५८
२	२६७	३७	१२४	०	०	०	४२८
३	३७०	३२	४७	०	०	३	४५२

४	४७३	३०	१६	१	०	१	५२१
५	३४१	१	०	०	०	०	३४२
६	४०९	६७	१०	१४	०	२	५०२
जम्मा:	**२३८१**	**१८०**	**२१९**	**१७**	**०**	**६**	**२,८०३**
प्रतिशतः	८५%	६%	८%	०.६%	०%	०.२%	

श्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०७९

४.१.९. औद्योगिक कच्चापदार्थ उत्पादनको अवस्था

यस मार्मा गाउँपालिका प्राकृतिक श्रोतहरुको उपलब्धताका हिसाबले धनि गाउँपालिकाको रुपमा रहेको छ। यस गाउँपालिकामा विभिन्न प्राकृतिक श्रोतहरु जस्तै; औषधिजन्य जडिबुटी, अग्लो स्थानहरुमा नेपाली कागज बनाउने कच्चा पदार्थ लोक्ता, ढुंगाखानी, सिमेन्टका लागि आवश्यक पर्ने ढुंगाहरु, साबुन उद्योगका लागि आवश्यक पर्ने चिउरी, तामाको लागि कच्चा पदार्थ र सिसाखानीका लागि कच्चा पदार्थ यस गाउँपालिकामा रहेको पाइन्छ तर त्यसको उचित संरक्षण, उत्खनन, निकासी तथा ढुवानीको राम्रो ब्यबस्था भएमा त्यसले गाउँपालिकाका बासिन्दाहरुको आयस्तरमा सहयोग पुरयाउने देखिन्छ।

४.९.१०. ज्यालादारी तथा दैनिक मजदुरी

मार्मा गाउन्पालिकामा जीवन निर्बाहका लागि दैनिक ज्यालामजदुरीमा संलग्न मानिसहरुको संख्या २,३०२ रहेको छ। ज्याला मजदुरी गर्ने मानिसहरुमा पनि करिब ९४% अदक्ष कामदारको रुपमा ज्याला मजदुरी गर्दछन भने करिब ६% मात्रै दक्ष कामदारको रुपमा ज्याला मजदुरी गर्ने गरेको संकलित तथ्यांकहरु बाट देखिएको छ। वडागत रुपमा ज्यालामजदुरीमा संलग्न कामदारहरुको संख्या सबै भन्दा बढी वडा नं १ मा १,२६१ जना र सबैभन्दा कम वडा नं २ मा १७२ जना रहेका छन। ६ वटै वडाहरुको विवरण तलको तालिका-१७ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- १७ः वडा अनुसार ज्याला मजदुरी गर्ने व्यक्तिहरुको विवरण

वडा नं.	अदक्ष	दक्ष	जम्मा
१	१२१९	४२	१२६१
२	१५४	१८	१७२
३	१७१	७	१७८
४	१४०	१५	१५५
५	३११	०	३११
६	१७४	५१	२२५
जम्मा:	**२,१६९**	**१३३**	**२,३०२**
प्रतिशतः	**९४%**	**६%**	

श्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०७९

४.९.११.बैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरुको विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकाका युवा जनशक्तिहरु देश भित्र उपयुक्त रोजगारीको अभावले गर्दा छोटो अवधि, निश्चित अवधि र लामो अवधिको रोजगारीका लागि भारत लगायत तेश्रो मुलुकमा जाने गरेका छन।गाउँघरमा रोजगारीको अभाव र युवाहरु प्रायः रोजगारीका लागि विदेशिने लहर चलेकोले यस गाउँपालिकाका पनि १,२०४ जना युवाहरु बैदेशिक रोजगारीमा रहेका छन।बैदेशिक रोजगारीमा रहेको कुल संख्या मध्ये करिब १,१०० (९१%) जनशक्ति भारतमा रहेका छन भने बाँकी १०४(९%) भारत बाहेक अन्य मुलुकहरु (खाडीमुलुकहरु तथा कोरिया/जापान आदि) मा रहेका छन।वडागत रुपमा हेर्दा सबैभन्दा बढी वडा नं ५ का ३११ जना र सबैभन्दा कम वडा नं ४ का १५५ जना बैदेशिक रोजगारीमा रहेका छन।वडा अनुसार बैदेशिक रोजगारीमा रहेकाहरुको संख्यात्मक विवरण तलको ग्राफ-११ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

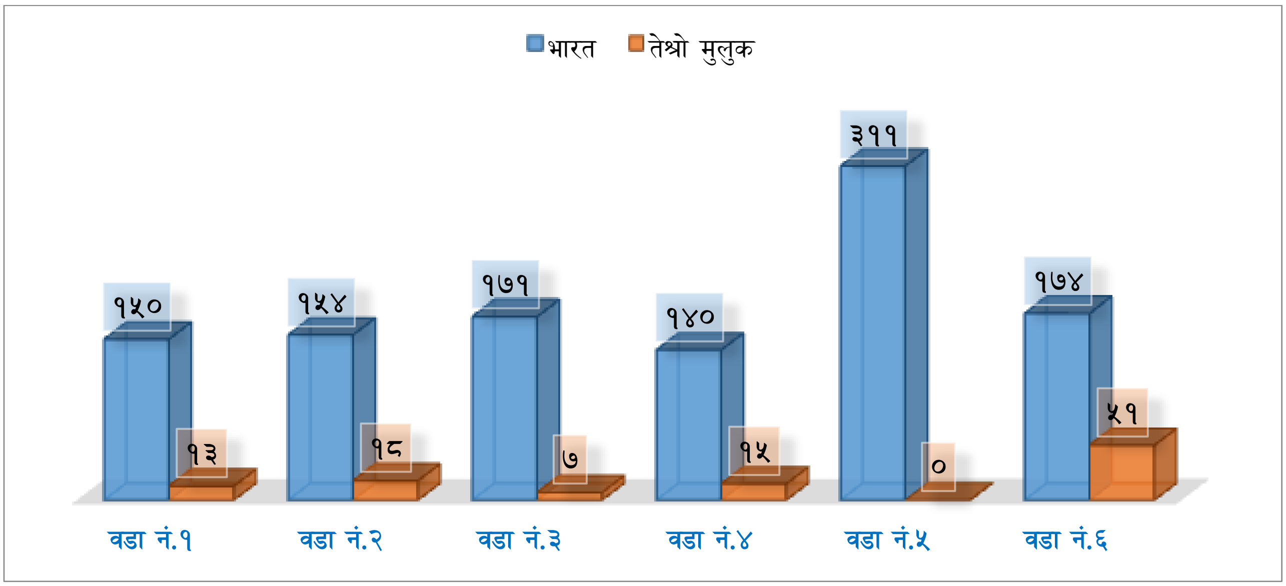

ग्राफ- ११: वडा अनुसार बैदेशिक रोजगारीमा रहेको जनशक्ति विवरण

४.२. भू-उपयोग तथा स्वामित्व

यस मार्मा गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल २०८.६ बर्ग किलो मिटर रहेको छ।कुल क्षेत्रफल मध्ये खेतियोग्य जमिनको क्षेत्रफल ६६.७५ बर्ग कि.मि अर्थात ३२% रहेको छ।यस गाउँपालिकाको सबै भू-भाग पाखो भिरालो भएको हुँदा सबै खेतियोग्य जमिनको उपयोग भएको छैन।सर्वेक्षणबाट प्राप्त तथ्यांक अनुसार कुल घरपरिवार मध्ये १८ (०.६%) घरपरिवार जग्गा जमिन नभएको देखिन्छन भने १९८७ (७०.९%) घरपरिवारहरुको १-५ रोपनी जग्गा भएका, ६३६ (२२.७%) घरपरिवार ६-१० रोपनी जग्गा भएको र १६२(५.८%) घरपरिवार संग १० रोपनी भन्दा बढी जग्गाजमिन रहेको छ।वडा अनुसार भू-स्वामित्वको विवरण तालिका-१८ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- १८: वडा अनुसार घरपरिवारको स्वामित्वमा रहेको जग्गाजमिनको विवरण

वडा नं.	परिवार संख्या				जम्मा
	जग्गा नभएको	१-५ रोपनी जग्गा भएको	६-१० रोपनी जग्गा भएको	१० रोपनी भन्दा बढी जग्गा भएको	
१	१९	५६१	८७	०	६६४
२	०	२५४	१७४	०	४२८
३	०	२३४	१६४	३६	४३४
४	०	४५२	४३	०	४९५
५	१	३२०	२२	०	३४२
६	२	१६६	१४६	१२६	४४०
जम्मा:	२३	१९८७	६३६	१६२	२८०३
%	०.६%	७०.९%	२२.७%	५.८%	१००%

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७९

त्यसैगरि यस मार्मा गाउँपालिकाका ४७ घरपरिवारको मार्मा गाउँपालिका बाहेक जिल्ला भित्रकै अन्य स्थान जस्तै; मुख्यत: जिल्लाको सदरमुकाम अर्थात महाकाली नगरपालिकाको खलङ्गा र शैल्यशिखर नगरपालिकाको गोकुलेश्वरमा जग्गा जमिन रहेको छ भने ३०८ घरपरिवारको नाममा जिल्ला बाहिरको स्थानहरु जस्तै; कैलाली र कन्चनपुरका विभिन्न स्थानहरुमा जग्गा जमिन रहेको सर्वेक्षणबाट देखिएको छ।

४.२.१. जग्गाको किसिम

यस मार्मा गाउँपालिका मध्य तथा उच्च पहाडी जिल्ला भएको हुँदा यस पालिकाको सबै ठाउंहरुमा भिरालो र बलौटे जमिन रहेको छ। जग्गाको किसिम अनुसार खरबारी, पाखोबारी र चमेलिया नदीको बगर क्षेत्रमा खेतहरु रहेको देखिन्छ। ति जग्गालाई नेपाल सरकारको बर्गिकरण अनुसार अब्बल, दोयम, र सिम गरि ३ किसिमको जमिनहरुमा बिभाजन गर्न सकिन्छ।

४.२.२. खेतीयोग्य जमिन सम्बन्धि विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा कुल खेतीयोग्य जमिन ६.४५ बर्गमिटर रहेको छ। रोपनी अनुसार गणना गर्दा कुल खेतीयोग्य जमिन १२,६७७ रोपनी रहेको छ। वडा अनुसार खेतीयोग्य जमिनको विवरण हेर्दा सबैभन्दा बढी खेतीयोग्य जमिन वडा नं ६ मा रहेको छ भने सबैभन्दा कम खेतीयोग्य जमिन वडा नं ५ मा रहेको छ। वडा अनुसार खेतीयोग्य जमिनको विवरण तलको तालिका-१९ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- १९: वडा अनुसार खेतीयोग्य जमिनको विवरण

वडा नं.	क्षेत्रफल (रोपनीमा)
१	२०६२

२	१५०७
३	२७१३
४	११५८
५	९७१
६	४२६६
जम्मा:	**१२,६७७**

४.२.३. भू-उपयोग सम्बन्धि नक्शा

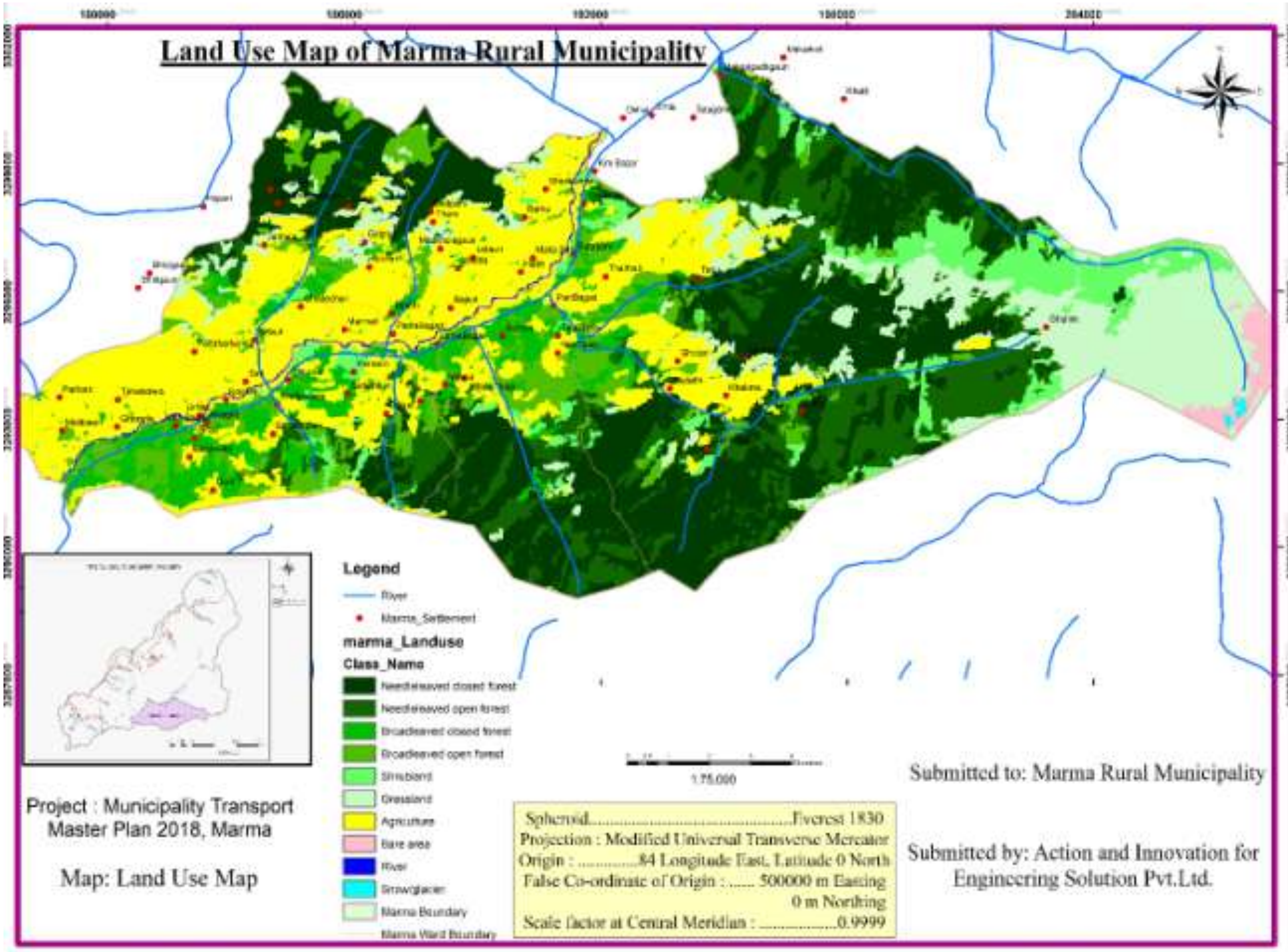

४.३. कृषी तथा पशु बिकास

४.३.१. सिँचाई सुबिधाको उपलब्धता

यस मार्मा गाउँपालिकामा सिँचाईको लागि उपयुक्त हुने खालका प्रशस्त खोलानाला तथा मुहानहरु रहेका भएता पनी खेतीपातीको लागि आवश्यक सिँचाई सबै बस्तिहरुमा उपलब्ध हुन सकेको छैन। भिरालो जमिनको बनावट र सिँचाई कुलो निर्माणका लागि असजिलो भू-भाग रहेकोले पनि सबै खेतीयोग्य जमिनमा सिचाई सुबिधा उपलब्ध गराउन कठिन रहेको छ। सर्वेक्षणबाट प्राप्त तथ्यांकहरुको विश्लेषण गर्दा हालसम्म आकासे पानीको भरमा खेती गर्ने घरधुरीहरु ९६६(३४.५%) रहेका छन। त्यसैगरी बर्खायाममा मात्रै सिँचाई सुबिधा भएका घरपरिवार संख्या ४६३(१६.५%) र बाह्रै महिना सिँचाई सुबिधा प्राप्त गर्ने घरपरिवार संख्या ९५२(३४%) रहेका छन। साथै हाल सिँचाई सुबिधा नभएका तर प्राबिधिक दृष्टिकोणले सिँचाई निर्माण गर्न सकिएको खण्डमा सिँचाईसेवा बाट लाभान्वित हुनसक्ने घरपरिवार संख्या ४२२

अर्थात करिब १५% रहेको देखिन्छन। वडागत रुपमा सिँचाई सुविधा भएका र नभएका घरपरिवारको विवरण तालिका-२० मा प्रस्तुत गरिएको छ भने वडा अनुसार हाल सिंचित भइरहेको जमिन, क्षेत्रफल (रोपनीमा) र बस्तीहरुको विवरण तालिका-२१ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- २०: वडा अनुसार सिचाई सुबिधा भएका र नभएका घरपरिवारहरुको विवरण

वडा नं.	सिँचाई सुबिधा उपलब्ध परिवार संख्या				जम्मा
	आकासे पानीको घरमा खेती गर्ने	बर्खामा मात्रै सिँचाई सुविधा भएका	बाहैं महिना सिँचाई सुबिधा भएका	सुबिधा नभएको तर हुन सक्ने	
१	२५७	८२	६१	२६४	६६४
२	४८	२४	३१०	४६	४२८
३	९६	१६४	७२	१०२	४३४
४	२८०	१५	२००	०	४९५
५	१३८	६८	१३६	०	३४२
६	१४७	११०	१७३	१०	४४०
जम्मा:	**९६६**	**४६३**	**९५२**	**४२२**	**२८०३**
%	३४.५%	१६.५%	३४.५%	१५.१%	१००%

तालिका- २१: विद्यमान सिंचित जमिनको क्षेत्रफल र बस्तीहरुको विवरण

वडा नं.	सिंचित क्षेत्रफल (रोपनीमा)	सिँचाई सुबिधा भएका मुख्य बस्तीहरुको नाम
१	२,०६२	ताकु, घोल्जर, जुड़े, वार्कु, तोलीमान्डो, पडाथी घोल्जर, मल्लादह, तल्लो दह
२	१,५०७	कोरथला, ओडीखेत, सीमार, रस्कोट, घट्टेबगर, गंगडा, चौडाली, उमाडा, ठुल्थाला
३	२,७१३	लटिनाथ सार्सी, च्युरानी, नलबगड, सल्लेथुम, कोपरे, भैंसे, रिल
४	१,१५८	बजकोट धारीगाड, बजकोट, वजकोट सिमल्टा, मर्मीति, पडपाडा
५	९७१	मुरे, जन्निगाउँ, बसर
६	४,२६६	पत्थरकाँडा, मल्ला सेरी
जम्मा:	**१२,६७७**	

४.३.२. कृषि उत्पादन सम्बन्धि विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकाको प्रमुख कृषि उत्पादन अन्नबाली रहेका छन्। अन्नबालीहरुमा मूख्यगरि मकै,गहुँ, धान, कोदो रहेका छन। त्यसैगरि दलहन बालीमा मुख्य गरि सिमि, भटमास, मसुरो, मास आदि उत्पादन

हुने गर्दछ भने फलफुलबालीमा आरु, ओखर, केरा, आलुबखडा उत्पादन हुने गरेको छ। तेलबाली धेरै उत्पादन नभएपनि यस गाउँपालिकाको मुख्य तेलबालीको रुपमा तोरी/सरस्युं उत्पादन हुने गरेको छ। मसलाबालीहरुमा लसुन, धनिया, खुर्सानी रहेका छन। तेलबाली तथा मसलाबालीको गाउँपालिका भित्र उत्पादन हुने एकदमै राम्रो सम्भावना रहेता पनि त्यसको प्रचुरमात्रामा उत्पादन हुन सकेको देखिदैन। मुख्य कृषिजन्य उत्पादनहरुको वडा अनुसार उत्पादन विवरण तलको तालिका-२२ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- २२: वडा अनुसार कृषिजन्य उत्पादनहरुको विवरण

वडा नं.	बार्षिक कृषिजन्य उत्पादन (क्विन्टलमा)									जम्मा
	धान	मकै	गहुँ	कोदो	दलहन बाली	तेलबाली	तरकारी बाली	मसला बाली	फलफुल	
१	१५३	६२७	६२३	८३	६१२	६४८	०	०	०	२७४६
२	५४६	८९७	५४३	५७	१९६५	४५८	१८४	१३७	१८	४८०५
३	५३९	९५६	६७९	७९	१९२१५	५४७	११०१	२६६	३३	४३९२१५
४	४४७	८९९	७४७	४७	२९५	३७०	१९५१	३८६	४३	५१८५
५	३१५	९०२	६९४	९४	३६०	३६०	२३	४२	२१	२८११
६	५८०	११९५	६६०	६०	२९१	३१२	२०६	५६९	७०	३९४३
जम्मा:	**२५८०**	**५४७६**	**३९४६**	**४२०**	**३७१६**	**२६९५**	**३४६५**	**१४००**	**१८५**	**२३८८३**
%	१०.८%	२२.९%	१६.५%	१.८%	१५.६%	११.३%	१४.५%	५.९%	०.८%	१००%

माथिको तालिका-२२ अनुसार, यस मार्मा गाउँपालिकाको मुख्य कृषि उत्पादनको रुपमा ५२% अन्नबाली रहेको छ। अन्नबालीमा पनि सबैभन्दा बढी करिब २२.९% उत्पादनको हिस्सा मकै रहेको छ। त्यसैगरि गहुँ १६.५%, धान १०.८%, कोदो १.८% रहेको छ। अन्नबाली पछि दोश्रो बढी उत्पादन दलहनबालीको हुने गरेको छ जुन कुल कृषि उत्पादनको करिब १५.६% रहेको छ। त्यसैगरी तरकारी बाली १४.५%, तेलबाली ११.३%, मसलाबाली ५.९% र फलफुल ०.८% उत्पादन हुने गरेको छ।

४.३.३. कृषिजन्य बालीनालीमा मलखाद र बिषादीको प्रयोगको अवस्था

कृषिजन्य बालीनालीहरुमा रासायनिक मलखाद र बिषादीहरुको प्रयोग नेपालमा पनि बढ्दै गरिरहेको तर यसले मानव स्वास्थ्य लगायत वातावरण र पर्यावरणमा ठूलो क्षति गर्दै आइरहेको बिभिन्न अध्ययन/अनुसन्धानहरुले पुष्टि गरेका छन। तर क्षति भइरहेको भएपनि कृषि उत्पादनहरुको वृद्धिका

लागि यसको प्रयोग गर्ने पर्ने अवस्था एकातिर रहेको छ। त्यसैले बिशेषगरि मानव स्वास्थ्य र वाताबरणमा कम असर गर्ने गरि रसायनिक बिषादीहरुको प्रयोग हुन एकदमै जरुरि रहेको छ[1]।

यस मार्मा गाउँपालिका भौगोलिक आधारमा दुर्गम पहाडी गाउँपालिका भएको हुँदा हालसम्म एकदमै बढी मात्रामा रासायनिक मलखाद तथा बिषादीहरुको खेतीपातीमा प्रयोग भइरहेको पाइदैन। तर बिस्तारै यातायातको सहज पहुँच, पशुपालनमा हुँदै गईरहेको ह्रास, कृषि तथा पशुपालन भन्दा बैदेशिक रोजगारीमा युवाहरुको बढ्दो आकर्षणले गर्दा परम्परागत रुपमा प्रयोग हुँदै आइरहेको गोबरमलको प्रयोग बालीनालीमा घट्दै गईरहेको देखिन्छ। घरधुरी सर्वेक्षणबाट प्राप्त तथ्यांक अनुसार यस गाउँपालिकाका कुल घरधुरी मध्ये करिब ५.५% घरधुरीहरुले बालीनालीमा रासायनिक मलको प्रयोग गर्ने गरेका छन भने बाँकी ९४.५% घरधुरीहरुले गोठे गोबर मल नै प्रयोग गर्ने गरेका छन। त्यसैगरी बिषादी प्रयोगको अवस्था हेर्दा मुख्यतः ब्यबसायिक रुपमा बेमौसमी तरकारी खेतीको लागि करिब ६७ (२.४%) घरधुरीहरुले रासायनिक बिषादीको प्रयोग गर्ने गरेको भन्ने देखिन्छ भने बेमौसमी तरकारी बाहेक अन्य बालीनालीहरुमा बिषादीको प्रयोग नगर्ने गरेको देखिएको छ। वडागत रुपमा रासायनिक मल र बिषादी प्रयोग गर्ने घरधुरी संख्या विवरण तालिका-२३ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- २३: वडा अनुसार रासायनिक मल र बिषादी प्रयोग गर्ने घरधुरीहरुको विवरण

वडा नं.	मलखाद तथा बिषादी प्रयोगको अवस्था (घरधुरी संख्या)				जम्मा घरधुरी
	रासायनिक मल प्रयोग गर्ने	गोबरमल प्रयोग गर्ने	बिषादी प्रयोग गर्ने	बिषादी प्रयोग नगर्ने	
१	०	६६४	२	६६२	६६४
२	१३	४१५	५	४२३	४२८
३	२२	४१२	११	४२३	४३४
४	९७	३९८	२२	४७३	४९५
५	०	३४२	८	३३४	३४२
६	२३	४१७	१९	४२१	४४०
जम्मा:	**१५५**	**२६४८**	**६७**	**२७३६**	**२८०३**
%	५.५%	९४.५%	२.४%	९७.६%	

४.३.४. पशुपन्छीजन्य उत्पादन/पालन सम्बन्धि विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा बनजंगल र पशुचौपायाहरुका लागि आवश्यक चरण क्षेत्र प्रशस्तै रहेको छ। तथापी, हाल बनजंगल तथा चरिचरन क्षेत्रको अभाव, पशुपालन प्रति नयाँ पिढीमा लगाव नहुनु र हाल रोजगारीको लागि विदेशिने प्रचलन ग्रामिण क्षेत्रमा पनि बढ्दै गईरहेकोले पशुपालन गर्ने घरपरिवार

[1] बिषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण कार्यक्रम संचालन निर्देशिका, २०७५ (नेपाल सरकार कृषि तथा पशुपंछी विकास मन्त्रालय, कृषि बिभाग, केन्द्रिय कृषि प्रयोगशाला, हरिहर भवन, ललितपुर द्वारा प्रकाशित)

संख्या र पशुचौपाया संख्या घट्दै गैरहेको छ। बिगतमा यस मार्मा गाउँपालिकाका मानिसहरुले प्रसस्त मात्रामा भेडा/बाख्रा, भैंसी, गाईगोरु पालन गर्ने गरेको भएतापनि हाल पशुपन्छी पालन घट्दै गईरहेको देखिन्छ। घरधुरी सर्वेक्षणबाट प्राप्त तथ्यांक अनुसार यस गाउँपालिकामा पशुपन्छीपालनको संख्या हेर्दा सबैभन्दा बढी करिब १०,२२३ भेडाबाख्रा, ८,८३१ गाईगोरु, २,६१६ कुखुरा/हाँस, १,४४४ भैंसी/राँगा, १३२ घोडाखच्चड, ४२९ माहुरीघार रहेको देखिन्छ[२]। पशुपन्छीजन्य उत्पादन/पालन (संख्यामा) को वडा अनुसारको विवरण तालिका-२४ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- २४: पशुपन्छीजन्य उत्पादन/पालनको वडागत विवरण (संख्यामा)

वडा नं	पशुपन्छी उत्पादन (संख्या)							जम्मा
	गाई गोरु	भैंसी/राँगा	भेडा बाख्रा	घोडा खच्चड	सुँगुर/बंगुर	कुखुरा, हाँस	माहुरी (घार)	
१	२६८०	२४३	३६३२	५९	१३	११९२	३१	७८५०
२	१३०८	१५१	८७१	१	०	६६	४३	२४४०
३	१२६९	९३	१४२१	६	०	६१५	७६	३४८०
४	१०५८	३८६	११८३	०	०	७	८०	२७१४
५	८६३	२३९	१२७०	३१	६	७३	६	२४८८
६	१६५३	३३२	१८४६	३५	२०	६६३	१९३	४७४२
जम्मा:	८८३१	१४४४	१०२२३	१३२	३९	२६१६	४२९	२३७१४
%	३७.२.%	६.१%	४३.१%	०.६%	०.२%	११%	१.८%	१००%

४.३.५. खाद्यान्न, फलफुल तथा तरकारीबालीमा लाग्ने रोगकिरा

पछिल्लो समयमा जलवायुमा अनपेक्षित रुपमा हुँदै आइरहेको उतारचढाव वा परिबर्तन जस्तै; तापक्रम वृद्धि, अनावृष्टि/अतिवृष्टिले गर्दा बालीनाली तथा पशुपन्छीहरुमा नयाँ रोग तथा किराहरुको प्रकोप बढ्दै गैरहेको छ। यस मार्मा गाउँपालिकामा पनि विभिन्न वालीनाली तथा कृषि उपजमा रोग तथा कीराको प्रकोपले क्षति पुरयाउने गरेको छ। जसको कारण यस गाउँपालिकामा क्षेत्रमा तरकारी, फलफुल, खाद्यान्न, दलहन तथा नगदे वालीको उत्पादनमा नकारात्मक प्रभाव पर्ने गरेको छ। मूख्यगरि बालीनालीहरुमा डडुवा रोग, कालोपोके, ढुसी, फंगस जस्ता रोगहरु र फौजी किरा, सलह किरा आदिको प्रकोप अत्यधिक मात्रामा देखिने गरेको छ।

४.३.६. पशुपंछीमा लाग्ने मुख्य रोगहरु

यस गाउँपालिका क्षेत्रमा मौसम अनुसार लाग्ने विभिन्न खालका रोगले बेला वखतमा पशुपंछी पालनमा क्षतिगर्ने गरेको छ। जसको कारण पशुपन्छीजन्य उत्पादनमा क्षति पुग्ने गरेको छ। यस्ता रोगव्याधीलाई

[२] नोट: - उल्लेखित संख्या घरधुरी सर्वेक्षणको क्रममा लिइएको भएतापनि पशुपन्छी गणना नगरिएको हुँदा सो संख्यामा केहि घटबढ हुन सकनेछ

कतिपयले घरमै उपचार गर्ने गरेको देखिन्छ भने केहिले स्थानीय स्तरमा रहेका भेटेरीनरीहरुवाट औषधि उपचार गराउने गर्दछन। तर यस गाउँपालिकाका सबै वडा/बस्तीहरुमा भेटेरीनरी सेवाको सहज पहुँच नहुने हुँदा कहिले काँही पशुपंछीहरुमा देखापर्ने महामारिले ठुलो क्षति हुने गरेको छ। यस गाउँपालिकामा पशुपंछीहरुमा देखा पर्ने रोगहरुमा भ्यागुते, चरचरे, खोरेत, एन्फेक्स, पी.पी.आर, एन युरिया, डर्माटाइटिस, डायरिया, पाइरेक्ससिया, रिटेनप्रोसेन्टा, रिस्टोकिया, एनोरेक्सिस, एल एफ, राउन्डओर्म, टेपओर्म, महोस्ट, टिक्स, लाइस, सर्भिसाइटिस, भेट्राइटिस, पायोमेट्रा, स्वइन फिबर, स्वाइन फ्लु आदि रहेका छन्। हाल पशु चौपायामा विद्धमान रुपमा **लम्पी स्किन** नामको रोग देखिएको छ ।

४.३.७. ब्यबसायिक कृषि फर्म सम्बन्धि विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा पनि स्थानीय सरकारको निर्माण पश्चात मानिसहरुले बिभिन्न खालका ब्यबसायहरुको सुरुवात गरिरहेका छन। स्थानीय स्तरमा बढ्दै गैरहेको यातायातको पहुँच, मानिसहरुको आवतजावत र स्थानीय सरकारको सामाजिक र आर्थिक प्रबर्धनात्मक कार्यक्रमहरुले गर्दा मानिसहरुमा ब्यवसायिक रुपमा कामगर्ने परिपाटीको बिकास हुँदै गईरहेको देखिन्छ। यस मार्मा गाउँपालिकामा पनि पशुपालन र कृषिजन्य विभिन्न आयमुलक ७१ वटा फर्महरु संचालन भैरहेको संस्थागत सर्वेक्षणबाट देखएको छ। संचालित ७१ वटा फर्म मध्ये बाख्रापालन फर्म ३७ वटा, कुखुरापालन फर्म १९ वटा (स्थानीय कुखुरा फर्म ९ वटा र ब्रोइलर १० वटा फर्म), माछापालन फर्म ४ वटा, नर्सरी तथा फलफुल नर्सरी ५ वटा रहेका छन। यि विभिन्न ७१ वटा फर्मबाट गाउँपालिका भित्र करिब ११३ जनाले प्रत्यक्षरुपमा रोजगारी समेत पाएका छन्। ब्यबसायिक कृषिजन्य फर्म सम्बन्धि विवरण तालिका-२५ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- २५: गाउँपालिका भित्र संचालित ब्यबसायिक फर्म सम्बन्धि विवरण

	बाख्रापालन फर्म	कुखुरापालन फर्म	माछापालन फर्म	मासु पसल	नर्सरी तथा फलफुल फर्म	जम्मा
फर्म संख्या	३७	१९	४	६	५	७१
फर्म रहेको वडा	६ वटै वडामा	६ वटै वडामा	वडा नं. १,३,४,६ मा	वडा नं १,२,३	वडा नं. ३,४,६	
रोजगार संख्या (जना)	७९	१९	४	६	५	११३

४.३.८. कृषि तथा पशुसेवा संग सम्बन्धित मानव संसाधन

यस मार्मा गाउँपालिकामा कृषि तथा पशुसेवा प्रसारका लागि आवश्यक पर्ने दक्ष मानव श्रोत आवश्यता अनुसार प्रयाप्त रहेका छैनन्। कृषि तथा पशुसेवा प्रचार प्रसारका लागि सेवाकेन्द्रहरु अलि टाढा-टाढा

रहेको हुँदा कृषकलाई आवश्यक परेको बेला तुरुन्तै सेवा प्रवाहको लागि सम्बन्धित क्षेत्रका मानव संसाधन विकास गर्नु अपरिहार्य रहेको छ। हालसम्म गाउँपालिका भित्र विकास गरिएका मानव संसाधनहरु कूल ४७ जना मध्ये ब्यबसायिक अगुवा कृषक ३७ जना, कृषि सम्बन्धि प्राबिधिक/जे.टि.ए. २ जना, ग्रामिण पशु सेवा कार्यकर्ता २ जना, र नर्सरी नाइके ६ जना मात्रै रहेका छन्। त्यसैले कृषि तथा पशुपालनमा व्यवसायीकरण गरि आयआर्जनमा सुधारका लागि दक्ष मानव संसाधनको निमार्ण गर्न आवस्यक रहेको छ। हाल कृषि तथा पशुपालन सम्बन्धि उपलब्ध मानव संसाधनको विवरण तलको तालिका-२६ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- २६: गाउँपालिकामा रहेका कृषि तथा पशुपालन सम्बन्धि मानव संसाधन

ब्यबसायिक अगुवा कृषक	कृषि जे.टि.ए.	ग्रामिण पशुसेवा कार्यकर्ता	नर्सरी नाइके	जम्मा
३७	२	२	६	४७

४.३.९. कृषि तथा पशुपालनसंग सम्बन्धित समुह तथा सामुदायिक संस्थाहरुको विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा सरकारी निकायहरु तथा गैह्र सरकारी संघ/संस्थाहरुले बिभिन्न क्रियाकलापहरु संचालनका लागि समुदायमा कार्यगत समुह/सामुदायिक संस्थाहरु गठन गरि परिचालन गरेको पाइन्छ। टोल तथा बस्तीस्तरमा बिभिन्न समयमा बिभिन्न संस्था/समुह गठन गरिएता पनि हाल सिमित समुहहरु मात्र सक्रिय रहेका छन्। संस्थागत सर्वेक्षणबाट प्राप्त तथ्यांक अनुसार यस गाउँपालिकामा बिभिन्न कार्य प्रयोजनका लागि बिभिन्न समयमा १७८ वटा संस्था/समुहहरु गठन भएको भएतापनि हाल ५१ वटा समुहहरुमात्र सक्रिय रहेका छन्।

कृषि तथा पशुपालन सम्बन्धि पनि यस गाउँपालिकामा कृषक समुह र पशुपालन समुहको रुपमा गठन भइ परिचालनमा रहेका छन्। यस गाउँपालिकामा कृषक समुहहरु ७० वटा र पशुपालन समुहहरु ३७ वटा गरि जम्मा १०७ वटा समुहहरु गठन भएको पाइएको छ। ति १०७ वटा समूहहरुमा कुल १५७७ सदस्यहरु (महिला ११६३ र पुरुष ४१४) आबद्ध भएका छन्। ति समुहहरुको विवरण तालिका-२७ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- २७: गाउँपालिका भित्र गठन भएका कृषक समुह र पशुपालन समुहहरुको विवरण

कृषक समुह र सदस्य संख्या			**पशुपालन समुह र सदस्य संख्या**			**जम्मा**			
समुह संख्या	महिला सदस्य संख्या	पुरुष सदस्य संख्या	समुह संख्या	महिला सदस्य संख्या	पुरुष सदस्य संख्या	जम्मा समुह संख्या	जम्मा महिला सदस्य	जम्मा पुरुष सदस्य	कूल सदस्य संख्या

७०	८२५	३८२	३७	३३८	३२	१०७	११६३	४१४	१५७७

४.३.१०. संकलन केन्द्र तथा चिस्यान केन्द्रहरुको विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा १ वटा कृषिउपज संकलन तथा बिक्रि केन्द्र र २ वटा चिस्यान केन्द्र रहेका छन्।यसबाहेक ४ वटा एग्रोभेट तथा बिउंबिजन संकलन तथा वितरण केन्द्र र १ वटा दुग्ध संकलन केन्द्र (डेरी) रहेका छन्।चिस्यान केन्दको भवन निर्माण भएतापनि अन्य आवश्यक सामानहरु जस्तै; रयाक, क्रेटहरुको अभाव रहेको छ।यि माथि उल्लेखित संकलन केन्द्र तथा चिस्यान केन्द्रहरु रहेको स्थान विवरण तलको तालिका-२८ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- २८: संकलन केन्द्र तथा चिस्यान केन्द्रहरुको विवरण

विवरण	संख्या	स्थान
चिस्यान केन्द्र	२ वटा	लाम्बगर र लटिनाथ बजार
एग्रोभेट तथा बिउंबिजन केन्द्र	४ वटा	च्युरानी, लटिनाथ बजार, सेल्बिसा र लाम्बगर
कृषिउपज तथा पशु संकलन केन्द्र	१ वटा	लाम्बगर
दुग्ध संकलन केन्द्र (डेरी)	१ वटा	लटिनाथ बजार

४.३.११. कृषि तथा पशुपालनका लागि पकेट क्षेत्रहरु

यस मार्मा गाउँपालिकामा कृषिबाली तर्फ आलु र ओखर पकेट क्षेत्र रहेको छ।मार्मा गाउँपालिकाको वडा नं ६, चेतकल्ली र वडा नं १ को तोलीमान्डुलाई आलु पकेट क्षेत्रको रुपमा घोषणा गरिएको छ भने वडा नं ४ को बार्कु र थाम, वडा नं ३ को सल्लेथुम र ओखलासैनलाई ओखरका लागि पकेट क्षेत्रको रुपमा घोषणा गरिएको छ।

त्यस्तै पशुपालन पकेट क्षेत्रतर्फ वडा नं. ३ र ५ लाई बाख्रापालन पकेट क्षेत्र, वडा नं ४ लाई गाईपालन पकेट क्षेत्र, वडा नं. १ र ५ लाई भेडापालन पकेट क्षेत्रको रुपमा घोषणा गरिएको छ।पकेट क्षेत्रको विवरण तालिका-२९ र ३० मा दिइएको छ।

तालिका- २९: कृषिपकेट क्षेत्रहरुको विवरण

क्र.स.	पकेट क्षेत्र (कुन उत्पादन)	स्थान (वडा र बस्ती)	आबद्द घरधुरी संख्या	सिचाई सुबिधाको उपलब्धता	बर्तमान उत्पादनको अवस्था
१	आलु पकेट क्षेत्र	मार्मा ६ चेतकल्ली मार्मा १ तोलिमान्डौ	१३५	छ	सिजन अनुसार निरन्तर उत्पादन हुन्छ
२	ओखर पकेट क्षेत्र	मार्मा ४ बार्कु, थाम मार्मा ३ सल्लेथुम, ओखालाशैन	१६०	पोखरी निर्माण भएका छन		पाइप उपलब्ध गराउनु पर्ने छ

तालिका- ३०:पशुपालन पकेट क्षेत्रहरुको विवरण

क.सं.	पकेट क्षेत्र (कुन पालन)	स्थान	आवद्ध घरधुरी संख्या	वन तथा चरण क्षेत्रको उपलब्धताको अवस्था	वर्तमान उत्पादनको अवस्था
१	बाख्रा पालन पकेट क्षेत्र	वडा नं.३ र ५	५२	छ	उत्पादन भइ रहेको छ
२	गाइ पालन पकेट क्षेत्र	वडा नं.४	२५	छ	उत्पादन भइ रहेको छ
३	भेडा पालन पकेट क्षेत्र	वडा नं.१ र ५	८२	छ	उत्पादन भइ रहेको छ

४.४. पर्यटन बिकास

४.४.१. पर्यटकीय स्थलहरुको विवरण

यस मार्मा गाउँपालिका धार्मिक पर्यटकीय आधारमा दार्चुला जिल्लाकै महत्वपूर्ण मानिन्छ।यस गाउँपालिकाका मुख्य पर्यटकीय स्थलहरुमा वडा नं ३ मा अवस्थित लटिनाथ मन्दिर, वडा नं १ मा रहेको घोल्जरमा रहेको दुर्गा भवानी मन्दिर, वडा नं १ मा रहेको परमचुली धाम र वडा नं ४ मा रहेको तपोवन तातोपानी क्षेत्र मुख्य धार्मिक पर्यटकीय स्थलको रुपमा रहेका छन्।यस पालिका भित्र रहेको लटिनाथ मन्दिर र तपोवनमा रहेको तातोपानी दार्चुला जिल्लाकै महत्वपूर्ण धार्मिक क्षेत्रको रुपमा परिचित रहेको छ।शिवरात्रि र माघे संक्रान्तिको दिन तातोपानी क्षेत्रमा मानिसहरुको घुइचो लाग्ने गर्दछ। त्यसैगरी वडा नं १ मा रहेको घोल्जर लाई दार्चुला जिल्लाको नौगाड गाउँपालिकामा रहेका धामी र

ठगुन्ना जातिहरुको मुख्य पुख्यौंली थलो भएको हुँदा उक्त ठाउंका बासिन्दाहरु मन्दिरमा पुजाआजाका लागि आउने गर्दछन।

४.४.२. होटल, रिसोर्ट तथा रेष्टुरेन्ट सम्बन्धि विवरण

यस गाउँपालिकामा गाउँपालिकाको स्थापना र सडक यातायातको पहुँच पछी मानिसहरुको आवतजावत पनि बढेको छ।मानिसहरुको आवतजावत बढे संगै स्थानीयस्तरमा होटेल, लज, रेस्टुरेन्टको संख्या पनि बढिरहेको छ।यस गाउँपालिकामा हाल खाना तथा बासबस्ने सुबिधा सहितका ६ वटा होटलहरु संचालनमा रहेका छन्।ति होटेल/लजहरु वडा नं ३ मा ३ वटा र वडा नं २ मा ३ वटा रहेका छन्। ति होटेल/लजहरुको सारांश विवरण तालिका-३१ मा दिइएको छ।

तालिका- ३१ः गाउँपालिकामा रहेका मुख्य होटेल/लजहरुको विवरण

होटेल, लज, रेष्टुरेन्टको नाम	अवस्थित टोल, बस्तीको नाम	संचालकको नाम र सम्पर्क	सेवाको प्रकार	संचालनमा आएको मिति	कैफियत
अनुप होटल लटिनाथ	लटिनाथ-३ बजार		खाना तथा बास बस्ने व्यवस्था	बिगत ४ बर्ष देखि	
अनुजा होटल	लटिनाथ-३ बजार	सुरेन्द्र बिष्ट	खाना तथा बास बस्ने व्यवस्था	बिगत १ बर्ष देखि	
सल्लाघारी होटल	लाम्बगर -२	दिपेन्द्र बिष्ट	खाना तथा बास बस्ने व्यवस्था	बिगत ५ बर्ष देखि	
बिष्ट होटल	लाम्बगर -२	गणेश बिष्ट	खाना तथा बास बस्ने व्यवस्था	बिगत ५ बर्ष देखि	
कार्की होटल	लाम्बगर -२		खाना तथा बास बस्ने व्यवस्था	बिगत २ बर्ष देखि	
मिलिजुली होटल	लटिनाथ -३		खाना तथा बास बस्ने व्यवस्था		
दाजु भाइ होटल	लटिनाथ -३		खाना तथा बास बस्ने व्यवस्था		
भ्यु टावर होटल	लटिनाथ -३	नाम राज बिष्ट	खाना तथा बास बस्ने व्यवस्था		
शिबम होटल	लटिनाथ -३		खाना तथा बास बस्ने व्यवस्था	नयाँ	
चाहना सितोली होटल	लटिनाथ -३	दशरथ सितोली			
मिलन चोक सिंह पशल	लटिनाथ -२ सीमार	केशब बहादुर सिंह	खाना तथा बास बस्ने व्यवस्था	बिगत ५ बर्ष देखि	
कैलाश तालाबन्द होटल	लटिनाथ -२ सीमार	राकेश धामी	खाना तथा बास बस्ने व्यवस्था		
गौरी शंकर होटल	लटिनाथ -२ सीमार	धन बहादुर सिंह	खाना तथा बास बस्ने व्यवस्था		
नमुना होटल	सेल्बिशा	मदन सिंह महरा	खाना तथा बास बस्ने व्यवस्था		
आशिर्बाद होटल	सेल्बिशा	रमेश महरा	खाना तथा बास बस्ने व्यवस्था		

४.५. उद्योग, ब्यापार तथा बैंकिंग सेवाहरु

४.५.१. औद्योगिक बिकास

यस गाउँपालिकामा उपलब्ध प्राकृतिक श्रोतहरुको प्रयोग गरि स्थानीयस्तरमा लघु उद्योगहरु संचालन गर्न सकिने प्रचुर सम्भावना रहेको छ। यस गाउँपालिकाका मर्मीति तथा च्युरानी बस्तीहरुमा च्युरी प्रशस्त रुपमा पाइने हुँदा त्यसको बनस्पति तेल तथा च्युरीबाट साबुन बनाउने खालका लघु उद्योगहरु संचालन गर्न सकिने सम्भावना रहेको देखिन्छ। त्यसका साथै वडा नं १ र २ मा नेपाली कागज बनाउन आवश्यक पर्ने लोक्ता प्रसस्त हुने हुँदा नेपाली हाते कागजका लघु उद्योगको सम्भावना रहेको छ। गाउँपालिका भित्र विद्यमान लघुउद्यमहरुको विवरण तालिका-३२ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- ३२: गाउँपालिका भित्र स्थापना भएका लघु उद्योगहरुको विवरण

लघु उद्योगको नाम	लघु उद्योग रहेको वडा र स्थान	संचालकको नाम	संचालनको अवस्था
चिउरी प्रसोधन उद्योग	वडा नं ३, लाम्बगर	शंकर सिंह महरा, पुस्कार सिंह महरा (शिबलिंग बचत तथा ऋण सहकारी संस्था संचालक समिति सदश्य)	संचालनमा रहेको

४.५.२. घट्ट, मिल सम्बन्धि विवरण

यस गाउँपालिका हाताभित्र नदि तथा खोला प्रसस्त रहेको हुँदा अधिकांश घरपरिवारहरु पिसानीका लागि परम्परागत पानी घट्टको प्रयोग गर्दछन भने कुटानीको लागि ढुंगे ओखल (परम्परागत ढिकी) को प्रयोग गर्दछन। हाल बिद्युत सेवा बिस्तार भएसंगै कुटानी, पिसानी र तेल पेल्न केहि ठाउंहरुमा विद्युतबाट चल्ने मिलहरु पनि संचालन भएका छन्। घट्ट तथा मिल सम्बन्धि विवरण तालिका-३३ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- ३३: वडा अनुसार घट्ट तथा मिल सम्बन्धि विवरण

वडा नं.	पानीघट्ट संख्या	मिल संख्या	जम्मा
१-६ सम्म	९१ वटा	१	९२
जम्माः	९१	१	९२

४.५.३. ब्यापार र ब्यबसाय सम्बन्धि विवरण

यस मार्मा गाउँपालिका अपी हिमाल गाउँपालिकाको पनि एकमात्रै प्रवेशमार्ग भएको कारणले व्यापार व्यवसायका सम्भावनाहरु प्रसस्त रहेका छन्। स्थानीय स्तरमा बिकास निर्माणका कार्यहरु पनि तिब्रगतिमा

भैरहेका हुँदा र मानिसहरुको चहलपहल पनि बढ्दै गैरहेको हुँदा थोक तथा खुद्रा पसल, होटेल तथा रेस्टुरेन्ट, हार्डवयर पसल, स्टेशनरी, सिलाइकटाईका साथै कृषि तथा अन्य स्यानीय श्रोतसामग्रीमा आधारित पेशा ब्यब्सायहरुको एकदमै सम्भावना रहेको छ।

यस गाउँपालिकामा मानिसहरुले विभिन्न पेशाब्यबसाय गर्दै आइरहेका छन्। सर्वेक्षण बाट प्राप्त तथ्यांक अनुसार यस गाउँपालिकाका विभिन्न ठाउहरुमा साना पसल तथा ब्यबसायहरु संचालनमा रहेतापनि ब्यबस्थित ढंगले दर्ता भएर संचालन भएका छैनन। मुख्य ब्यापार ब्यबसायको रुपमा यस गाउँपालिका भित्र २५२ वटा रहेका छन्। जसमध्ये १२७(५०%) खुद्रा तथा थोक पसल, ३३ (१३%) वटा होटेल/रेस्टुरेन्ट, ३२ (१२.७%) वटा सिलाइ कटाई, १९ (७.५%) वटा यातायात, ६(२.४%) वटा हार्डवयर पसल, ६(२.४%) वटा स्टेशनरी, र १५(६%) वटा क्लिनिक पसल/ब्यबसाय रहेका छन्। वडागत रुपमा ब्यापार ब्यबसायको विवरण तालिका-३४ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- ३४: वडा अनुसार ब्यापार ब्यबसायहरुको विवरण

वडा नं	ब्यापार ब्यबसाय(घरधुरी संख्या)										जम्मा
	पसल	होटेल/ रेस्टुरेन्ट	यातायात	हार्डवयर पसल	क्लिनिक वा औषधि पसल	सिलाई/ कटाई	स्टेशनरी	जडिबुटी	ठेक्का पट्टा	अन्य	
१	०	१	२	०	२	१३	०	०	०	०	१८
२	३०	७	०	१	०	४	०	०	६	०	४८
३	४४	८	९	१	३	५	२	०	४	२	७८
४	१३	४	३	१	९	०	१	०	२	०	३३
५	९	१	१	१	०	१	०	०	०	०	१३
६	३१	१२	४	२	१	९	३	०	०	०	६२
जम्मा:	१२७	३३	१९	६	१५	३२	६	०	१२	२	२५२
%	५०.४%	१३.१%	७.५%	२.४%	६%	१२.७%	२.४%	०%	४.८ %	०.८%	

४.५.४. खनिज तथा खानी सम्बन्धि विवरण

यस गाउँपालिकामा खनिज तथा खानी सम्बन्धि बिस्तृत अध्ययन भएको नपाइएता पनि चमेलिया नदीमा रहेका ढुंगाहरुको गुणस्तर कंक्रिट तथा सिमेन्टको लागि उपयुक्त रहेको देखिएको हुँदा यस गाउँपालिका हाताभित्र पनि सिमेन्टको लागि उपयुक्त कच्चा पदार्थ (ढुंगा) को खानी रहेको देखिन्छ। यसका अतिरिक्त गाउँपालिकाको वडा नं १ को ताकुमा तामा खानी र वडा नं. १ कै दहमा सिसाखानी रहेको छ। विभिन्न वडा/स्थानहरुमा घर छाउनका लागि आवश्यक पर्ने ढुंगा/स्लेटको खानीहरु रहेका

छन्।गाउँपालिकाबाट अनुमति लिएर केहि स्लेट ब्यबसायीहरुले ति खानीहरुबाट ढुंगा निकानी बिक्रिवितरण समेत गर्दै आइरहेका छन्।

४.५.५. स्थानीय बजार तथा ब्यापारिक केन्द्रहरुको विवरण

यस मार्मा गाउँपालिका दार्चुला जिल्लाको अपिहिमाल गाउँपालिका लगायत बझांगको बुंगल क्षेत्रका केहि बस्तीहरु र बैतडीको पुर्चौडी नगरपालिकाको केहि बस्तिहरुबाट दैनिक उपभोग्य बस्तुहरुको किनमेलका लागि नजिक पर्ने हुँदा यस गाउँपालिका भित्रका बिभिन्न स्थानहरुमा स्थानीय बजारहरुको बिकास भइरहेको छ।स्थानीय बजारहरुमा मुख्यगरि दैनिक उपभोग्य सामाग्रीहरुको बिक्रिवितरण हुने गरेको छ भने अन्य सामग्रीहरुका लागि गाउँपालिका भन्दा बाहिर जिल्ला भित्रका मझौला खालका बजारहरु जस्तै; गोकुलेश्वर र खलङ्गा बाट मालसामानहरु खरिद बिक्रि गर्ने गरिन्छ। यस बाहेक यस गाउँपालिकाका ब्यापारीहरुले लत्ताकपडा, भाडाकुँडा आदिको लागि जिल्ला बाहिरका बजारहरु धनगढी, काठमाडौं जस्ता ठुला शहरहरुबाट समेत सामानहरु ल्याउने गरेको पाइएको छ।स्थानीय तथा गैह्र स्थानीय मुख्य बजार क्षेत्रहरुको विवरण तालिका-३५ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ३५: ब्यापारिक केन्द्रहरुको विवरण

ब्यापारिक केन्द्रको नाम	बिक्रिवितरण हुने मूख्य ब्यापारिक बस्तु/सामानहरु	बजारको प्रकार	कैफियत
स्थानीय मुख्य बजारहरु (गाउँपालिका भित्र)			
बिटुले बजार	दैनिक उपभोग्य बस्तुहरु (साबुन, नुन, तेल, घ्यु, दुध/दहि, गुड, माछा, तरकारी आदि)	स्थायी	
च्युरानी	दैनिक उपभोग्य बस्तुहरु (साबुन, नुन, तेल, घ्यु, दुध/दहि, गुड, माछा, तरकारी आदि)	स्थायी	
लटिनाथ	दैनिक उपभोग्य बस्तुहरु (साबुन, नुन, चामल, तेल, घ्यु, दुध/दहि, गुड, माछा, तरकारी आदि), भाडाकुँडा, लत्ताकपडा आदि	स्थायी	
सीमार	दैनिक उपभोग्य बस्तुहरु (साबुन, नुन, तेल, घ्यु, दुध/दहि, गुड, माछा, तरकारी आदि)	स्थायी	
सेलबिसा	दैनिक उपभोग्य बस्तुहरु (साबुन, नुन, तेल, घ्यु, दुध/दहि, गुड, माछा, तरकारी आदि)	स्थायी	
पारिबगर	दैनिक उपभोग्य बस्तुहरु (साबुन, नुन, तेल, घ्यु, दुध/दहि, गुड, माछा, तरकारी आदि)	स्थायी	

गाउँपालिका भन्दा बाहिरका बजारहरु			
गोकुलेश्वर बजार	भाडाकुँडा, लत्ताकपडा, स्टेशनरी आदि		
खलंगा बजार	भाडाकुँडा, लत्ताकपडा, स्टेशनरी आदि		
जिल्ला भन्दा बाहिरका बजारहरु			
धनगढी	फेन्सी कपडा, भाडाकुँडा आदि		
काठमाडौं	फेन्सी कपडा, भाडाकुँडा आदि		

४.५.६. बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धि विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा समुदाय स्तरमा विभिन्न बचत ऋण समुहहरुले समुहस्तरका बचत ऋण परिचालनका कार्यहरु गर्दै आइरहेका छन् भने यसका अतिरिक्त कार्यालयका बैंकिंग कार्यहरु र पैसा पठाउने तथा प्रासिका लागि सनराईज बैकले शाखा खोलि बैंकिंग/वित्तीय सेवा प्रबाह गर्दै आइरहेको छ। यस बाहेक साना किसान लघुवित्त ले पनि समुहगत बचत ऋण संगै बैंकिंग सेवाहरु पनि उपलब्ध गराउदै आइरहेको छ भने शिवलिंग बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाले समुह तथा व्यक्तिगत बचत ऋण सेवा उपलब्ध गराई रहेको छ। गाउँपालिका भित्र वित्तीय सेवा प्रवाह गर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको सारांश विवरण तालिका-३६ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ३६: बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको विवरण

क्र.स.	बैंक वा वित्तीय संस्थाको नाम	कार्यालय रहेको स्थान	बार्षिक कारोवार (रकम रु. हजारमा)	सेवाक्षेत्र
१	सनराइज बैंक	मार्मा ३ लटिनाथ		मार्मा गा.पा. भित्र बस्ने सम्पूर्ण लगायत अपिहिमाल बासि
२	किसान लघु बित्त	मार्मा २ लामबगर		मार्मा गा.पा. भित्र बस्ने सम्पूर्ण
३	शिबलिंग बचत तथा ऋण सहकारी संस्था	मार्मा ३ लामबगर	१२०	मार्मा गा.पा. भित्र बस्ने सम्पूर्ण

परिच्छेद-५: सामाजिक अवस्था

५.१. शैक्षिक तथा मानव संशाधन बिकास

५.१.१. ५ बर्ष भन्दा माथिको बिद्यालय उमेरका बिद्यालय जाने नजाने बालबालिकाहरुको विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा गरिएको घरधुरी सर्वेक्षण र संस्थागत सर्वेक्षण अनुसार ५-१६ बर्ष उमेर समुह अर्थात् बिद्यालय उमेर समुहका कूल ४,३१५जना बालबालिका रहेका छन्।जसमध्ये केटा ६१६४(५०.२%) र केटीहरुको संख्या २१५१(४९.८%) रहेको छ। उक्त बिद्यालय उमेरका बालबालिकाहरु मध्ये ४१२० (९५.५%) बिद्यालय जाने गरेका र १९५(४.५%) बालबालिकाहरु नजाने गरेको प्राप्त तथ्यांकबाट देखिन्छ।

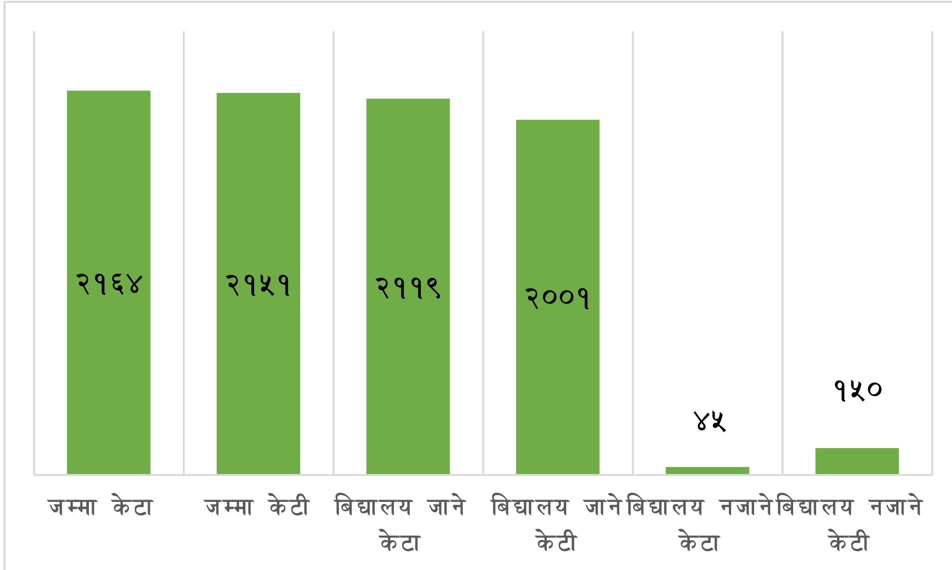

ग्राफ- १२:बिद्यालय उमेरका बिद्यालय जाने र नजाने बालबालिकाहरुको विवरण

बिद्यालय जाने गरेका ४१२० जना मध्ये पनि बिद्यालय जाने केटा संख्या २११९(५१.४%) रहेका छन् भने बिद्यालय जाने केटीहरुको संख्या २००१(४८.६%) रहेको छ।त्यस्तै बिद्यालय नजाने १९५ जना बालबालिकाहरु मध्ये केटा ४५(२३.१%) र केटी १५०(७६.९%) रहेका छन्। यसको बिस्तृत विवरण माथिको ग्राफ-१२ र तालिका-३७ मा वडा अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- ३७: वडा अनुसार बिद्यालय जाने र नजाने बालबालिकाहरुको विवरण

वडा नं	५-१६ बर्षसम्मका बिद्यालय जाने/नजाने बालबालिकाहरुको विवरण						जम्मा
	बिद्यालय जाने			बिद्यालय नजाने			
	केटा	केटि	जम्मा	केटा	केटि	जम्मा	
१	४४२	३४२	७८४	२	१	३	७८७
२	३२२	३१६	६३८	२०	१९	३९	६७७
३	४४१	३९८	८३९	६	९७	१०३	९४२
४	३२८	३०४	६३२	११	१८	२९	६६१
५	१५१	१७६	३२७	०	१०	१०	३३७
६	४३५	४६५	९००	६	५	११	९११
जम्मा:	२११९	२००१	४१२०	४५	१५०	१९५	४३१५
%	५१.४%	४८.६%	९५.५%	२३.१%	७६.९%	४.५%	१००%

५.१.२. पालिकाको साक्षरता अवस्था

यस मार्मा गाउँपालिकाको कूल जनसंख्या १७,२३७ रहेको छ।जसमध्ये १९०८ जना ५ बर्षमुनिको जनसंख्या रहेको र ५ बर्ष माथिको जम्मा जनसंख्या १५,३२९ जनामा साक्षरता अवस्था विश्लेषण गर्दा गाउँपालिकाको कूल साक्षरता ८८% (१३,४६७ जना) रहेको छ जसमध्ये महिला साक्षरता दर ८१% र पुरुष साक्षरता दर ९५% रहेको छ। त्यसैगरि ५ बर्ष माथिको कूल जनसंख्या मध्ये १२% जनसंख्या असाक्षर (पढ्न लेख्न नसक्ने) रहेको देखिन्छ।जुन अहिलेको राष्ट्रिय औसत साक्षरता दर भन्दा उच्च रहेको देखिन्छ।वडा अनुसारको साक्षर र असाक्षर जनसंख्याको विवरण तालिका-३८ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- ३८: वडा अनुसार साक्षर र असाक्षर जनसंख्याको विवरण

वडा नं	परिवारका सदस्यहरुको साक्षरता अवस्था (५ बर्ष माथिको जनसंख्या मध्ये)								
	असाक्षर (५ बर्ष माथिको)			साक्षर			५ बर्षमाथिको जम्मा जनसंख्या		
	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
१	४४३	०	४४३	११३०	१८५५	२९८५	१५७३	१८५५	३४२८
२	२७७	२०	२९७	९१८	११२८	२०४६	११९५	११४८	२३४३
३	३३६	९८	४३४	१०५६	९४१	१९९७	१३९२	१०३९	२४३१
४	११३	७८	१९१	१३५५	११६५	२५२०	१४६८	१२४३	२७११
५	१३२	८२	२१४	७८३	७६८	१५५१	९१५	८५०	१७६५
६	१९५	८८	२८३	१०६२	१३०६	२३६८	१२५७	१३९४	२६५१
जम्मा :	**१४९६**	**३६६**	**१८६२**	**६३०४**	**७१६३**	**१३४६७**	**७८००**	**७५२९**	**१५३२९**
प्रतिशतः			१२%	**८१%**	**९५%**	**८८%**			

वडा अनुसार ५ बर्षमाथिको जनसंख्यामा साक्षरता दर हेर्दा वडा नं ४ मा ९३% साक्षर र ७% असाक्षर रहेका छन् भने सबैभन्दा कम साक्षर वडा नं ३ मा साक्षर ८२.१% र असाक्षर १७.९% रहेका छन्।वडा अनुसारको साक्षर र असाक्षर जनसंख्याको प्रतिशत ग्राफ-१३ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

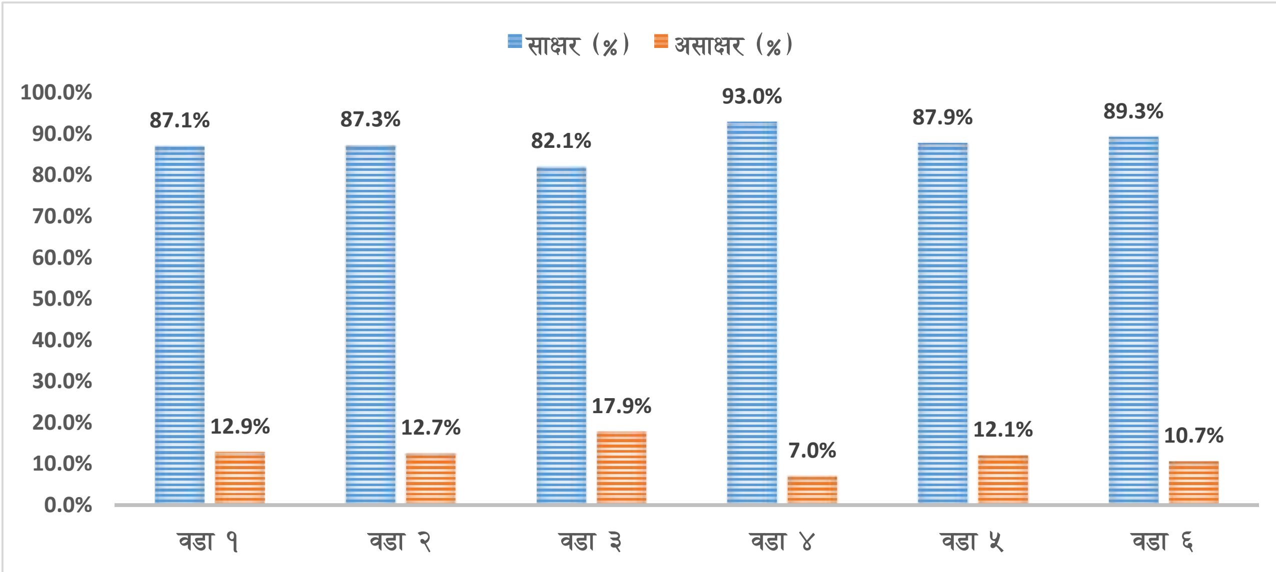

ग्राफ- १३: वडा अनुसार साक्षर र असाक्षर प्रतिशत

५.१.३. शैक्षिक संस्था र बिद्यार्थी विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा विभिन्न तहका गरि ४१ वटा शैक्षिक संस्था (बालविकास केन्द्र, आधारभूत तह, माध्यमिक तह, क्याम्पस र प्राबिधिक तथा ब्यबसायिक) हरु रहेका छन्। गाउँपालिका भित्र बालविकास केन्द्र २६ वटा, आधारभूत तहका बिद्यालय ६ वटा, माध्यमिक तहका बिद्यालय ७ वटा, क्याम्पस १ वटा र प्राबिधिक तथा ब्यबसायिक बिद्यालय १ वटा रहेका छन्। ति सबै प्रकारका शैक्षिक संस्थाहरुमा कूल ५५३६ बिद्यार्थीहरु र ...... जना शिक्षक रहेका छन्। ति शैक्षिक संस्थाहरुको सारांश विवरण तालिका-३९ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- ३९: तहगत बिद्यालय संख्या, बिद्यार्थी र शिक्षक विवरण

क्र.स.	विवरण	संख्या	बिद्यार्थी संख्या			शिक्षक संख्या	
			केटा	केटी	जम्मा	महिला	पुरुष
१	वालविकास केन्द्र	२६	३०५	२५९	५६४	२६	०
२	आधारभूत तह (१ देखि ८ सम्म)	६	१७८८	१९०९	३६९७	०	०
३	माद्यमिक तह (९ देखि १२ सम्म)	७	५१५	६४२	११५७	०	०
४	क्याम्पस (स्नातक भन्दा माथि)	१	५२	३४	८६	०	०
५	प्राविधिक तथा व्यवसायिक विद्यालय	१	१४	१८	३२	०	२
	जम्मा:	४१	२६७४	२८६२	५५३६	२६	२

५.१.४. बिद्यालय बाहिर रहेका तथा बिद्यालय छाडेका बालबालिकाहरुको विवरण

सर्वेक्षणबाट प्राप्त तथ्यांक अनुसार मार्मा गाउँपालिकाका बिद्यालय जाने उमेरका कूल ४,३१५ जना बालबालिकाहरु मध्ये १९५ जना अर्थात् ४.५% बालबालिकाहरु बिद्यालय बाहिर रहेका छन्। त्यसैगरि १६ बर्षमुनिका १६ जना बालबालिका (१ जना केटी र १५ जना केटा)हरु बिद्यालय छोडेर श्रमिकको रुपमा गाउँपालिका भन्दा बाहिर गई कामगर्ने गरेका छन्। बिद्यालय नजानुको मूख्य कारणहरुमा अबिभावकहरुमा शिक्षा सम्बन्धि चेतनाको कमि, पढाई खर्च व्यहोर्न नसक्नु र आधारभूत तह पछि माध्यमिक तहको पढाईका लागि घरभन्दा टाढा जानुपर्ने रहेका छन्।

५.१.५. शैक्षिक संस्थामा उपलब्ध भौतिक पूर्वाधार र सुविधाहरुको विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा जम्मा ४७ वटा बिद्यालयहरु रहेका छन्। गाउँपालिकाको आवश्यकता अनुसार ४७ वटा बिद्यालयहरू प्रयाप्त रहेतापनि बिद्यालयमा उपलब्ध सुबिधाहरुको अवस्था हेर्दा अझै धेरै बिद्यालयहरुमा सिक्ने सिकाउने बातावरण निर्माणका लागि धेरै पहल गर्नुपर्ने रहेको छ। ४७ वटै बिद्यालयहरुमा उपलब्ध भौतिक पूर्वाधार तथा अन्य ब्यबस्थापनका पक्षहरु पर्याप्तता र अपर्याप्तताको अवस्था तलको तालिका-४० मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- ४०:बिद्यालयहरुमा उपलब्ध सुबिधाहरुको विवरण

क्र.स.	विवरण	संख्या				कैफियत
		प्रयाप्त	अप्रयाप्त	हुदै नभएको	कूल संख्या	
१	जम्मा बिद्यालय संख्या	०	०	०	४७	
२	बिद्यालय भवन	१५	३२	०	४७	
३	खानेपानी सुबिधा	२७	२०	०	४७	
४	शौचालय	२७	२०	०	४७	
५	केटा र केटीका लागि अलग शौचालय सुबिधा	२७	२०	०	४७	
६	महिनावारी स्वच्छता ब्यबस्थापन सुबिधा	४	९	३४	४७	
७	अपांगतामैत्री सरसफाई सुबिधा	७	०	४०	४७	
८	खेलकुदका लागि चौर भएका	२	४५	०	४७	
९	बिद्यालयमा पुस्तकालय सुबिधा	०	१०	३७	४७	
१०	बिद्यालयमा स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम संचालन	०	४७	०	४७	

श्रोतः संस्थागत सर्वेक्षण, २०७९

माथिको तालिका-३७ अनुसार बिद्यालय भवनहरु पर्याप्त रहेका बिद्यालय संख्या १५ वटा र भवन अपर्याप्त रहेका बिद्यालय संख्या ३२ वटा रहेका छन्। त्यसैगरी ४७ वटा बिद्यालयहरु मध्ये २७ वटामा खानेपानी, शौचालय र केटा र केटीका लागि अलग अलग शौचालयको सुबिधा पर्याप्त रहेको छ भने २०

वटा बिद्यालयहरुमा अपर्याप्त रहेको छ। त्यसैगरी ४ वटा बिद्यालयहरुमा महिनावारी स्वच्छता ब्यबस्थापन सुबिधा उपलब्ध रहेको छ भने ९ वटामा अपर्याप्त र ३४ वटा बिद्यालयहरुमा महिनावारी स्वच्छता ब्यबस्थापनको सुबिधा उपलब्ध नरहेको देखिन्छ। यसका साथै ७ वटा बिद्यालयहरुमा अपांगतामैत्री खानेपानी तथा सरसफाइ संरचनाहरुको निर्माण भएको छ भने ४० वटा बिद्यालयहरुमा अपांगतामैत्री संरचनाहरुको सुबिधा रहेको छैन।

५.१.६. छात्रवृत्ति तथा अन्य लक्षित सुबिधा उपलब्धताको अवस्था

मार्मा गाउँपालिकाले बिद्यालय स्तरका बालिकाहरुको शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धिका लागि गरिब, जेहेन्दार छात्रवृत्ति उपलब्ध गराई रहेको छ। यसका साथै नेपाल सरकारले उपलब्ध गराउंदै आइरहेको दलित बालबालिकाहरुलाई पोषणभत्तालाई निरन्तरता दिंदै आइरहेको छ। छात्रवृत्ति पाउने बिद्यार्थीहरुको विवरण तलको तालिका-४१ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ४१ः छात्रवृत्ति प्रासगर्ने बालबालिकाहरुको विवरण

वडा नं	छात्रवृत्तिको किसिम अनुसार संख्या										
	दलित		अपांगता		बिपन्न		जेहेन्दार		अन्य		जम्मा
	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	
१	४३	०	०	०	०	०	०	०	०	४९५	५३८
२	३६	०	०	०	०	०	०	०	०	२११	२४७
३	६२	०	०	०	०	०	०	०	०	३७१	४३३
४	२२	०	०	०	०	०	०	०	०	३११	३३३
५	२५	०	०	०	०	०	०	०	०	२८०	३०५
६	७	०	०	०	०	०	०	०	०	२४१	२४८
जम्माः	१९५	०	०	०	०	०	०	०	०	१९०९	२१०४

श्रोतः सँस्थागत सर्वेक्षण, २०७९

छात्रवृत्ति बाहेक नेपाल सरकारले बिद्यालय भर्नादर बढाउन तथा बालबालिकाहरुको पोषण अवस्थामा सुधार ल्याई बालबालिकाहरुको मानसिक र शारीरिक बिकासमा सहयोग पुरयाउने उद्देश्यले बिद्यालयहरुमा दिवा खाजा कार्यक्रम संचालन गरिरहेको छ। यस मार्मा गाउँपालिकामा जम्मा ४६ वटा बिद्यालयहरुमा दिवाखाजा कार्यक्रम संचालन भएको छ। दिवा खाजा पाउने बिद्यार्थीहरुको कूल संख्या ३३८४ रहेको छ जसमध्ये छात्र ४९% र छात्रा ५१% रहेका छन्। वडागत अनुसार सबैभन्दा बढी दिवाखाजा पाउने बिद्यालय र बिधार्थी संख्या वडा नं. १ मा १० वटा बिद्यालयका ९०९ जना बालबालिकाहरु रहेका छन् भने सबैभन्दा कम वडा नं. २ मा ४ वटा बिद्यालय र ३९५ बालबालिकाहरु रहेका छन्। यस सम्बन्धि वडागत विवरण तालिका-४२ मा प्रस्तुत गरिएको छ, भने बिद्यालाय्हरुको नामावली विवरण अनुसूची ६ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ४२: वडा अनुसार दिवाखाजा पाउने बिद्यालय र बालबालिकाहरुको विवरण

वडा नं	दिवाखाजा कार्यक्रम संचालित बिद्यालय संख्या	दिवाखाजा पाउने बालबालिका संख्या		
		छात्र	छात्रा	जम्मा
१	१०	४३२	४७७	९०९
२	४	२०७	१८८	३९५
३	८	३२६	३३७	६६३
४	९	२५०	२२९	४७९
५	६	२०९	१९१	४००
६	९	२३७	३०१	५३८
जम्मा:	४६	१६६१	१७२३	३३८४

श्रोत: सँस्थागत सर्वेक्षण, २०७९

५.१.७. नमुना तथा इन्टरनेट सुबिधा उपलब्ध बिद्यालयको विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा नमुना बिद्यालय घोषणा भएको छैन तर तीनतारे बिद्यालय २ वटा घोषणा भएका छन् | भने लटिनाथ मा.बि. रस्कोट बाहेक अन्य बिद्यालयहरुमा इन्टरनेट सुबिधा उपलब्ध रहेको छैन।

५.१.८. स्थानीय सरकारको शिक्षा क्षेत्रमा लगानी

नेपालमा संघीयताको कार्यान्वयन पछी माध्यमिक तहसम्मका बिद्यालयहरुको ब्यबस्थापनको जिम्मेवारी स्थानीय सरकारलाई दिइएको छ।त्यसकारण शिक्षा क्षेत्रमा स्थानीय सरकारले लगानी गर्ने र त्यो लगानी अनुसारको प्रतिफल समेत मापन गर्नुपर्ने हुन्छ।

यस मार्मा गाउँपालिकाले पनि शिक्षा क्षेत्रको गुणस्तर सुधारका लागि संघीय सरकार, प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदानका साथै गाउँपालिकाले आन्तरिक आयश्रोतबाट समेत शिक्षाक्षेत्रमा लगानी गर्दै आइरहेको छ।आर्थिक बर्ष २०७८/०७९ को तथ्यांक अनुसार गाउँपालिकाको कूल विनियोजित बजेट रु.२१ करोड ३३ लाख २८ हजार मध्ये शिक्षाक्षेत्रका लागि ३४.८% रकम बिनियोजन गरिएको छ।

५.२. स्वास्थ्य तथा पोषण

५.२.१. स्वास्थ्य संस्थाहरुको विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा ८ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरु रहेका छन्।यस गाउँपालिकामा अस्पताल भने नरहेकोले जटिल रोगहरुको निदान र बिशेषज्ञ सेवाका लागि भने गोकुलेश्वर, खलंगा वा जिल्ला बाहिर जानुपर्ने अवस्था रहेको छ।संस्थागत सर्वेक्षणबाट प्राप्त तथ्यांक अनुसार यस गाउँपालिकामा आधारभुत सुबिधा सहितको स्वास्थ्य संस्था १ वटा, स्वास्थ्य संस्था ७ वटा र ति ७ वटै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा प्रसुती सेवा समेत उपलब्ध हुने गरेको छ।

५.२.२. स्वास्थ्य संस्थामा उपलब्ध तथा कार्यरत चिकित्सक, स्वास्थ्यकर्मीहरुको विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा रहेका ८ वटै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा गरि जम्मा ४५ जना कर्मचारीहरु सेवा प्रबाह गर्दै आइरहेका छन्। हाल यस गाउँपालिकामा १ जना (एमबिबिएस) चिकित्सक समेत कार्यरत रहेको हुँदा स्थानीय बासिन्दाहरुलाई सामान्य रोगहरुको चेकजाँचको लागि टाढा जानुपर्ने समस्या समाधान भएको छ। यस गाउँपालिकाका स्वास्थ्य संस्थामा उपलब्ध तथा कार्यरत चिकित्सक, स्वास्थ्यकर्मीहरु र महिला स्वयं सेविकाहरुको विवरण तलको तालिका-४३ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- ४३ः गाउँपालिकामा रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरुमा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीहरुको विवरण

क्र.स.	कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीहरुको विवरण	इकाई	संख्या	आधार बर्ष	हालको अवस्था वा संख्या
१	स्थानीय तहमा कार्यरत चिकित्सक -एमबीबीएस	संख्या	१	०७८/०७९	१
२	स्टाफ नर्स	संख्या	२	०७८/०७९	२
३	हेल्थ असिस्टेन्ट	संख्या	४	०७८/०७९	४
४	अ.न.मि.	संख्या	२१	०७८/०७९	२१
५	अहेव	संख्या	१७	०७८/०७९	१७
६	महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका	संख्या	४०	०७८/०७९	४०

५.२.३. प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा पहुँचको अवस्था (प्रमुख बस्तीहरुबाट पुग्न लाग्ने समय)

यस मार्मा गाउँपालिकाका सबै वडाहरुमा प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा पुगेको छ। सबै वडाहरुमा स्वास्थ्य संस्थाहरुको स्थापना भएको हुँदा वडाका बस्तीहरुबाट स्वास्थ्य संस्थासम्म पुग्न बढीमा २ घण्टासम्म लाग्ने गरेको देखिन्छ। बिशेषगरि प्रत्येक वडाका स्वास्थ्य संस्थाहरुमा सुरक्षित प्रसुती सेवा सुचारु भएको हुँदा जटिल समस्या बाहेक अन्य सेवाहरु वडामा स्थापना भएको स्वास्थ्य संस्था बाट नै उपलब्ध भैरहेका छन्। सबैभन्दा टाढाको बस्ती र वडाको स्वास्थ्य संस्थासम्म पुग्न लाग्ने समयको विवरण तालिका-४४ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ४४ः सबैभन्दा टाढाको बस्ती र स्वास्थ्य संस्था सम्म पुग्न लाग्ने समय

वडा नं	स्वास्थ्य संस्था रहेको स्थान	सबैभन्दा टाढाको बस्तीहरुको नाम	स्वास्थ्य संस्थासम्म पुग्न लाग्ने समय र दुरी
१	घोल्जर बस्ति	लोय कोल्लार, तोलिमांडौ	१.५ घण्टा
२	घट्टेगाड	थला (ठुल थला, नानथला,)	२ घण्टा
३	च्युरानी	दुनि, बग्जेबला	२ घण्टा
४	तपोवन	घोड़ेधार, थाम	१.५ घण्टा
५	गोल्फा	जन्नी गाउँ	१ घण्टा
६	निम्ठा	शेरी	१.५ घण्टा

५.२.४. उपलब्ध स्वास्थ्य सेवा तथा सुबिधाहरु

यस मार्मा गाउँपालिकामा रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरुले स्थानीय बासिन्दाहरुलाई बिरामी चेकजांच सेवाका साथै महिलाहरुलाई सुरक्षित प्रसुती सेवा उपलब्ध गराई रहेका छन्।हाल १ वटा स्वास्थ्य संस्थामा चिकित्सक कार्यरत रहे पश्चात उपलब्ध उपकरणको आधारमा सामान्य शल्यक्रिया सेवा समेत उपलब्ध गराउदै आएका छन्। यसका अतिरिक्त भिडियो एक्सरे सेवा, औषधि वितरण, खोप सेवाका साथै स्वास्थ्य सम्बन्धि जनचेतना अभिवृद्धि तथा परामर्श जस्ता सेवाहरु निरन्तर रुपमा उपलब्ध गराई रहेका छन्।महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका मार्फत सुत्केरी तथा नवजात शिशु स्याहार, पोषण सम्बन्धि सेवा समेत उपलब्ध गराउदछन्।

यि माथि उल्लेखित सेवा बाहेक गाउँघर क्लिनिक सेवा, स्वास्थ्य उपचार घुम्ती सेवा र जिल्ला वा जिल्ला बाहिरका अस्पताल र बिशेषज्ञहरु संग समन्वय गरि विभिन्न रोगहरुको निदान र शल्यक्रियाका लागि घुम्ती शिविर सेवा समेत उपलब्ध गराउदै आएका छन्।

५.२.५. खोपसेवा तथा सुरक्षित मातृत्व सेवा सम्बन्धि विवरण

मार्मा गाउँपालिकामा ५ बर्षमुनिका कूल बालबालिका संख्या १९०८ मध्ये ९५% बालबालिकाहरुलाई सबै खोप नियमित रुपमा लगाइएको छ भने ५% बालबालिकाहरुले नियमित खोप पाएका छैनन।गाउँपालिकाको ५ बर्षमुनिका बालबालिकाहरुमा खोप सेवा उपलब्धताको सारांश विवरण ग्राफ-१४ मा प्रस्तुत गरिएको छ भने वडागत रुपमा नियमित खोप पाएका र नपाएका बालबालिकाहरुको संख्यात्मक विवरण तालिका-४५ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

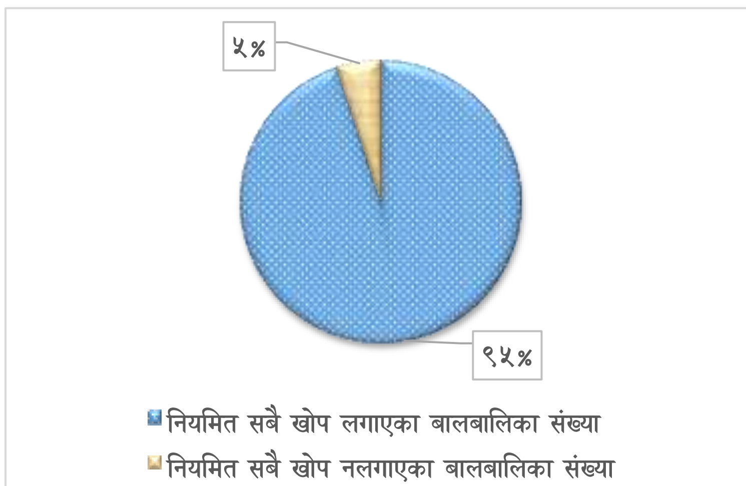

ग्राफ- १४: ५ बर्षमुनिका बालबालिकाहरुमा खोप सेवा

तालिका- ४५: वडा अनुसार ५ बर्षमुनिका बालबालिकाहरुलाई खोप सेवा विवरण

वडा नं	५ बर्षमुनिका बालबालिका संख्या		जम्मा
	नियमित सबै खोप लगाएका	नियमित सबै खोप नलगाएका	
१	४६४	१२	४७६
२	२३३	८	२४१

३	२४२	३१	२७३
४	२८१	११	२९२
५	३६८	११	३७९
६	२२४	२३	२४७
जम्मा:	**१८१२**	**९६**	**१९०८**
%	**९५%**	**५%**	

स्वास्थ्य सम्बन्धि अन्य स्थिति भन्दा यस गाउँपालिकाको खोपसेवाको बिस्तार सन्तोषजनक रहेको देखिन्छ। १ वर्ष मुनि उमेरका बच्चाहरु मध्ये बिसिजि खोप लगाउनेको संख्या सत्प्रतिशतदेखिएको छ भने पहिलो, दोश्रो र तेश्रो गरि पोलियो खोप लगायौनेको संख्या ९५% भन्दा बढी रहेको देखिन्छ। टि.टि खोप लगाउने प्रजनन उमेरका महिलाहरुको संख्या पनि ९०% भन्दा बढी रहेको देखिन्छ।

यसै गरि सुरक्षित मातृत्व सेवा अन्तर्गत गाउँपालिका भित्रका गर्भवती महिलाहरुले पुर्ब प्रसुती चेकजाँच र गर्भवती पश्चातको चेकजाँच पनि अधिकांश महिलाहरुले गराउने गरेका छन्। त्यसका साथै गर्भवती महिलाहरुलाई आमा र बच्चाको सुरक्षा सम्बन्धि परामर्श, पोषण सम्बधि जानकारी स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट उपलब्ध हुँदै आइरहेको छ।

५.२.६. प्रमुख रोगहरु र उपचार सम्बन्धि विवरण

यस गाउँपालिकामा विभिन्न समयमा आउने सरुवा तथा नसर्ने रोगको जनस्वास्थ्यमा प्रभाव रहने गरेको छ। कतिपय रोगहरुको स्थानीय स्वास्थ्य संस्थामै उपचार हुने गरेको छ भने जटिल समस्या देखिएको अवस्थामा स्वास्थ्य संस्थाहरुले अन्यत्र रेफर गर्ने गरेका छन्। स्वास्थ्यको तथ्यांकलाई हेर्दा रोगहरु र विरामीको गतवर्षको तथ्यांक देहाय बमोजिम तालिका-४६ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- ४६: गाउँपालिका भित्र देखिएका प्रमुख रोगहरु र उपचार सम्बन्धि विवरण

क्र.स.	रोगको नाम	बिरामी संख्या	उपचारगरि निको भएका संख्या	रेफर गरिएको संख्या	फलोअप गरिरहेको संख्या	मृत्यु भएका संख्या
१	निमोनिया	२९४	२९४	०	०	०
२	झाडापखाला	३४८	३४८	०	०	०
३	क्षयरोग (टि.बी.)	२१	२१	०	०	०
६	कुष्टरोग	२	२	०	०	०
७	रक्तचाप	७८	७८	१	निरन्तर फलोअप	
८	मुटुरोग	७	७	७	निरन्तर फलोअप	
९	एचआईभी एड्स	१	१	१	१	

१०	क्यान्सर	३	३	३	निरन्तर फलोअप	
११	मिर्गौला सम्बन्धि रोग	१४	१४	१४	४	
१२	प्रसुतीजन्य रोग	१४		१	निरन्तर फलोअप	
१३	कोभिड-१९	३४	३४			
१४	दम (स्वासप्रस्वास)	१९०		०	निरन्तर फलोअप	
१५	प्यारालाइसिस	०		०	०	
१६	अत्ति कुपोषण	१४		१४	निरन्तर फलोअप	
१७	अन्य	९८/७		३	निरन्तर फलोअप	

माथिको तालिका अनुसार यस गाउँपालिकामा निमोनिया, झाडापखाला, दम (स्वासप्रस्वास), रक्तचाप, मिर्गौला सम्बन्धि रोगहरु अत्यधिक मात्रामा देखिएका छन्। रोगहरुको प्रकृतिहेरी जटिलखालका समस्या र प्राणघातक रोग लागेका बिरामीहरुलाई थप उपचारका लागि गाउँपालिकामा रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरुले अन्यत्र सिफारिस गर्ने गरेको छ भने स्थानीय स्वास्थ्य बाटै उपलब्ध हुने स्वास्थ्य सेवाका लागि पालिका भित्रै उपचार गर्ने गरिएको छ।

५.२.७. स्वास्थ्य बिमा सम्बन्धि विवरण

यस गाउँपालिकामा रहेका कूल २८०३ घरपरिवार मध्ये ८७ (३%) ले मात्रै परिवारका सदस्यहरुले स्वास्थ्य बिमा गरेका छन् भने बाँकी २७१६ (९७%) घरपरिवारले स्वास्थ्य बिमा गरेको देखिएन। त्यसैगरी वडागत विवरण हेर्दा वडा नं ४ मा कुनै परिवारको पनि स्वास्थ्य बिमा गरेको देखिएन भने वडा नं १ मा एउटा परिवारले मात्रै स्वास्थ्य बिमा गरेको छ। वडा अनुसार स्वास्थ्य बिमा गरेका र नगरेका घरपरिवारको विवरण तालिका-४७ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ४७: वडा अनुसार स्वास्थ्य बिमा गरेका र नगरेका घरपरिवारहरुको विवरण

वडा नं	परिवारको स्वास्थ्य बिमा
१	१
२	२९
३	१८
४	०
५	१०
६	२९
जम्मा:	**८७**
%	**३%**

५.२.८. बिरामी हुँदा उपचार गराउन जाने ठाउं र उपचारमा हुने बार्षिक खर्च (लगभग)

यस मार्मा गाउँपालिकाका बासिन्दाहरु बिरामी हुँदा अधिकांश जसो बिरामीहरु गाउँपालिका भित्रै रहेका स्वास्थ्य चौकीमा जाने गरेका छन्। घरधुरी सर्वेक्षण अनुसार करिब ९१% घरधुरीहरुले सबैभन्दा पहिले बिरामी हुँदा स्वास्थ्य चौकी जाने गरेको भन्ने देखिन्छ भने ७७% घरधुरीहरु स्वास्थ्य चौकी संगै प्राइभेट मेडिकलमा पनि जाने गरेको देखिन्छ। उपचारको लागि जिल्ला अस्पताल जाने ५२% देखिन्छन भने जिल्ला बाहिर जाने गरेको ४७% रहेका छन्। त्यसैगरि ३८% धामीझाक्री कहाँ जाने गरेको, २७% गाउँमै बैद्य कहाँ जाने गरेको र १६% ले मात्रै आयुर्वेदिक केन्द्रमा जाने गरेको जानकारी दिएका छन्। त्यसै औसतमा लगभग ८ करोड २७ लाख जति उपचारमा खर्चहुने गरेको देखिएको छ। यसको वडागत विवरण तालिका-४८ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- ४८: बिरामी हुँदा उपचार गराउन जाने गरेको ठाउं र बार्षिक उपचारमा हुने अन्दाजी खर्च विवरण

वडा नं	बिरामीहुँदा उपचार गराउन जाने ठाउं (संख्या)								
	स्वास्थ्य चौकी	जिल्ला अस्पताल	प्राइभेट मेडिकल	जिल्ला बाहिर	धामीझाक्री	गाउँमा बैद्य	आयुर्वेदिक केन्द्र	कतै नजाने	उपचारमा हुने बार्षिक खर्च रु.(हजार)
१	५२८	३५१	५७३	४५८	६१२	५९३	६६	०	२९९६०
२	३९२	३६८	३६८	३६८	३६८	८९	४४	०	२०७६७
३	३७२	११८	६८	३१९	६२	५८	३०४	०	९६८८।७
४	४७३	४५५	४१९	१०२	३०	८	७	०	१२३६१।८
५	३४२	१४२	२८७	३३	३	२	२८	०	७३५७।५
६	४३८	१९	४३२	२६	०	०	०	०	२६५६
जम्मा:	**२५४५**	**१४५३**	**२१४७**	**१३०६**	**१०७५**	**७५०**	**४४९**	**०**	**८२७९१**
%	९१%	५२%	७७%	४७%	३८%	२७%	१६%		

श्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०७९

५.३. खानेपानी तथा सरसफाइ

५.३.१. खानेपानी सुबिधाको अवस्था

यस मार्मा गाउँपालिकाको कूल २,८०३ घरपरिवार मध्ये सबै परिवारमा पाइपबाट वितरित खानेपानीको पहुँच पुगेको देखिदैन। पाइपको धारा भएको पानीमा पहुँच कुल परिवार मध्ये ९२ प्रतिशत परिवारहरुको मात्र खानेपानी सेवा पुगेको देखिन्छ। अझै पनि करिब ८% घरधुरी पाईप खानेपानीको पहुचबाट टाडा रहेको यस गाउँपालिकाको घरधुरी सर्वेक्षण २०७९ ले देखाएको छ। एकपटक सबै घरधुरीहरुमा पाइपबाट वितरित धाराको पानी उपलब्ध भएता पनि उचित मर्मत सम्भार तथा ब्यबस्थापन नभएकोले हाल करिब ८% घरधुरीहरु सुरक्षित खानेपानी सेवाबाट टाढा रहेका छन्। त्यसको लागि गाउँपालिकाले योजनाहरुको दिगोपनका लागि अझै रणनीतिहरु तयार गरि कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्ने देखिन्छ। हाल

गाउँपालिका भरिमा निर्मित खानेपानी योजना संख्या र वडा अनुसार खानेपानी सेवामा पहुँच भएका र नभएका घरधुरीहरुको विवरण तालिका-४९ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ४९: वडा अनुसार खानेपानी सेवामा पहुँचको अवस्था

वडा नं	योजना संख्या	लाभान्वित घरधुरी संख्या	वडाको जम्मा घरधुरी	खानेपानि सेवा नपुगेका घरधुरी संख्या
१	१६	६१२	६६४	५२
२	७	३७८	४२८	५०
३	१३	४१९	४३४	१५
४	१०	४६०	४९५	३५
५	८	३०५	३४२	३७
६	१८	३९६	४४०	४४
जम्मा :	७२	२५७०	२८०३	२३३
%		९२%		८%

श्रोतः NWASH २०७९

५.३.२. खानेपानीका श्रोतहरुको विवरण

गाउँपालिकामा हाल प्रयोगमा रहेका तथा भविष्यमा प्रयोग हुनसक्ने जलस्रोतको अवस्थाको विश्लेषण गर्दा यस मार्मा गाउँपालिकामा जम्मा ३२२ वटा पानीका स्रोतहरु उपलब्ध रहेका छन्। उक्त श्रोतहरु मध्ये २८८ वटा मूल र ३४ वटा नदि/खोला रहेका छन्। अवस्थित पानीका श्रोत संख्याको आधारमा सबैभन्दा बढी पानीका श्रोतहरु वडा नं १ मा र सबैभन्दा कम श्रोत वडा नं ५ मा रहेका छन्। गाउँपालिकामा रहेका पानीका श्रोतहरुको वडा र प्रकारको आधारमा विवरण तालिका-५० मा दिइएको छ।

तालिका- ५०: वडा अनुसार पानीका श्रोतहरुको विवरण

श्रोतको प्रकार	वडा नं						जम्मा
	१	२	३	४	५	६	
खोला/नदि	१	७	०	८	११	७	३४
मूल (ढुंगेधारा/नाउला)	९०	४१	४६	४२	२३	४६	२८८
जम्मा :	**९१**	**४८**	**४६**	**५०**	**३४**	**५३**	**३२२**

श्रोतः मार्मा गाउँपालिकाको जलउपयोग गुरुयोजना, २०७६

५.३.३. शौचालय प्रयोगको अवस्था

यस मार्मा गाउँपालिकाका सबै वडाहरु बिगतमा गा.बि.स. हुँदा खुल्ला दिशामुक्त घोषणा भैसकेको भएता पनि ति शौचालयहरुको मर्मत सम्भार नहुँदा केहि शौचालयहरु बिग्रेभत्केको अवस्थामा रहेका

छन्। एकपटक गाउँपालिकाका सबै घरधुरीहरुमा शौचालय निर्माण भैसकेको भएता पनि हाल घरधुरी सर्वेक्षण गर्दा गाउँपालिकाको कूल घरधुरी मध्ये ७९(३%) घरमा शौचालय नभएको अवस्था छ। बिगतमा खाल्डेचर्पीको संख्या अत्यधिक भएतापनि हाल पक्कि शौचालयको संख्या भने बढ्दै गईरहेको छ। सर्वेक्षण अनुसार हाल कूल घरधुरी मध्ये २३२३(८३%) घरधुरीहरुमा पक्कि चर्पी रहेको छ भने ४०१(१४%) घरधुरीहरुमा खाल्डे चर्पी रहेको छ। वडा अनुसार शौचालयको विवरण तालिका-५१ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- ५१: वडा अनुसार शौचालयको उपलब्धता (घरधुरी)

वडा नं	शौचालय प्रयोग गर्ने घरधुरी संख्या			
	शौचालय नभएको	पक्कि शौचालय भएको	खाल्डे शौचालय भएको	जम्मा
१	१२	४५१	२०१	६६४
२	३५	३५४	३९	४२८
३	२	३८९	४३	४३४
४	२५	४०३	६७	४९५
५	०	३४२	०	३४२
६	५	३८४	५१	४४०
जम्मा:	७९	२३२३	४०१	२८०३
%	३%	८३%	१४%	

श्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०७९

५.३.४. सार्बजनिक शौचालय

यस गाउँपालिकामा सडकमार्गबाट यातायातको सहज पहुँच भएसंगै मानिसहरुको आवतजावत पनि बढ्दै गइरहेको छ। जसले गर्दा मूख्य बजार क्षेत्रहरु जस्तै; लटिनाथ, बिटुले, पारिबगर, मर्मती र सेलबिसा जस्ता ठाउँहरुमा सार्वजनिक शौचालयहरुको एकदमै आवश्यकता रहेको छ। हाल गाउँपालिकाको लटिनाथमा मात्रै एउटा सार्बजनिक शौचालय रहेको छ भने सो शौचालयको पनि मर्मत सम्भार र ब्यबस्थापन राम्रो नरहेको अवस्था छ।

५.३.५. फोहोरमैला ब्यबस्थापन

यस गाउँपालिकाको सरसफाइको अवस्था विश्लेषण गर्दा कूल घरधुरी मध्ये करिब ७०% घरधुरीहरुले घरआगनको फोहोर संकलन गरि खाडलमा राख्ने गरेको भन्ने देखिएको छ। करिब २०% घरधुरीहरुले संकलन गरेको फोहोर जलाउने गरेको, ९% घरधुरीहरुले आगन वा बारीमै फाल्ने गरेको र केहि घरधुरीहरुले घरआगनको फोहोर संकलन गरेर नदि वा खोलामा फाल्ने गरेको देखिएको छ। यसका

अतिरिक्त करिब २८% घरधुरीहरुले साबुनपानीले हात धुने गरेको र ५% घरधुरीहरुले गोठेमल ब्यबस्थापन गरेको देखिएको छ।

हाल गाउँपालिकामा यातातात बढेसंगै मानिसहरुको आवतजावत बढेको र गाउँपालिकाका सडक वरिपरिका स्थानहरुमा ठोस तथा तरल फोहोर पदार्थहरु बढ्दै गईरहेको हुँदा उपयुक्त स्थानहरुमा डम्पिंग साइट वा ल्याण्डफिल साइट निर्माण गर्नुपर्ने देखिन्छ।समग्रमा घरधुरी स्तरको सरसफाइको अवस्था सम्बन्धि विवरण तालिका-५२ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- ५२: वडा अनुसार घरायसी सरसफाइको अवस्था

वडा नं	घरआगनको फोहोरमैला ब्यबस्थापन (घरधुरी संख्या)				
	खाल्डोमा जम्मा गर्ने	संकलन गरेर जलाउने	आगन वा बारीमा फाल्ने	नदि वा खोलामा फाल्ने	जम्मा
१	३६०	२३२	७२	०	६६४
२	२७३	७४	८१	०	४२८
३	३०९	४९	६४	१२	४३४
४	४१४	२१	४६	१४	४९५
५	२८५	५२	०	५	३४२
६	३१७	१२३	०	०	४४०
जम्मा:	**१९५८**	**५५१**	**२६३**	**३१**	**२८०३**
%	७०%	२०%	९%	१%	

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७९

५.४. महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण

५.४.१. लिंग अनुसार बालविवाह (१८ बर्ष मुनिका)

नेपाल सरकारले विवाहका लागि योग्य उमेर महिलाका लागि १८ वर्ष र पुरुषको उमेर २० बर्ष तोकेपनि अझै नेपालमा बार्षिक कूल बिबाहित जोडीमध्ये करिब ३३% बालबिबाह हुने गरेको छ।नेपालका अन्य भागहरुमा जस्तै मार्मा गाउँपालिकामा पनि पहिलेको तुलनामा केहि हदसम्म परिबर्तन भएतापनि अझै बालबिबाह हुने गरेको छ।पहिले पहिले बालबिवाह मागी बिवाहमा बढी हुने गरेको थियो भने पछिल्लो केहि समययता केटा केटीहरुले आफु खुशी उमेर नपुग्दै बिबाह गर्ने गरेको बढी देखिन्छ।सामाजिक संजालहरुको दुरुपयोग, देखासिखी तथा अन्य सामाजिक रितिरिवाज, जातीय भेदभावका कारणले अविभावकहरुको स्वीकृति नपाउने डरले उमेर नपुग्दै बिवाह गर्ने किशोरकिशोरीहरुको संख्या पनि धेरै रहेको छ। यस मार्मा गाउँपालिकाको बालबिवाहको तथ्यांक हेर्दा

कूल १२७ जनाले बालबिबाह गरेका छन्। जसमध्ये १२१(९५%) महिला रहेका छन् भने ६(५%) पुरुष रहेका छन्। वडा अनुसार बालविवाह गर्नेहरुको संख्यात्मक विवरण तालिका-५३ मा दिइएको छ।

तालिका- ५३: वडा अनुसार बालविवाह गर्नेहरुको संख्यात्मक विवरण

वडा नं	१८ बर्षमुनिका विवाहित		जम्मा
	महिला	पुरुष	
१	४	०	४
२	०	०	०
३	७	५	१२
४	११०	०	११०
५	०	०	०
६	०	१	१
जम्माः	१२१	६	१२७
%	९५%	५%	

श्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०७९

५.४.२. कामदारको रुपमा घरबाहिर रहेका बालबालिकाहरुको विवरण

परिवारको कमजोर आर्थिक स्थिति भएको कारणले अविभावकहरुलाई दैनिक गुजारा गर्न सहयोग पुरयाउन लगायत कतिपय अवस्थामा देखासिखी र पढेर केहि हुदैन भन्ने सोचाईका कारणले गर्दा बिद्यालय उमेरका कतिपय बालबालिकाहरु पढाई छोडेर कामदारको रुपमा घरबाहिर वा अन्य ठाउंमा गई मजदुरको रुपमा काम गर्ने गरेको देखिन्छ। यस मार्मा गाउँपालिकाका पनि करिब १८५ जना १६ बर्षमुनिका बालबालिकाहरु घरबाहिर रहेको सर्वेक्षणबाट देखिएको छ। अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठन र नेपाल सरकारको नीति बमोजिम बालबालिकाहरुलाई कुनैपनि श्रममा प्रयोग गर्न नपाइने भएता पनि परिवारको आर्थिक स्थिति कमजोर हुँदा बालबालिकाहरु श्रमिकको रुपमा बाध्यहुने गरेका छन्। यस मार्मा गाउँपालिकाको वडागत तथ्यांक हेर्दा कूल घरबाट बाहिर रहेका श्रमिक बालबालिकाहरु मध्ये १०२ अर्थात् करिब ५५% बालबालिकाहरु वडा नं १ बाट रहेका छन् भने वडा नं ३,४ र ५ बाट कुनैपनी बालबालिकाहरु घरबाहिर रहेका छैन। त्यस्तै कामको प्रकृति अनुसार हेर्दा सबैभन्दा बढी खेतीपातीको काममा संलग्न रहेका छन् भने त्यसपछि घरेलु कामदारको रुपमा, पूर्वाधार निर्माण र होटेल/पसलमा रहेका छन्। यस सम्बन्धि विवरण तालिका-५४ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ५४: कामदारको रुपमा रहेका बालबालिकाहरुको वडागत विवरण

वडा नं	कामदारको रुपमा रहेका जाल्बालिकाहरु र कामको प्रकृति					जम्मा
	घरेलु कामदार	पूर्वाधार निर्माण	होटेल पसल/ निजि उद्योग	खेतीपाती	अन्य	

१	०	३	८	९१	०	१०२
२	०	०	०	२३	०	२३
३	०	०	०	०	०	०
४	०	०	०	०	०	०
५	०	०	०	०	०	०
६	६०	०	०	०	०	६०
जम्माः	६०	३	८	११४	०	१८५
%	३२.४%	१.६%	४.३%	६१%	0%	100%

श्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०७९

५.४.३. अपांगताका आधारमा जनसंख्या

यस मार्मा गाउँपालिकामा कूल जनसंख्या मध्ये १४३(०.८%) जनामा कुनै न कुनै प्रकारको अपांगता रहेको छ। अपांगताको किसिम अनुसार हेर्दा शारीरिक अपांगता भएका ७६(५३.१%), दृष्टि सम्बन्धि अपांगता भएका २५(१७.५%), मानसिक अपांगता भएका २३(१६.१%), सुनाई सम्बन्धि अपांगता भएका १८(१२.६%), र अन्य १ (०.७%) जना रहेका छन्। त्यस्तै अपांगता भएका १४३ जना मध्ये १०१(७१%) जनाले अपांगता परिचय-पत्र प्राप्त गरेका छन् भने बाँकी ४२ (२९%) अपांगता भएका व्यक्तिहरुले अपांगता परिचय-पत्र पाएका छैनन। अपांगताको किसिम अनुसार संख्या र परिचय-पत्र प्राप्त गर्ने संख्या तालिका-५५ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- ५५: अपांगता भएको जनसंख्या र परिचय-पत्र प्राप्त समबन्धि विवरण

वडा नं	अपांगता भएको जनसंख्या						अपांगता परिचय पत्र प्राप्त गरेको संख्या					
	शारीरिक अपांगता	दृष्टि सम्बन्धि अपांगता	कान नसुन्ने वा सुनाइ संबन्धि अपांगता	मानसिक अपांगता	अन्य	जम्मा	रातो (क)	निलो (ख)	पहेंलो (ग)	सेतो (घ)	कार्ड नपाएका	जम्मा
१	२२	५	८	४	०	३९	४	५	६	४	२०	३९
२	१०	३	१	४	०	१८	२	३	५	३	५	१८
३	१६	३	१	३	१	२४	१	२	७	१२	२	२४
४	१३	४	४	१	०	२२	३	३	८	४	४	२२
५	६	६	१	२	०	१५	१	०	५	२	७	१५
६	९	४	३	९	०	२५	२	१	९	९	४	२५
जम्माः	७६	२५	१८	२३	१	१४३	१३	१४	४०	३४	४२	१४३
%	५३.१%	१७.५%	१२.६%	१६.१%	०.७%		९.१%	९.८%	१८%	२३.८%	२९.४%	

श्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०७९

५.४.४. जेष्ठ नागरिक तथा एकल महिला

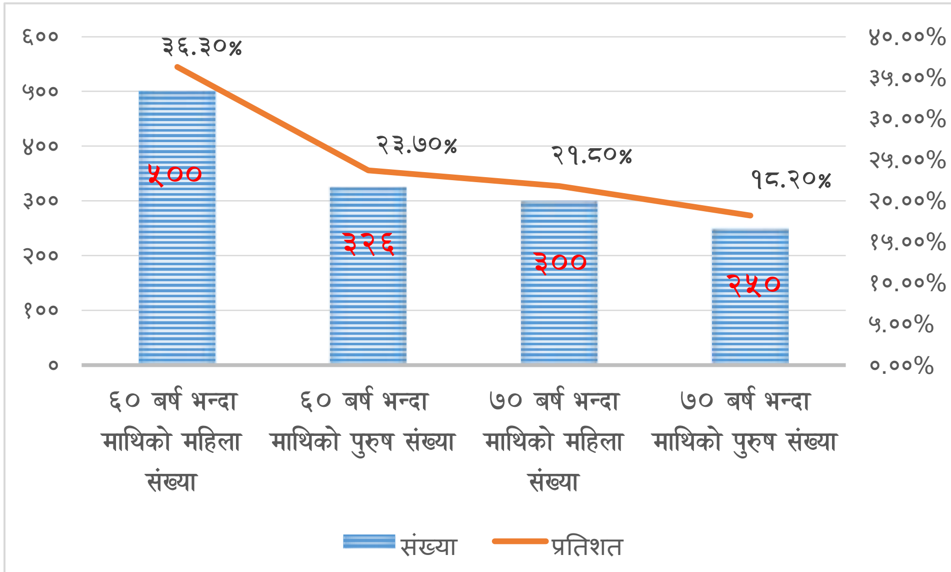

ग्राफ- १५: उमेर अनुसार जेष्ठ नागरिकहरुको विवरण

मार्मा गाउँपालिकामा ६० बर्ष माथिको जम्मा जनसंख्या १३७६ रहेको छ। जुन गाउँपालिकाको कूल जनसंख्याको करिब ८% रहेको छ। जेष्ठ नागरिकको कूल जनसंख्या मध्ये ६०-६९ वर्षसम्मको जनसंख्या ८२६ रहेको छ भने ७० बर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्या ५५० रहेको छ। लैंगिक आधारमा हेर्दा ६० देखि ६९ बर्षसम्म को महिला जनसंख्या ५०० र पुरुष जनसंख्या ३२६ रहेको छ भने ७० बर्ष वा सो भन्दा बढी उमेर समुहको महिला जनसंख्या ३०० रहेको छ भने पुरुष जनसंख्या २५० रहेको छ। जेष्ठ नागरिकहरुको गाउँपालिकाको सारांश विवरण ग्राफ-१५ मा उल्लेख गरिएको छ भने वडा अनुसार जेष्ठ नागरिकहरुको विवरण तालिका-५६ मा उल्लेख गरिएको छ।

त्यसैगरि एकल महिला तथा पुरुष र बिधवा तथा बिदुर महिलाहरुको संख्या ५४१ रहेको छ जसमध्ये एकल महिला/पुरुष (बिवाह नगरेको) ३६ जना रहेका छन् भने बिवाह गरेको तर हाल बिधवा तथा बिदुर भएको संख्या ५०५ रहेको छ।

तालिका- ५६: वडा अनुसार जेष्ठ नागरिकहरुको संख्यात्मक विवरण

वडा नं	अपांगता भएको जनसंख्या					एकल महिला/पुरुष		
	६० बर्ष भन्दा माथिको महिला संख्या	६० बर्ष भन्दा माथिको पुरुष संख्या	७० बर्ष भन्दा माथिको महिला संख्या	७० बर्ष भन्दा माथिको पुरुष संख्या	जम्मा	एकल महिला/पुरुष	बिधवा/बिदुर संख्या	जम्मा
१	१२४	५०	४८	५०	२७२	०	९६	९६
२	५१	६४	६६	४८	२२९	१	९९	१००
३	१०७	६५	५२	३९	२६३	२५	८६	१११
४	५९	२४	५७	५०	१९०	१	७५	७६

५	८४	५०	२९	३३	१९६	१	३७	३८
६	७५	७३	४८	३०	२२६	८	११२	१२०
जम्मा:	५००	३२६	३००	२५०	१३७६	३६	५०५	५४१
%	३६.३ %	२३.७%	२१.८%	१८.२%		६.७%	९३.३%	

श्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०७९

५.४.५. बार्षिक कार्यक्रमबाट लक्षित कार्यक्रमको लागि बिनियोजन र खर्चको अवस्था

मार्मा गाउँपालिकाको आर्थिक बर्ष २०७८/०७९ अनुसार सामाजिक बिषयगत क्षेत्रका लागि कूल रकम रु. १२ करोड, ४७ लाख, ५० हजार बिनियोजन भएकोमा रु. ५ करोड, ६८ लाख, ४२ हजार ७ सय खर्च भएको देखिन्छ भने खर्च हुन बाँकी रकम पनि आर्थिक बर्षको अन्तसम्ममा खर्च हुने देखिन्छ।तर लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका लागि बिनियोजन गरिएको बजेट भने जम्मा ४० हजार मात्रै रहेको देखिन्छ।उक्त रकम तथ्यांक संकलन गरिएको समय भन्दा अगाडी नै खर्च भइसकेको छ।गाउँपालिकाको बार्षिक विनियोजित बजेट र खर्च रकम अचुसुची-२ मा दिइएको छ।

५.४.६. लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका प्रयासहरु

यस मार्मा गाउँपालिकामा लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका लागि बिभिन्न प्रयासहरु भइरहेका छन्।घरधुरी सर्वेक्षणबाट प्राप्त तथ्यांक अनुसार गाउँपालिकाको कूल जनसंख्या १७२३७ मध्ये ८४४२ (४९%) महिला जनसंख्या रहेको छ।त्यसैले गाउँपालिकाको सामाजिक तथा आर्थिक बिकासका लागि लिंगको आधारमा महिला, जातको आधारमा दलित वा पिछडिएका जातजाति/समुदाय, शारीरिक आधारमा अपांगता भएका व्यक्तिहरु, उमेरको आधारमा बालबालिका र जेष्ठनागरिकहरुको सहभागिता अपरिहार्य रहेको छ।

बिशेषगरि सामाजिक, आर्थिक बिकासका लागि महिलाहरुको शिक्षा, सचेतना र सशक्तीकरण आवश्यक रहेको छ।यस मार्मा गाउँपालिकामा पनि महिला सशक्तीकरण र सामाजिक समावेशीकरणका लागि बिभिन्न प्रयासहरु भइरहेका छन्।आधार बर्ष २०७८/०७९ अनुसार सामजिक समावेशीकरणको अवस्था तालिका-५७ अनुसार रहेको छ।

तालिका- ५७: गाउँपालिकामा समावेशीकरणका सूचकहरुको अवस्था

क्र.स.	सूचकहरु	संख्या/प्रतिशत	आधार बर्ष	कैफियत
१	घरमुली महिला भएका घरधुरी संख्या	३५	२०७८/०७९	
२	महिलाको नाममा लालिपुर्जा भएका घरसंख्या	९ जना	२०७८/०७९	
३	बैंकमा खाता खोलेका महिला संख्या	३२०	२०७८/०७९	
४	महिला साक्षरता प्रतिशत	८१%	२०७८/०७९	

५	उद्यम सम्बन्धि तालिम प्राप्त महिला संख्या	७५ जना	२०७८/०७९	५ जना पुरुष
६	महिला उद्यमी संख्या	७५ जना	२०७८/०७९	५ जना पुरुष
७	गत आ=व= सम्म वृद्धभत्ता पाउने संख्या	८७१	२०७८/०७९	
८	बृद्धभत्ता पाउने जम्मा महिला संख्या	५४७	२०७८/०७९	
९	एकलभत्ता पाउने महिला संख्या	२८२	२०७८/०७९	
११	अपांगता भत्ता पाउने संख्या	८६ जाना	२०७८/०७९	

५.५. युवा तथा खेलकुद र मनोरंजन

खेल मैदान तथा पिकनिक क्षेत्र तर्फः लटिनाथ खेल मैदान, मडबगड खेल मैदान (तपोवन), खेल मैदानका रुपमा रहेका छन भने पार्क तथा पिकनिक स्थलका रुपमा सल्लेबगड, घाट बगर ,नौगाड खोला क्षेत्र, घट्टे गाड खोला क्षेत्र औद्योगिक ग्राम स्थल लगायत परमचुला धाम क्षेत्र पिकनिक स्थल रहेका छन |

५.६. कला, भाषा र संस्कृति

५.६.१. प्रमुख धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थल

यस गाउँपालिकाका प्रमुख धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरुमा वडा नं ३ मा अवस्थित लटिनाथ मन्दिर वडा नं १ गुल्जरको दुर्गा भवानीको मन्दिर, वडा नं १ मा रहेको परमचुलीधाम, वडा नं ४ तपोवनमा रहेको तातोपानी क्षेत्र यस गाउँपालिकाका मुख्य धार्मिक एबं पर्यटकीय स्थलको रुपमा रहेका छन्।यि क्षेत्रहरुको ब्यबस्थापन र प्रचारप्रसार गर्न सकेको खण्डमा गाउँपालिकाको आर्थिक अवस्थामा समेत टेवापुग्ने देखिन्छ।वडा अनुसार धार्मिक र पर्यटकीय स्थलहरु तलको तालिका-**५८** मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ५८ःवडा अनुसारका धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरुको विवरण

वडा नं	प्रमुख धार्मिक स्थलहरु (मठ/मन्दिरहरु)	प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरु
१	दुर्गा भवानी मन्दिर,	परम्चुली धाम,
२	शेरिको क्वाकट्टे मन्दिर	
३	लटिनाथ बाबाको मन्दिर, मटेला मष्टा मन्दिर	लटिनाथ हाइड्रो पावर परियोजना साइट
४	तपोवन-तातोपानी क्षेत्र,	तपोवन-तातोपानी क्षेत्र,
५		सितोला, गोल्फा होमस्टे

५.६.२. स्थानीय चाडपर्व, जात्रा र मेलाको विवरण

मुख्य चाडपर्बः यस मार्मा गाउँपालिकामा बैशाख १ गते बिशुपर्ब, दशैं, तिहार, शिबरात्रि, गौरापर्ब, माघे संक्रान्ति, तीज आदि रहेकका छन्। यि चाडपर्बहरु गाउँपालिका भरि नै धुमधामका साथ मनाइने गर्दछन। यि चाडपर्बहरुले संस्कृति, चलन, मुल्य मान्यता लाई बचाई राख्न सहयोग पुरयाउने गर्दछ। साथै टाढा रहेका आफन्तजनहरु संग भेटघाटको अवसर सिर्जना गर्नुका साथै आपसी मेलमिलाप, सद्भाव कायम राख्न मद्दत पुरयाउंदछ। बिशेषगरि मेला/जात्राहरुमा स्थानीय देखि जिल्लाका अन्य ठाउँबाट पनि मानिसहरु मेला/जात्रा हेर्न आउने हुँदा स्थानीय बजारहरुमा ब्यापार ब्यबसाय बढ्ने हुँदा यस्ता चाडपर्बहरुले आर्थिक रुपमा पनि स्थानीय मानिसहरुलाई सहयोग पुग्ने हुन्छ। गाउँपालिकामा मनाइने मुख्य चाडपर्ब, जात्रा, मेलाहरुको विवरण तालिका-५९ मा दिइएको छ।

तालिका- ५९ः स्थानीयस्तरमा मनाइने चाडपर्ब, मेला/जात्राहरुको विवरण

मनाइने चाडपर्व, जात्रा र मेला	स्थान	मनाउने समय	मूख्य बिशेषता (धार्मिक, ऐतिहासिक, मनोरंजन)	स्थानीय जनजीवन र आर्थिक गतिविधिमा पर्ने प्रभाव
बिशु पर्व (नयाँ बर्ष)	मार्मा १,४,५,६	बैशाख १ गते नयाँ बर्षमा	नयाँ बर्ष मनोरंजन, भेटघाट, पुजाआजा	संस्कृति, चलन, भेषभूषाको संरक्षण र आपसी सम्बन्ध बढ्नुका साथै मानिसहरु जम्मा हुने हुँदा उक्तठाउमा ब्यापार बढ्ने
दशैं	मार्मा गाउँपालिका भरि	आश्विन/कार्तिक महिना	मनोरंजन, भेटघाट, पुजाआजा	स्थानीय बजारहरुमा किनमेल/ब्यापार बढ्ने
तिहार	मार्मा गाउँपालिका भरि	कार्तिक महिना	लक्ष्मी पुजा, भाइटिका	स्थानीय बजारहरुमा किनमेल/ब्यापार बढ्ने
शिवरात्री	मार्मा ३	फाल्गुन महिना	मन्दिरहरुमा मेला लाग्ने	
लटिनाथ मन्दिर जात्रा	मार्मा ३	आश्विन र चैत्र महिनामा	मन्दिरहरुमा मेला लाग्ने	स्थानीय बजारहरुमा किनमेल/ब्यापार बढ्ने
गौरा पर्व	मार्मा गाउँपालिका भरि	भाद्र महिना	मानिसहरुको जमघट/भेटघाट	स्थानीय बजारहरुमा किनमेल/ब्यापार बढ्ने
तिज	मार्मा गाउँपालिका भरि	भाद्र महिना	पुजाअजा, ब्रत, नाचगान	महिलाहरुका बिचमा भेटघाटबाट महिला सशक्तीकरण

श्रोतः संस्थागतसर्वेक्षण, २०७९

५.७. शान्ती सुरक्षाको अवस्था

यस गाउँपालिकाको शान्ति सुरक्षाको अवस्था राम्रो रहेको देखिन्छ। दार्चुला जिल्लाकै अपिहिमाल गाउँपालिका, नौगाड गाउँपालिका, बैतडीको डिलासैनी गाउँपालिका संग जोडिएको यस गाउँपालिका भित्र बिभिन्न समयमा स-साना घटनाहरु हुने गरेको देखिएता पनि ठुला र जघन्य प्रकारका आपराधिक घटनाहरु भने हुने गरेका छैनन। बन पैदावार तथा बन्यजन्तु चोरी निकासी, मदिरा र जुवातासले गर्दा

सामान्य झैं-झगडा कहिलेकाँही हुने गरेको भयेपनी त्यस्ता घटनाहरु स्थानीय स्तरमै समाधान हुने गरेका छन्। हाल गाउँपालिकाको लाम्बगर क्षेत्रमा १ वटा ईलाका प्रहरी ईकाई रहेको छ। ठुला प्रकृतिका घटनाहरुका लागि जिलाको सदरमुकाम खलंगामा रहेको जिल्ला प्रहरी कार्यालय जाने गरेका छन्।

परिच्छेद-६: वन तथा वातावरणीय स्थिति

६.१. वनक्षेत्रको अवस्था

६.१.१. वनक्षेत्र र प्रकार सम्बन्धि विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकाको कुल भू-भाग २०,७५७.४४ हेक्टर मध्ये वनजंगलले ओगटेको क्षेत्रफल १२,४९३.२६ हेक्टर अर्थात् ६०.१९% रहेको छ। यस गाउँपालिकाका धेरैजसो वनक्षेत्र सामुदायिक वनको रुपमा रहेको छ भने केहि बनक्षेत्र अपिनाम्पा संरक्षण क्षेत्र भित्र पनि रहेको छ। यस गाउँपालिकामा जम्मा २४ वटा सामुदायिक वनहरु रहेका छन्। जसले कूल वनक्षेत्रको १९.४% क्षेत्रफल मात्रै ओगटेको छ भने बाँकी क्षेत्रफल राष्ट्रिय बन र अपिनाम्पा संरक्षण क्षेत्रले ओगटेको छ।

यस गाउँपालिकामा रहेका २४ वटै सामुदायिक बनहरु समुदायले नै संरक्षण र ब्यबस्थापन गरिरहेका छन्। यि बनहरु सामुदायिक बनको आफ्नै बिधान अनुसार संचालन भएका छन्। सामुदायिक वनले कूल बनक्षेत्र मध्ये २४२४ हेक्टर क्षेत्रफल ओगटेका छन् भने उक्त सामुदायिक बनमा जम्मा २५८६ घरपरिवारहरु आबद्ध रहेका छन्। जुन गाउँपालिकाको कूल घरधुरीको ९२% हुन आउँछ। वडा अनुसार सामुदायिक वनहरुको संख्या, आबद्ध घरधुरी र क्षेत्रफलको विवरण तालिका-६० मा प्रस्तुत गरिएको छ भने सामुदायिक वनहरुको बिस्तृत विवरण अनुसूची-५ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ६०:वडा अनुसार सामुदायिक वनसंख्या, घरधुरी र क्षेत्रफल

वडा नं	सा.व. संख्या	आबद्ध घरधुरी संख्या	क्षेत्रफल (हे.)	कैफियत
१	११	१०५४	१३५३.३५	
२	२	४२२	१३१.५	
३	९	६३३	७३६.३	
४ र ५	१	४२३	१७१.८९	
६	१	५४	३०.४७	
जम्माः	२४	२५८६	२४२४	

श्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०७९

६.१.२. वन ब्यबस्थापन सम्बन्धि विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा २४ वटा सामुदायिक बनहरुको मात्र बिस्तृत विवरण प्राप्त भएको छ। यहाँ सरकारी बनहरु रहेका छैनन् भने अपि नाम्पा संरक्षित क्षेत्रले धेरैजसो वन क्षेत्र यस गाउँपालिकाको पनि ओगटेको छ। सामुदायिक वनहरुको संरक्षण, ब्यबस्थापन र उपभोगको सम्पुर्ण जिम्मेवारी स्थानीय सामुदायिक बनका उपभोक्ता घरधुरीहरुलाई नै हस्तान्तरण गरिएको छ। सबै सामुदायिक वनहरुमा सक्रिय उपभोक्ता समिति रहेका छन् र उपभोक्ता समितिहरुले ५ बर्षे कार्ययोजना तयार गरि वन संरक्षण, ब्यबस्थापन र उपभोग गरिरहेका छन्।

६.१.३. जडिबुटी उत्पादन, संकलन तथा निकासी सम्बन्धि विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकाको वनक्षेत्रमा तितेपाती, हत्ताजडी, सतुवा, कटुकी, तेजपत्ता, बलैचन जस्ता औषधिजन्य जडिबुटीहरु पाइने भएतापनि त्यसको उचित संरक्षण, संकलन ब्यबस्थापन रामरी हुन सकिरहेको छैन। मानिसहरुले व्यक्तिगत रुपमा संकलन गरि स्थानीय ब्यापारीहरुलाई बेच्ने हुँदा गाउँपालिकाले ति जडिबुटीहरुबाट ब्यबस्थित तरिकाले आन्तरिक आय संकलन गर्न सकेको छैन। यस क्षेत्रमा पाइने जडिबुटीहरु मुख्यगरी गोकुलेश्वर बजार र दार्चुला जिल्लाको सदरमुकाम खलंगामा निकासी हुने र त्यताका जडिबुटी संकलकहरुले भारत वा नेपालका धनगढी/नेपालगंज निकासी गर्ने गरेको पाइएको छ।

६.२. जलश्रोत तथा जलाधार क्षेत्र

६.२.१. प्रमुख जालाधर र उप-जलाधार क्षेत्रहरुको विवरण

यस मार्मा गाउँपालिका जलश्रोतको उपलब्धताको आधारमा एकदमै धनि गाउँपालिकाको रुपमा रहेको छ। यस गाउँपालिका भएर बग्ने चौलानी नदि (चमेलिया नदि) यहाँको मुख्य जलश्रोतको रुपमा रहेको छ भने उप-जलाधार क्षेत्रको रुपमा न्वागाड खोला, घट्टेगाड खोला, मेलेगाड खोला, काचुलीगाड खोला, दोगाड़ा खोला, गंगडा खोला आदि लगायत करिब ३४ वटा स-साना खोला रहेका छन्। यसका अतिरिक्त यस गाउँपालिकामा करिब २८८ वटा पानीका मुहानहरु पनि रहेकाछन्[घ]।

६.२.२. जलश्रोत र उपयोगको स्थिति विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा अवस्थित जलश्रोतहरुको सम्भाव्यता अनुसार उपयोग हुन सकेको स्थिति छैन। चमेलिया नदीबाट ३० मेगावाटको चमेलिया जलबिद्युत आयोजना (ने.बि.प्रा.), ४० मेगावाटको अपर चमेलिया (निजिक्षेत्र) संचालन चरणमा रहेका छन् भने २० मेगावाटको मध्य चमेलिया जलविद्युत

[3] मार्मा गाउँपालिकाको जलउपयोग गुरुयोजना, २०७६ बाट साभार गरिएको

आयोजना निर्माण तयारीको चरणमा रहेको छ। लघु जल बिद्युत आयोजनाहरुमा ९ वटा लघु जलबिद्युत आयोजनाहरु संचालनमा रहेका छन्।

समुदायस्तरमा उपभोक्ता समितिबाट संचालित खानेपानी योजना र सिँचाईका लागि भने स-साना खोला र मुहानहरुको उपयोग गरिएको छ।हाल गाउँपालिकामा विद्यमान ७२ वटा खानेपानी योजनाहरु र ५१ वटा कुलो सिचाई योजनाहरु लगायत पानी घट्ट संचालन गरि पानीको उपयोग गरेका छन्।त्यस्तै यि विद्यमान जलश्रोतहरुलाई आयआर्जनका क्रियाकलापहरु जस्तैः माछापालन र अन्य जलउर्जाका क्रियाकलापहरु संग जोड्न सकेको खण्डमा यस गाउँपालिकाका बासिन्दाहरुको जीवनस्तरमा सुधार गर्न सकिने सम्भावना रहेको देखिन्छ।

६.३. जैविक विविधता र वाताबरण संरक्षण

६.३.१. वासस्थानका आधारमा महत्वपूर्ण जनावर तथा चराचुरुंगीको विवरण

यस गाउँपालिकामा बनजंगल क्षेत्र बढी भएको हुँदा जैविक विविधता पनि फरक फरक रहेको छ।मुख्यगरी यहाँको जंगलमा बाघ, भालु, नाउर, झारल, रतुवा, घोरल जस्ता जनावरहरु र चिल, कालिज, डाँफे जस्ता चराचुरुंगीहरुको बासस्थान रहेको पाइन्छ।त्यसैगरि रुख बिरुवाहरुमा सल्ला, बाँझ, चिराइतो, लोक्ता, लाली गुराँश आदि रहेका छन्।यस क्षेत्रको जैविक विविधता संरक्षणका लागि यस गाउँपालिका लगायत नौगाड, ब्याँस र अपिहिमाल गाउँपालिका सहित समेटिने गरि अपिनाम्पा संरक्षित क्षेत्रको स्थापना २०६७ साल असाढ २८ गते भएको थियो।

६.५. विपद जोखिम ब्यवस्थापन

६.५.१. प्राकृतिक प्रकोप र प्रभावित परिवारहरुको संख्यात्मक विवरण

यस गाउँपालिकामा नदिको कटान, बन जंगलमा हुने आगलागी, बर्षातको समयमा आउने भल/बाढी, पहिरो, चट्याङ आदि मूख्य प्रकोपको रुपमा रहेका छन्।पाखो भिरालो भू-बनावट र कम्जोर जमिन भएको कारणले बर्षेनी पहिरोमा परि धनजनको क्षति हुने गरेको देखिन्छ।

अघिल्लो आर्थिक बर्षको तथ्यांक हेर्दा यस गाउँपालिकाका २०० घरधुरीहरु प्राकृतिक प्रकोपका विभिन्न घटनाहरुबाट प्रभावित भएको पाइएको छ।प्राकृतिक प्रकोपबाट प्रभावित घरधुरी संख्या हेर्दा यस गाउँपालिकामा सबैभन्दा बढी पहिरोबाट भएको देखिन्छ।कूल प्रभावित २१८ घरधुरीहरु मध्ये करिब ११६(५३.२%) घरधुरीहरु पहिरोबाट, ४२(१९.३%) घरधुरीहरु हावाहुरीबाट, २६(१३%) घरधुरीहरु नदी कटानबाट, १२ (६%) घरधुरीहरू चट्याङबाट र ४(२%) घरधुरीहरु बाढीबाट प्रभावित भएका

छन्। वडा अनुसार विभिन्न प्राकृतिक प्रकोपका घटनाबाट प्रभावित घरपरिवारहरुको विवरण तालिका-६१ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- ६१:प्राकृतिक प्रकोपका घटना र प्रभावित परिवार संख्या

वडा नं	प्रकोपका घटना र प्रभावित घरधुरी संख्या						जम्मा
	बाढी	पहिरो	हावाहुरी	नदि कटान	चट्याङ	अन्य	
१	२	७	७	०	१	०	१७
२	०	०	०	०	०	०	०
३	१	५२	२	१	२	०	५८
४	०	३	०	०	०	०	३
५	०	०	१	०	०	०	१
६	१	५४	३२	२५	९	१८	१३९
जम्माः	४	११६	४२	२६	१२	१८	२१८
%	१.८%	५३.२%	१९.३%	११.९%	५.५%	८.३%	१००%

श्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०७९

६.५.२. विपद/प्रकोपबाट भएको मानबिय र भौतिक क्षतिको विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा विभिन्न खालका प्रकोपहरुले मानबिय क्षति धेरै भएको नदेखिए पनि घर, बिद्यालय, पशुचौपाया तथा बालीनाली क्षति भएको छ। मुख्यगरी पहिरो, चट्याङ, हावाहुरी, कृषिबालीमा रोगकिरा, तथा पशुचौपाया र मानिसहरुमा महामारी जस्ता प्रकोपहरुले मानबिय भौतिक क्षति विभिन्न समयमा गरेको छ। त्यसको समग्र विवरण तलको तालिका-६२ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ६२: प्रकोपबाट भएको क्षतिको विवरण

प्रकोपको प्रकार/विवरण	पटक	प्रभावित वडा र बस्तीको नाम	क्षतिको विवरण	प्रभावित घरधुरी	कैफियत
पहिरो	१	वडा-४, धारिगाड	घरजग्गा पुरिएको/ बग्गएको	२२	बस्ती अन्यत्र सरेको
चट्याङ	१	वडा-५, गोल्फा, जन्निगाउँ	गाई र बाखा मरेको	३	३ गाई र १५८ बाखा मरेको
हावाहुरी	१	वडा-४ र ५	बिद्यालय भवन उडाएको	३ वटा बिद्यालय	छाना उडाएको
कृषिबालीमा रोगकिरा	१	वडा-५, शेरी	किराले धान मकै सखाप पारेको	४०	बालीनाली खाएको
आगलागी	१	वडा-४, मटखोला	घर जलेको	३	
महामारी	१	वडा-३,	मानिसको मृत्यु र जनजीवन अस्तव्यस्त	१	१ जनाको कोभिड-१९ ले मृत्यु भएको

६.५.३. विपदको किसिम अनुसार जोखिमको समय

यस मार्मा गाउँपालिकामा बाढी, पहिरो, हावाहुरी, नदि कटान, चट्याङ, आगलागी, कृषिबालीमा रोगकिरा तथा महामारीहरु मूख्य प्रकोपको रुपमा देखिएका छन्। यसका साथै विभिन्न अध्ययन तथा अनुसन्धानहरुले नेपालको सुदुरपश्चिम प्रदेशको बझांग, बैतडी, दार्चुला लगायत कर्णाली प्रदेशमा ठूलो भूकम्पको सम्भावना रहेको भन्ने देखिएको छ। भूकम्प जस्ता प्रकोपहरुको घटना घट्ने समयको यकिन गर्न गाह्रो भएता पनि अन्य प्रकोपहरु आउने समय निश्चित सिजन वा अवधि हुने भएकोले समयमै सुरक्षाका उपायहरु अवलम्बन गरि सम्भावित मानबिय तथा भौतिक क्षति कम गर्न सकिन्छ। यस मार्मा गाउँपालिकामा घट्ने प्राकृतिक विपदका घटनाहरुको किसिम अनुसार जोखिमको समय निम्न अनुसार तालिका-६३ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ६३:प्राकृतिक प्रकोप/विपदका घटना र जोखिमको समय

सम्भावित प्रकोप	सम्भावित विपदको समय (मजिनामा)											
	बैशाख	जेष्ठ	असाढ	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसीर	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र
पहिरो			पहेंलो	रातो	रातो	पहेंलो						
हावाहुरी	रातो	रातो			पहेंलो	पहेंलो					रातो	रातो
चट्याङ	रातो	रातो	पहेंलो	पहेंलो	पहेंलो	पहेंलो	पहेंलो	पहेंलो	पहेंलो	रातो	रातो	रातो
बाढी			पहेंलो	रातो	रातो	पहेंलो						
नदी कटान			पहेंलो	रातो	रातो	पहेंलो						
आगलागी	रातो	रातो	पहेंलो	पहेंलो	पहेंलो	पहेंलो	पहेंलो	पहेंलो	पहेंलो	रातो	रातो	रातो
कृषिबालीमा रोगकिरा	रातो	रातो	पहेंलो	पहेंलो	पहेंलो	पहेंलो	पहेंलो	पहेंलो	पहेंलो	पहेंलो	रातो	रातो
महामारी	रातो	रातो	रातो	रातो	रातो	पहेंलो	पहेंलो	पहेंलो	पहेंलो	पहेंलो	पहेंलो	पहेंलो

संकेत रंग:	
रातो-बढी सम्भावना	रातो
पहेंलो-मध्यम/कम	पहेंलो

श्रोतः संस्थागत सर्वेक्षण, २०७९

६.५.४. विपदबाट क्षतिग्रस्त सार्बजनिक संरचना तथा पूर्वाधार विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा पनि प्रकोपले गर्दा बर्षेनी सार्बजनिक संरचनाहरु क्षतिग्रस्त हुने गरेका छन्। आर्थिक बर्ष २०७८/०७९ को हालसम्मको तथ्यांक अनुसार बर्षातको समयमा पहिरो तथा भलले गर्दा सडक अवरुद्ध भएको र वडा नं ४ र ५ मा हावाहुरीले गर्दा ३ वटा बिद्यालय भवनहरुको छानो उडाएको थियो।

६.५.५. विपद ब्यबस्थापनको पूर्व तयारी

यस मार्मा गाउँपालिकामा विपद ब्यबस्थापनको पूर्व तयारीको लागि विभिन्न कार्यहरु भइरहेका छन्। आर्थिक बर्ष २०७८/०७९ को नीति तथा कार्यक्रम मार्फत गाउँपालिकामा बनि सकेका घरहरुको

अभिलेखीकरण गर्ने र नयाँ भवन निर्माण गर्दा अनिवार्य रुपमा नक्शा पास गराएर मात्र घर निर्माण गर्नुपर्ने नीति लिएको छ। त्यसै मेलगाड खोला, चमेलिया नदि, न्वागाड खोला, घट्टेगाड खोला, बिन्थीखोला, काचुली खोला, दोगाडा खोला, रिल पहिरो लगायत बाढी पहिरोले भएको कटान नियन्त्रण गर्न तटबन्ध निर्माण गर्ने, पहिरो गएको र जानसक्ने सम्भावित ठाउँहरुमा वृक्षारोपण गर्ने, फोहोरमैला ब्यबस्थापनका लागि डम्पिंग साइट निर्माणका लागि तयारी, गाउँपालिकामा प्रकोप ब्यबस्थापन कोषको स्थापना तथा प्रकोप जोखिम न्यूनीकरण तथा प्रतिकार्य योजना निर्माण गर्ने जस्ता कार्य मार्फत विपद ब्यबस्थापनको पूर्व तयारीका कार्यहरु भइरहेका छन् साथै विपद सामाग्रीको पनि केहि व्यवस्थापन गरि ई.प्र.का. लटिनाथलाई हस्तान्तरण गरिएको छ |

६.५.६. आपतकालिन यातायातका साधन सम्बन्धि विवरण

मार्मा गाउँपालिकामा हाल यातायातको सहज पहुँच भएतापनि सबै वडासम्मको पहुँच भने त्यति सजिलो छैन। गाउँपालिका सदरमुकाम र आसपासका गाउँ/बस्तीहरुमा भने यातायातको सुबिधा भएको हुँदा आपतकालिन अवस्थाका लागि १ वटा एम्बुलेन्स सेवाको पनि उपलब्धता रहेको छ। तर यातायातको पहुँच नभएका वडाहरु र दुरदराजका गाउँबस्तीहरुमा भने स्वास्थ्य संस्था वा सुरक्षित स्थानसम्म लैजानका लागि यातायातको साधन भनेको स्ट्रेचर मात्रै रहेको छ।

६.५.७. खुला सुरक्षित क्षेत्र सम्बन्धि विवरण

प्रकोपका घटनाहरु घट्दा जस्तै; भूकम्प, बाढी पहिरोका समयमा थप मानवीय र भौतिक क्षति हुन नदिन सुरक्षित स्थानहरुमा राख्नको लागि त्यस्ता सुरक्षित स्थानहरुको पहिचान हुन आवश्यक रहेको छ। यस गाउँपालिकामा जनघनत्व बढी नरहेको भएपनि भिरालो भू-भाग भएकोले गर्दा भूकम्प र बाढी पहिरो जस्ता प्राकृतिक प्रकोपका घटनाहरु घट्दा मानिसहरु बस्ने ठाउँ सुरक्षित भएन भने झनबढी मानवीय क्षति हुनसक्ने हुन्छ। त्यसकारण वडागत रुपमा तलको तालिका-६४ मा उल्लेख गरिएका स्थानहरुलाई सुरक्षित स्थानको रुपमा पहिचान गरिएको छ।

तालिका- ६४: वडा अनुसार सुरक्षित स्थानहरु

वडा नं	सुरक्षित स्थानहरु
१	जुंड़े, घोल्जर,ताकु,दह,तोलिमांडू, लोय कोल्लार
२	थला क्षेत्र, लामबगर, सीमार,सेल्बिसा, मटेला
३	रील, बजानी, शारसी, नल्बगर, च्युरानी
४	तपोवन. बिम्थी, मर्मीति, थाम, वारि बार्कु, बब्बन, घोडेधार, बज्कोट, पडपडा
५	मुर्रे, जन्नी गाउँ, गोल्फा, सितोला
६	शेरी, निम्ठा,

श्रोतः संस्थागत सर्वेक्षण, २०७९

परिच्छेद-७: भौतिक पूर्वाधार विकासको अवस्था

७.१. यातायात पूर्वाधार

७.१.१. सडक संजालको विद्यमान अवस्था

यस मार्मा गाउँपालिका सडक संजाल संग जोडिएको भएतापनि कालोपत्रे सडकले यस गाउँपालिकालाई छोएको छैन। आ.व. २०७७/०७८ सम्मको सडक संजालको अवस्था हेर्दा ग्राबेल धुले सडक ३९ कि.मि. निर्माण भएको छ भने आ.व.२०७८/०७९ मा थप ३ किलोमिटर कच्ची सडक निर्माण सम्पन्न भई कूल ४२ कि.मि.सडक हालसम्म निर्माण भएको छ। हाल गाउँपालिकाको पहलमा केहि वडा सम्म कच्ची सडक निर्माण भइ आवतजावतमा सहजता भएको पाईएता पनि गाउँपालिकाका दुर्गम वडा तथा भौगोलिक रुपमा कठिन अवस्था रहेका स्थानहरुसम्म यातायातको पहुँच पुरयाउन गाह्रो छ। गाउँपालिकाको सडक पूर्वाधार निर्माणको सारांश विवरण तालिका-६५ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ६५: गाउँपालिकामा सडक यातायातको पहुँचको अवस्था (कि.मि.)

क्र.सं.	आर्थिक बर्ष	सडकको लम्बाई (कि.मि. मा)				झोलुंगे पुल (वटा)
		धुले कच्ची	ग्राभेल	कालो पत्रे	जम्मा	
१	२०७७/०७८ अषाढ मसान्त सम्म	३९	-	-	३९	२
२	आ.व. २०७८/०७९ मा निर्माण सम्पन्न भएका (थप भएका)	३	-	-	३	१८
	कुल जम्मा	४२			४२	२०

श्रोतः संस्थागत सर्वेक्षण, २०७९

७.१.२. निर्माणाधीन गाउँस्तरीय (ग्रामीण) सडकहरु

यस मार्मा गाउँपालिकामा गाउँपालिकाको सदरमुकाम देखि वडा र वडा देखि बस्तीहरुसम्म सहज यातायातको पहुँचका लागि विभिन्न स्थानहरुमा ग्रामीण सडकहरुको निर्माण भईरहेको छ। हाल निर्माणाधीन अवस्थामा रहेका सडकहरुको विवरण तालिका-६६ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ६६: निर्माणाधीन ग्रामीण सडकहरुको विवरण

निर्माणाधीन सडकको नाम	वडा नं	देखि — सम्म	सडकको लम्बाई (कि.मि) लगभग
लटिनाथ शारसी बजानी सडक	३	लटिनाथ देखि बजानी सम्म	१२ कि.मि.
पारिबागड घोल्जर सडक	१	लटिनाथ पारिबगर देखि घोल्जर सम्म	२३ कि.मि.
लटिनाथ सिप्टी सडक	४,५,६,	तपोवन देखि सिप्टी नौगाड सम्म ।	२८ कि.मि.

श्रोतः संस्थागत सर्वेक्षण, २०७९

७.१.३. सवारी सुबिधा र रुट

मार्मा गाउँपालिका सम्म पहुँचका लागि बससेवा संचालनका लागि सेल्बिसा बजार सम्म चलान अनुमति प्राप्त भइ सकेको छ। हाल सहज यातायातको लागि उपलब्ध सवारी साधन बस तथा जिपहरु मात्रै रहेका छन्। निजि सवारि साधनको रुपमा मोटर साइकल पनि रहेका छन्। गाउँपालिकाको सदरमुकाम बाट सवारीसाधन चल्ने मूख्य रुटहरुमा धनगढी, महेन्द्रनगर र दार्चुलाको खलंगासम्म रहेको छ।

७.१.४. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र चल्ने सवारी साधन

यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्र सबै वडा र बस्तिहरुमा सवारीसाधन चल्ने सडकमार्ग निर्माण भईनसकेको हुँदा केहि निश्चित स्थानहरु जस्तै; बिटुले देखि लटिनाथ हुँदै पारिबगड सम्म, लटिनाथ बाट सार्सी बजानी सम्म र पारिबगड बाट ताकु सम्म जीपहरु चल्ने गरेका छन्। जिपहरु मुख्यगरि मानिसहरु र सामानहरु ढुवानी र ट्र्याक्टरहरु मालसमान ढुवानीका लागि चल्ने गरेका छन्।

७.१.५. झोलुंगे पुल तथा पुलपुलेसाहरुको विवरण

सवारी साधन चल्ने सडकमार्ग नपुगेका बस्तीसम्म र समुदायसम्म पुग्नका लागि पैदलमार्गहरुमा काठेपुल तथा झोलुंगे पुलहरू रहेका छन्। यस गाउँपालिकामा रहेका काठेपुल, झोलुंगे पुल र अन्य पुलपुलेसाहरुको विवरण निम्न तालिका-६७ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ६७: गाउँपालिका भित्र रहेका पुलपुलेसा तथा झोलुंगे पुलहरुको विवरण

वडा नं	पुलपुलेसा/झोलुंगे पुल रहेको बस्तीको नाम	प्रकार (झो.पु. वा काठेपुल वा अन्य	कैफियत
१	लोयकोल्लार सम्पन्न	झो.पु.	
१	ताकु	झो.पु.	
१	दह	झो.पु.	
१	बुड्लिबगड	झो.पु.	
२	न्वागाड	झो.पु.	
२	घट्टेगाड	झो.पु.	
३	कोपरे	झो.पु.	
३	लटिनाथ, मर्मति	झो.पु.	
३	बिटुले झो.पु	२, झो.पु.	
३	च्युरानी, शेरी	झो.पु.	
४	हणे	झो.पु.	
४	सीमार, पडपडा	झो.पु.	
४	बिम्थी	झो.पु.	
५	काचुली गा	झो.पु.	निर्माणाधीन

५	जन्नी गाउँ	झो.पु.	

श्रोतः संस्थागत सर्वेक्षण, २०७९

७.१.६. टाढाको बस्तीबाट गाउँपालिकाको केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने समय

साबिकका गुल्जर, सितोला, शेरी, तपोवन र लटिनाथ गा.बि.स. हरुलाई समाहित गरि यस मार्मा गाउँपालिकाको स्थापना भएको र गाउँपालिकाको केन्द्र लटिनाथमा रहेको हुँदा केहि वडाका बस्तीहरुबाट लटिनाथ सम्म पुग्न ४ देखि ५ घण्टासम्म पनि लाग्ने गरेको छ। वडा अनुसार सबैभन्दा टाढा रहेका बस्तीहरु वडा नं.१ को लोय, कोल्लार, वडा नं ५ को गोल्फा रहेका छन्। ति बस्तीहरुबाट गाउँपालिकाको केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने समयको विवरण तालिका-६८ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ६८ः वडा अनुसार सबैभन्दा टाढा रहेका बस्तीहरु र लाग्ने समय (घण्टा)

वडा नं	सबैभन्दा टाढा रहेका बस्तीहरुको नाम	गाउँपालिका सम्म पुग्न लाग्ने समय (घण्टा)	वडा कार्यालय पुग्न लाग्ने समय (घण्टा)
१	लोय, कोल्लार	४ घण्टा	३.५ घण्टा
२	थला, कोठथला	२.५ घण्टा	२.५ घण्टा
३	दुनि, भुभुरे	३ घण्टा	३ घण्टा
४	थाम, घोडेधार	३ घण्टा	३ घण्टा
५	गोल्फा	३.५ घण्टा	०.७५ घण्टा
६	निम्ठा	३ घण्टा	०.५ घण्टा

श्रोतः संस्थागत सर्वेक्षण, २०७९

७.२. बिद्युत तथा बैकल्पिक उर्जा

७.२.१. खाना पकाउने ईन्धनको आधारमा घरपरिवार

यस मार्मा गाउँपालिकामा खाना पकाउनका लागि प्रयोग हुने प्रमुख इन्धनको रुपमा दाउरा रहेका छन्। हाल बनजंगल क्षेत्रमा दाउरा सजिलै नपाइने र यातायातको पहुँच सहज भएकोले गर्दा एलपी ग्याँस प्रयोग गर्ने घरपरिवारको संख्या पनि बढ्दै गईरहेको छ। घरधुरी सर्वेक्षणबाट प्राप्त तथ्यांक अनुसार गाउँपालिकाको कूल घरपरिवार मध्ये २३४५(८३.७%) घरपरिवारहरुले खाना पकाउने इन्धनको रुपमा दाउराको प्रयोग गर्ने गरेका छन्। त्यसैगरी दाउरा र ग्याँस दुवै इन्धनका श्रोतहरुको प्रयोग गर्ने घरपरिवार संख्या २९६(१०.६%), एलपी ग्याँसको प्रयोग गर्ने घरपरिवार संख्या ८४(३%) र गोबर ग्याँसको प्रयोग गर्ने घरधुरी संख्या पनि ७८(२.८%) रहेका छन्।

वडा अनुसार खाना पकाउने इन्धनको प्रयोगको स्थिति विश्लेषण गर्दा खाना पकाउने इन्धनको रुपमा दाउराको प्रयोग सबैभन्दा कम गर्ने वडा नं ४ र सबैभन्दा बढी दाउरा प्रयोग गर्ने घरधुरी वडा नं १ मा रहेका छन्। यस सम्बन्धि वडागत विवरण तालिका-६९ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- ६९: वडा अनुसार खाना पकाउने इन्धन प्रयोगको अवस्था

वडा नं	घरपरिवार संख्या				
	दाउरा	एलपि ग्याँस	गोबर ग्याँस	दाउरा र ग्याँस (दुवै)	जम्मा
१	६३४	६	२	२२	६६४
२	३८९	०	०	३९	४२८
३	३५७	१२	८	५७	४३४
४	३३९	६५	६७	२४	४९५
५	२७७	०	०	६५	३४२
६	३४९	१	१	८९	४४०
जम्माः	**२३४५**	**८४**	**७८**	**२९६**	**२८०३**
%	**८३.७%**	**३%**	**२.८%**	**१०.६%**	

श्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०७९

७.२.२. उज्यालोको श्रोतको प्रयोगको आधारमा घरपरिवार

यस मार्मा गाउँपालिकाको नजिकै ३२ मेगावाटको चमेलिया जलबिद्युत आयोजना रहेको छ।तर हालसम्म गाउँपालिकाको सबै वडा तथा बस्तिहरुमा बिद्युतको राष्ट्रिय प्रसारण लाइन बिस्तार भइसकेको छैन।घरधुरी सर्वेक्षण बाट प्राप्त तथ्यांक अनुसार गाउँपालिकाको कूल घरधुरीहरु मध्ये ७१८(२५.६%) घरधुरीहरुमा मात्रै राष्ट्रिय प्रसारण लाइनको बिद्युत सेवा पुगेको छ भने सबैभन्दा बढी ११२१(४०%) घरधुरीहरुले लघुजलबिद्युत बाट उत्पादित बिजुली प्रयोग गरिरहेका छन्।त्यस्तै ९२८(३३.१%) घरधुरीहरुले सोलार बत्तिको प्रयोग गर्ने गरेका छन् भने ३६(१.३%)घरधुरीहरुले उज्यालोको श्रोतको रुपमा टुकीको प्रयोग गर्ने गरेको देखिएको छ।वडागत विवरण तालिका-७० मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ७०: वडा अनुसार उज्यालोको श्रोतको प्रयोगको स्थिति विवरण

वडा नं	घरपरिवार संख्या					
	राष्ट्रिय प्रसारण को बिद्युत	लघु जलबिद्युत	सोलार	टुकी	अन्य	जम्मा
१	३७	४४९	१७८	०	०	६६४
२	१३	३७६	३९	०	०	४२८
३	१९१	२३०	१३	०	०	४३४
४	३०४	५५	१३३	३	०	४९५
५	०	०	३१०	३२	०	३४२

६	१७३	११	२५५	१	०	४४०
जम्माः	७१८	११२१	९२८	३६	०	२८०३
%	२५.६%	४०%	३३.१ %	१.३%		

श्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०७९

७.२.३. जलबिद्युत, लघुजलबिद्युत योजनाहरुको विवरण

यस गाउँपालिकामा रहेका जलश्रोतहरु हेर्दा ठूला तथा साना जलबिद्युत योजना निर्माणका थुप्रै सम्भावनाहरु रहेका छन्। तर हालसम्म यस गाउँपालिकामा जम्मा ११ वटा लघुजलबिद्युतका योजनाहरु रहेका छन्। ति योजनाहरु मध्ये २ वटा योजनाहरु बन्द अवस्थामा रहेका छन्। ति योजनाहरुको विवरण र अवस्था तलको तालिका-७१ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ७१: गाउँपालिका भित्र निर्माण भएका जलबिद्युत तथा लघु जलबिद्युत योजनाहरुको बिबरण

लघु जलबिद्युत योजनाको नाम	श्रोत (नदि/खोला) को नाम	उत्पादित क्षमता (कि.वा.)	व्यवस्थापनको जिम्मेवारी (उपभोक्ता वा ने.बि.प्रा. वा निजि)
ताकुसुल्मेखोलालघु जलबिद्युत आयोजना	सुल्मे खोला	१५	उपभोक्ता समिति
घोल्जर बुंगलीबगड जलबिद्युत आयोजना	दह कोल्लार खोला	२०	उपभोक्ता समिति
बार्कु लघु जल बिद्युत आयोजना	बार्कु खोला	७.५	उपभोक्ता समिति
दह खोला लघु जल बिद्युत आयोजना	दह कोल्लार खोला	१२	उपभोक्ता समिति
घट्टेगाड ओडिखेत लघुजलबिद्युत आयोजना	ओडिखेत खोला	३२	उपभोक्ता समिति
घट्टे गाड लाम्बगड लघु जलबिद्युत	घट्टे गाड खोला	२४	उपभोक्ता समिति
साउन गौना लामबगर लघु जलबिद्युत	घट्टे गाड खोला	२०	हाल बन्द रहेको ।
खोट्याडेरा, च्युरानी लघु जलबिद्युत आयोजना	च्युरानी खोला	१२	उपभोक्ता समिति
जुड़े लघु जल बिद्युत	जुड़े,न्वागाड खोला	२५	बन्द
जैथला लघु जल बिद्युत		१०	बन्द

श्रोतः संस्थागत सर्वेक्षण, २०७९

७.२.४. बिद्युत उपलब्ध घरपरिवारको विवरण

मार्मा गाउँपालिकाका कूल घरधुरी २८०३ मध्ये करिब १८३९(६५.६%) घरधुरीहरुले राष्ट्रिय प्रसारणको जल बिद्युत र लघु जलबिद्युत बाट उत्पादित बिद्युतको उपभोग गरिरहेका छन् भने बाँकी

९६४ (३४.४%) घरधुरीहरुले उज्यालोको श्रोतको रुपमा सोलार र टुकीको प्रयोग गर्ने गरेका छन्।यस सम्बधि बिस्तृत विवरण यसै अध्यायको ७.२.२. मा उल्लेख गरिएको छ।

७.३. संचार तथा प्रबिधि

७.३.१. हुलाक तथा पत्रपत्रिका सम्बन्धि विवरण

यस गाउँपालिकामा हुलाक सेवा रहेतापनि हाल संचारमा भएको प्रबिधि बिकासले गर्दा त्यति उपयोगी रहेको पाइदैन।तथापी सरकारी कागजातहरु/चिट्ठीपत्रहरु ओसारपसारका लागि भने हुलाकको नै प्रयोग हुने गरेको छ।यस गाउँपालिकाबाट प्रकाशन हुने स्थानीय पत्र-पत्रिका कुनैपनि छैनन भने राष्ट्रिय पत्र-पत्रिकाहरु भने प्रकाशन भएकै दिनमा नपुगे पनि अर्को दिन गाउँपालिकासम्म आइपुग्ने गरेको छ।

७.३.२. दुरसंचार सम्बन्धि विवरण

यस गाउँपालिकामा नेपाल टेलिकमको टेलिफोन प्रशारण लाइन बिस्तार भएको छैन।तर नेपाल टेलिकमको जिएसएम मोबाइल सेवा उपलब्ध रहेको छ।यस गाउँपालिका भित्र नेपाल दुरसंचार प्राधिकरण (नेपाल टेलिकम) को रिपिटर टावर वडा नं ४ को बच्कोटमा रहेको छ।यसका अतिरिक्त नौगाड गाउँपालिकाको सिप्टीमा रहेको टावरबाट समेत मार्मा गाउँपालिकाका केहि स्थानहरुमा मोबाइल नेटवर्कले काम गर्ने गरेको छ।

हाल निजीस्तरबाट संचालित एनसेल दुर संचार सेवा प्रदायक कम्पनीले पनि आफ्नो सेवा संचालनका लागि वडा नं ३ को बार्कु भन्ने स्थानमा टावर निर्माण गरेको भएतापनि सर्वेक्षणको समयसम्म सेवा सुचारु भइसकेको छैन।

७.३.३. रेडियो स्टेशन सम्बन्धि विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा रेडियो नेपालको केन्द्रिय तथा क्षेत्रीय प्रशारण सेवाले गाउँपालिका धेरैजसो बस्ती र समुदायमा कामगर्ने गरेको छ।तर स्थानीय एफएम अन्तर्गत रेडियो सारथीले एफएम सेवा संचालनका लागि एन्टेना जडान गरेको भएपनि सेवा भने सुचारु भएको छैन।

७.३.४. आधुनिक इन्टरनेट सुविधामा पहुँच सम्बन्धि विवरण

यस गाउँपालिकामा नेपाल टेलिकमले जीएसएम सेवा अन्तर्गत ४ जी नेटवर्क सेवा प्रदान गरेको छ।त्यसैले नेपाल टेलिकमको जीएसएम मोबाइल प्रयोगकर्ताहरुले आधुनिक इन्टरनेट सेवाको उपभोग गरेका छन् भन्न सकिन्छ।

७.३.५. सुचना तथा संचारका पहुँचको अवस्था

सर्वेक्षणबाट प्राप्त तथ्यांक अनुसार यस गाउँपालिकाका मानिसहरुले सबैखालका सुचना तथा संचारका माध्यमहरुको प्रयोग गरेको देखिन्छ। सर्वेक्षणको तथ्यांकहरुको विश्लेषण गर्दा कूल सुचना तथा संचारका माध्यम प्रयोगकर्ता संख्या ४२७२ मध्ये सबैभन्दा बढी २६१४ (६१.२%) मोबाइल फोन प्रयोगकर्ता रहेका छन्। यसैगरि १२८८(३०.१%) रिदियो प्रयोगकर्ता, ३४२(८%) टेलिभिजन प्रयोगकर्ता, १३ थान टेलिफोन रहेका छन्। सुचना तथा संचारका माध्यम प्रयोगकर्ताहरुको विवरण तालिका-७२ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ७२: वडा अनुसार संचारका माध्यम प्रयोगकर्ताहरुको विवरण

वडा नं	घरमा उपलब्ध संचार माध्यम					
	केहि नभएको	रेडियो	टिभी	टेलिफोन	मोबाइल/कम्प्युटर	जम्मा
१	०	८१	८	७	५८८	६८४
२	०	८३	६२	३	३९०	५३८
३	१५	२२९	७६	२	४११	७३३
४	०	३०६	११६	१	४७१	८९४
५	०	३२१	११	०	३१८	६५०
६	०	२६८	६९	०	४३६	७७३
जम्मा:	**१५**	**१२८८**	**३४२**	**१३**	**२६१४**	**४२७२**
%	**०.४%**	**३०.१%**	**८%**	**०.३%**	**६१.२%**	

श्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०७९

७.४. आवास तथा भवन

७.४.१. बिद्यमान सतह ढलको अवस्था

यस गाउँपालिकामा धेरै घनाबस्ती भएको कारणले ढलनिकासको समस्या ठूलो रुपमा हालसम्म देखिएको छैन। तर सडक छेउछाउमा बिस्तारै बढ्दै गईरहेका होटेल/पसल र घना बन्दै गईरहेको बस्तीले गर्दा बिस्तारै ढलनिकासको आवश्यकता देखिदै आइरहेको छ। हाल बजार क्षेत्रमा पनि पक्कि सडक नभएको हुँदा आवस्यक ढल निर्माण भएको पाइदैन।

७.४.२. छानोको प्रकारका आधारमा घरधुरी विवरण

यस गाउँपालिकाका अधिकांश घरहरु ढुंगा (स्लेट) वा जस्तापाताले छाएका छन्। गाउँपालिकामा रहेका कूल

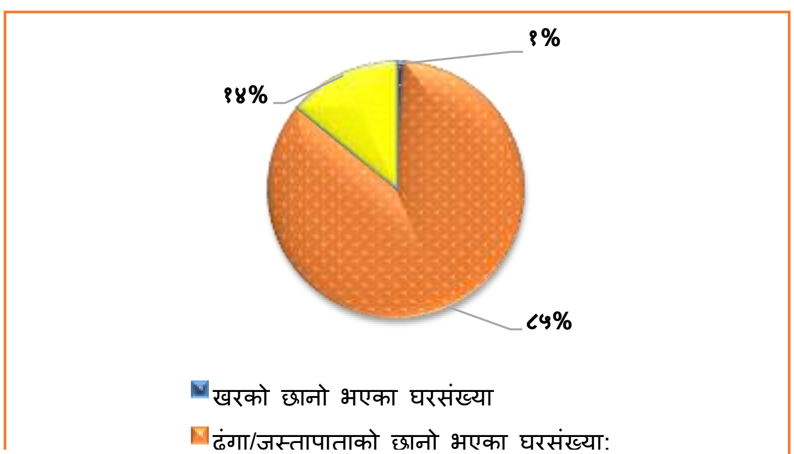

ग्राफ- १६: घरको छानोको किसिम अनुसार घरधुरी प्रतिशत

घरधुरीहरु मध्ये २३८५(८५%) घरहरु ढुंगा वा जस्तापाताले छाएका छन् भने ३८२(१४%) घरहरुको छत ढलान गरिएको छ भने ३६(१%) घरको छत खरले छाएको छ। घरको छानोको आधारमा घरसंख्याको सारांश विवरण ग्राफ-१६ मा प्रस्तुत गरिएको छ भने वडागत रुपमा घरको छानोको किसिम तालिका-७३ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ७३: वडागत रुपमा घरको छानोको किसिम अनुसार घरधुरी संख्याको विवरण

वडा नं.	घरको छानोको किसिम अनुसार घर संख्या			जम्मा
	खरले छाएको	ढुंगा वा जस्तापाताले छाएको	छत ढलान गरेका	
१	१	६१४	४९	६६४
२	२	३५६	७०	४२८
३	३	३४२	८९	४३४
४	६	४००	८९	४९५
५	२३	३१३	६	३४२
६	१	३६०	७९	४४०
जम्मा :	३६	२३८५	३८२	२८०३

श्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०७९

७.४.३. गाउँपालिका अन्तर्गतका सरकारी भवन सम्बन्धि विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा जम्मा १६ वटा सरकारी कार्यालय रहेका भवनहरु रहेका छन्। १६ वटा मध्ये ६ वटा वडा कार्यालयका मात्रै आफ्नै भवन रहेका छन्। हाल गाउँपालिका कार्यालयको भवन पनि निर्माणाधीन अवस्थमा रहेको हुँदा अहिले भाडाको घरबाट दैनिक सेवा प्रवाह गर्ने कार्य भैरहेको छ। हाल निर्माणाधीन रहेका सरकारी कार्यालयहरु सबै नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्डको आधारमा भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि आधारित रही निर्माण कार्य भैरहेको छ। सरकारी कार्यालयहरुको भवन सम्बधि विवरण तालिका-७४ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ७४: सरकारी भवनहरुको विवरण

क्र.स.	सरकारी कार्यालयको नाम	संख्या	कार्यालय भवनको स्वामित्व			निर्माण भएको मिति	कैफियत
			आफ्नै	भाडामा	अन्य		
१	वडा कार्यालय	६	५	१			३ नं वडा मा भाडाम
२	स्वास्थ्य इकाई	१		√			
३	बर्थिंग सेन्टर	१		√			
४	कृषि शाखा	१		√			

५	पशुशाखा	१		√			
६	स्वास्थ्य शाखा	१		√		निर्माणाधीन अवस्थामा रहेको	
७	शिक्षा शाखा	१		√		निर्माणाधीन अवस्थामा रहेको	
८	योजना शाखा	१		√		निर्माणाधीन अवस्थामा रहेको	
९	प्राबिधिक शाखा	१		√		निर्माणाधीन अवस्थामा रहेको	
१०	अन्य कार्यालयहरु	२		√			

श्रोतः संस्थागत सर्वेक्षण, २०७९

७.४.४. गाउँपालिकाको कार्यालय देखि प्रत्येक वडा केन्द्रसम्मको दुरी

यस मार्मा गाउँपालिका साबिकका ५ वटा गा.बि.स.हरुलाई समाहित गरि निर्माण गरिएको हुँदा केहि वडा कार्यालयको दुरी गाउँपालिका केन्द्रबाट अलि टाढा रहेका छन्।गाउँपालिकाका ६ वटै वडाहरु मध्ये दुरीको हिसाबले सबैभन्दा टाढा वडा नं ६ को कार्यालय रहेको छ भने सबैभन्दा नजिक वडा नं २ को कार्यालय रहेको छ। सबै वडा कार्यालयहरुको गाउँपालिकाबाट दुरी तलको तालिका-७५ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ७५: गाउँपालिका केन्द्रबाट वडा कार्यालय रहेको स्थानसम्मको दुरी

वडा नं	वडाको कार्यालय रहेको स्थान	गाउँपालिकाको कार्यालय रहेको स्थान सम्मको दुरी
१	मार्मा १ पारिबगर	१ घण्टा पैदल
२	लाम्बगर	५ मिनेट पैदल
३	लटिनाथ बजार	१५ मिनेट पैदल
४	तपोवन पडपडा	४५ मिनेट पैदल
५	मुर्रे बस्ति	३.३० घण्टा पैदल
६	निम्ठा	४.३० घण्टा पैदल

श्रोतः संस्थागत सर्वेक्षण, २०७९

परिच्छेद-८: संस्थागत तथा सुशासनको स्थिति

८.१. गाउँपालिकाको संगठनात्मक तथा मानव संशाधनको अवस्था

८.१.१. गाउँपालिकाको संगठनात्मक ढाँचा

नेपालको संबिधान २०७२ र स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ ले स्थानीय सरकार लाई प्रदान गरेका अधिकारहरुको पुर्णरुपमा कार्यान्वयन गर्न यस मार्मा गाउँपालिकामा गाउँपालिकाको एउटा संगठनात्मक ढांचा तयार गरिएको छ।जसले गाउँपालिकाका संबैधानिक अधिकारहरुलाई आवश्यकता अनुसार स्थानीय ऐन, नियम, कानुन, रणनीति योजना आदि निर्माण गरि कार्यान्वयन प्रक्रियामा

सरलीकरण गर्न र संबिधानले प्रत्याभूत गरेका नागरिकका अधिकारहरुलाई सुनिश्चित गर्ने कार्यका लागि निम्न बमोजिमको संगठनात्मक ढांचा तयार गरि कार्यक्षेत्र/जिम्मेवारी समेत निर्धारण गरिएका छन्।

गाउँपालिकाको संगठनात्मक ढांचाः

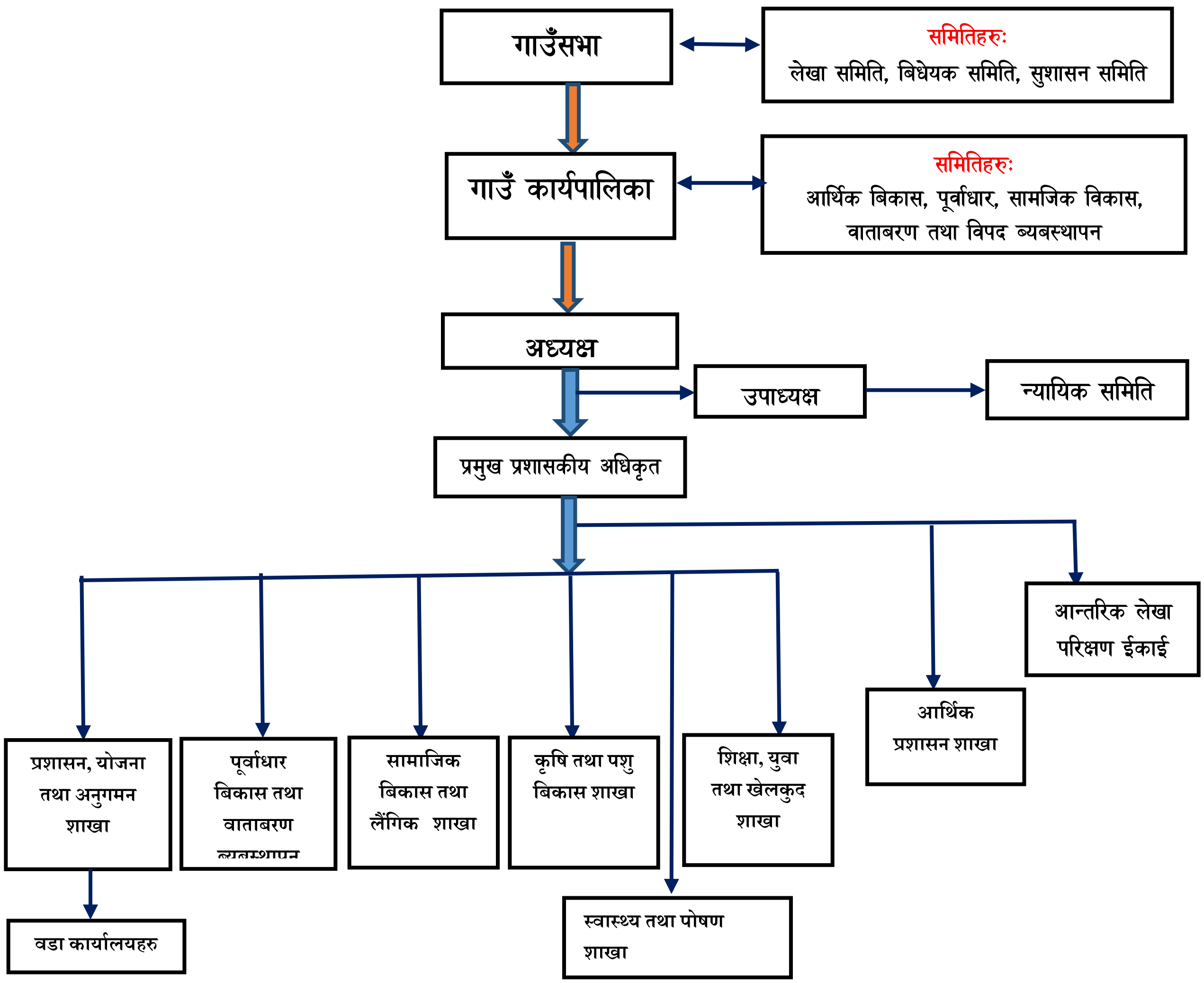

८.१.२. गाउँ कार्यपालिका अन्तर्गत बिषयगत शाखा तथा मानव संशाधन

यस मार्मा गाउँकार्यपालिका अन्तर्गत विभिन्न ६ वटा बिषयगत शाखाहरु रहेका छन्।ति सबै शाखा तथा इकाईहरुमा गरि जम्मा ४० जना कर्मचारीहरु कार्यरत रहेका छन्। जसमध्ये अधिकृतस्तर ३ जना र सहायक स्तरका ३७ जना रहेका छन्। ति सबै शाखाहरुको बार्षिक कार्यसम्पादन गर्ने परिपाटीको सुरुवात गरिएपनि अझै प्रभावकारी रुपमा कार्यसम्पादनका सूचकहरु निर्धारण गरि लागुगर्नु पर्ने देखिन्छ।

यस मार्मा गाउँकार्यपालिका अन्तर्गतका शाखाहरुमा कार्यरत मानव संशाधनको संख्यात्मक विवरण तालिका-७६ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका- ७६:गाउँकार्यपालिका अन्तर्गत शाखा तथा मानव संशाधन विवरण

शाखा/इकाईहरु	कार्यरत कर्मचारी संख्या
प्रशासन, योजना तथा अनुगमन शाखा	१४ जना
पूर्वाधार बिकास तथा वाताबरण ब्यबस्थापन शाखा	५ जना
सामाजिक बिकास (महिला, बालबालिका) शाखा	३ जना
कृषि तथा पशु बिकास शाखा	६ जना
शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा	३ जना
स्वास्थ्य तथा पोषण शाखा	....

८.१.३. गाउँपालिकाको आर्थिक बर्ष २०७९/०८० को हालसम्मको आयव्यय विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकाको आर्थिक बर्ष २०७९/०८० को कूल बजेट रु. २१ करोड, ३३ लाख २८ हजार रहेको छ भने दोश्रो चौमासिक अवधि सम्मको खर्च रु. १३ करोड ४१ लाख, ४ हजार अर्थात् कूल बजेटको करिब ६३% खर्च भएको छ भने खर्च हुन बाँकी मौज्दात रु. ७ करोड ९२ लाख २३ हजार अर्थात् ३७% रहेको छ।यसको सारांश विवरण ग्राफ-१७ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

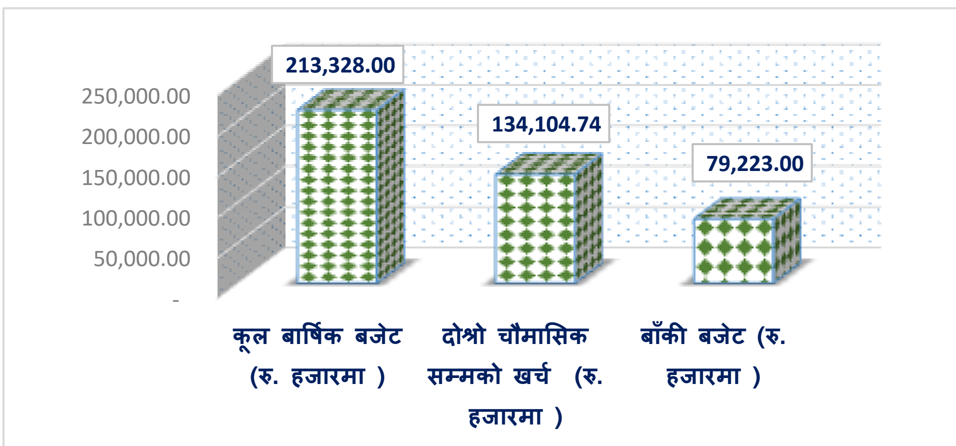

ग्राफ- १७: आ.व.२०७९/०८० को आयव्ययको सारांश विवरण

त्यसै गरि बिषयगत क्षेत्रको बजेटको विश्लेषण गर्दा गाउँपालिकाको कूल बार्षिक बजेट मध्ये सबैभन्दा बढी सामाजिक बिकास क्षेत्रमा ५८% सबैभन्दा कम सुशासन तथा अन्तरसम्बन्धित क्षेत्रका लागि र

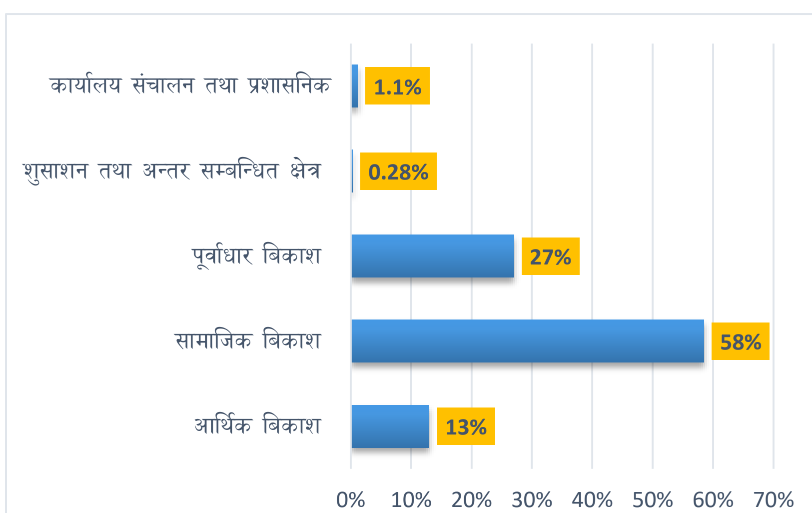

ग्राफ- १८: बिषयगत क्षेत्र अनसार विनियोजित बजेटको विवरण

करिब ०.२८% रकम बिनियोजन भएको छ।यसको सारांश विवरण ग्राफ-१८ मा दिइएको छ भने बिस्तृत आयव्यय विवरण तालिका-७७ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ७७: आ.व.२०७९/०८० को बिस्तृत आयव्यय विवरण

सि.नं.	क्षेत्र/उपक्षेत्र	बिनियोजन	खर्च	मौज्दात
क.	**आर्थिक बिकाश**	**२८००९०००.**	**२६४६१०१४.**	**१५४७९८६.**
१	उद्घोग	९७०,०००.००	९३२,६७१.००	३७,३२९.००
२	पर्यटन	१,७००,०००.००	१,४४४,९४९.००	२५५,०५१.००
३	जलश्रोत तथा सिचाई	२३,०३६,०००.००	२१,७९४,४१८.००	१,२४१,५८२.००
४	पशु पंक्षी बिकाश	१,३००,०००.००	१,२८६,८३१.००	१३,१६९.००
५	भुमि व्यवस्था	१,००३,०००.००	१,००२,११५.००	८८५.००
ख.	**सामाजिक बिकाश**	**१२४७५००००.**	**५६८४२७४६.२२**	**६७९०७२५३.७८**
१	शिक्षा	७४,१८५,०००.००	१५,२९७,१३७.००	५८,८८७,८६३.००
२	स्वास्थ्य	२०,४२०,०००.००	१२,५८६,०३९.००	७,८३३,९६१.००
३	खानेपानी तथा सरसफाई	१६,३९५,०००.००	१६,२७७,२८६.००	११७,७१४.००
४	भाषा तथा संस्कृति	७,९००,०००.००	७,६७९,४६५.५७	२२०,५३४.४३
५	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	४०,०००.००	४०,०००.००	-
६	युवा तथा खेलकुद	५,८००,०००.००	४,९५२,८१८.६५	८४७,१८१.३५
७	सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण	१०,०००.००	१०,०००.००	-
ग.	**पूर्वाधार बिकाश**	**५७,५७८,०००.००**	**४७,९६३,६०७.६६**	**९,६१४,३९२.३४**
१	यायात पूर्वाधार	३५,३१८,०००.००	२८,११३,५२१.४४	७,२०४,४७८.५६
२	भवन,आवाश तथा शहरी बिकाश	२०,२१०,०००.००	१८,०८५,६६४.२२	२,१२४,३३५.७८
३	उर्जा	१,१८०,०००.००	८९६,८८५.००	२८३,११५.००
४	सम्पदा पूर्वाधार	८७०,०००.००	८६७,५३७.००	२,४६३.००
घ.	**शुसाशन तथा अन्तर सम्बन्धित क्षेत्र**	**५९०,०००.००**	**५३४,८७७.००**	**५५,१२३.००**
१	वातावरण तथा जलवायु	४००,०००.००	३४९,०८७.००	५०,९१३.००
२	विपद व्यवस्थापन	५०,०००.००	५०,०००.००	-
३	शान्ति सुव्यवास्था	१००,०००.००	९५,७९०.००	४,२१०.००
४	गरिबी निवारण	४०,०००.००	४०,०००.००	-
ङ.	**कार्यालय संचालन तथा प्रशासनिक**	**२,४०१,०००.००**	**२,३०२,४९९.००**	**९८,५०१.००**
१	कार्यालय संचालन तथा प्रशासनिक	२,४०१,०००.००	२,३०२,४९९.००	९८,५०१.००

जम्मा	२१३,३२८,०००.००	१३४,१०४,७४३.८८	७९,२२३,२५६.१२

८.३. संस्थागत सम्बन्ध र नागरिक संगठन

८.३.१. गाउँपालिका भित्रका टोल बिकास संस्था सम्बन्धि विवरण

नेपाल सरकारको नियमानुसार हरेक स्थानीयतहहरुमा टोलस्तरमा टोल बिकास संस्था गठन र परिचालन गरि स्थानीय उपभोक्ताहरुलाई अपनत्व बोध गराउने, बिकास निर्माणका हरेक क्रियाकलापहरुमा अधिकतम नागरिक सहभागिता गराई योजना तथा क्रियाकलापहरुमा दिगोपन ल्याउने रहेको छ।तर यस मार्मा गाउँपालिकामा योजना तथा क्रियाकलापहरु संचालनका लागि विभिन्न समिति तथा उपभोक्ता समितिहरुको गठन तथा परिचालन गरिए पनि हालसम्म टोल बिकास संस्थाहरु गठन भएको छैन।

८.३.२. परम्परागत समुह तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरुको विवरण

यस गाउँपालिकामा समुदायमा आधारित विभिन्न समुह, समिति तथा संस्थाहरु बिभिन्न निकायहरुबाट गठन भइ परिचालन भएका छन्।फरक-फरक उद्देश्य परिपूर्तिका लागि गाउँपालिका भरिमा कूल २८५ वटा समुह, समिति, संस्थाहरु निर्माण गरिएका भएता पनि हाल सर्वेक्षणको बेला सकृय समुह/समिति/संस्थाहरु जम्मा ७८ वटा (२७%) मात्रै रहेका देखिन्छन। एकपटक गठन भइ एउटा निश्चित क्रियाकलाप संचालन पश्चात ति संस्थाहरु निस्कृय भएको पाइएको छ।त्यसैले गर्दापनि बिकास निर्माणका गतिबिधिहरु संचालनका लागि गाउँपालिकाले टोलविकास संस्था गठन गरि ति संस्थाहरुको संस्थागत बिकास गर्नुपर्ने देखिन्छ। हालसम्म गठन भएका र हाल सकृय रहेका समुह, समिति तथा संस्थाहरुको विवरण तालिका-७८ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ७८: गाउँपालिका भित्र गठन गरिएका र हाल सकृय रहेका समुह/समिति/संस्थाहरुको विवरण

सामुदायिक संस्था/बचत समुह संख्या	कृषि तथा पशुपालन समुह	बन उपभोक्ता समुह	खानेपानी उपभोक्ता समुह	सिचाई उपभोक्ता समुह	आमा समुह	नागरिक सचेतना केन्द्र	उद्धमी समुह	गै.स.स. तथा क्लब	जम्मा
२२	१०७	२४	७२	७	२१	५	२२	५	२८५
माथिका मध्ये हाल सक्रिय समुह, समिति तथा संस्था बिवरण									
३	०	२४	२७	०	२१	०	०	३	७८

८.३.३. बिषयगत समुह तथा संस्था (कृषि, पशुपालन,उद्यम बिकास)

यस मार्मा गाउँपालिकामा कृषि तथा पशुपालन र उद्यम विकास सम्बन्धि गरि जम्मा १२९ वटा समुहहरु गठन भएको पाइएको छ, तर हाल ति समुह तथा संस्थाहरु सकृय रहेका छैनन्।कृषि, पशुपालन तथा उद्यम सम्बन्धित बिषयगत समुहहरुको संख्यात्मक विवरण तालिका-७९ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ७९:बिषयगत समुहहरुको विवरण

कृषक समूह र सदस्य				पशुपालन समूह र सदस्य				उद्यमी समुह		
समुह संख्या	महिला सदस्य	पूरुष सदस्य	जम्मा	समुह संख्या	महिला सदस्य	पूरुष सदस्य	जम्मा	समुह संख्या	महिला सदस्य	पूरुष सदस्य
७०	८२५	३८२	१२०७	३७	३३८	३२	३७०	२२	१३४	६६

८.३.४. सामुदायिक मेलमिलाप समिति सम्बन्धि विवरण

यस गाउँपालिकामा पनि नेपालको संबिधान, २०७२ अनुसार संबैधानिक प्रावधान र स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ अनुसार फौजदारी प्रकृतिका बाहेक अन्य मुद्दाहरुको स्थानीय स्तरमै मेलमिलाप गराई विवादित पक्षहरुको बिचमा जित-जितको अवस्था सिर्जना गर्ने उदेश्यले गाउँपालिका उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा ३ सदस्यीय स्थानीय मेलमिलाप समिति गठन गरिएको छ भने वडास्तरमा पनि वडास्तरीय समिति गठन भइ परिचालन गरिएको छ।

यस गाउँपालिकामा आ.व. २०७८/०७९ को रेकर्ड अनुसार हालसम्म विभिन्न प्रकृतिका गरि ४५ वटा मुद्दाहरुको उजुरी पर्न आएको र ति सबै मुद्दाहरु स्थानीय स्तरमै मेलमिलाप समिति द्वारा समाधान गरिएका छन्।संस्थागत सर्वेक्षण अवधिसम्म कुनैपनि मुद्दाहरु सम्बन्धित निकायमा रेफर गरिएको छैन।किनभने उजुरी पर्न आएका सबै मुद्दाहरु स्थानीय स्तरमै मिलापत्र गर्न मिल्ने प्रकृतिका रहेका थिए। स्थानीय मेलमिलाप समितिद्वारा मिलापत्र गरिएका उनुरीहरुको विवरण तालिका-८० मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ८०:स्थानीय स्तरमा परेका उजुरी र मेलमिलाप सम्बन्धि विवरण

मुद्दा तथा उजुरीको प्रकृति	जम्मा उजुरी संख्या	स्थानीय तहमै समाधान गरिएका मुद्दा संख्या	रेफर गरिएका मुद्दा संख्या
कुटपिट मानहानी सम्बन्धि मुद्धा	६	६	०
गालि गलौच सम्बन्धि मुद्धा	७	७	०
ज्याला रकम नपाएको सम्बन्धि मुद्धा	८	८	०
खर बारी मिचेको सम्बन्धि मुद्धा	४	४	०

आली धुर सान सिबाना सम्बन्धि मुद्धा	५	५	०
योजना सम्बन्धित मुद्धा	४	४	०
घरेलु हिँसा सम्बन्धि मुद्धा	५	५	०
बिद्युत सम्बन्धि क्षति पूर्ति मुद्धा	२	२	०
अन्य सामान्य विवाद सम्बन्धि मुद्धा	४	४	०
जम्मा :	**४५**	**४५**	**०**

८.३.५. गाउँपालिकामा कार्यरत गै.स.स. तथा अगैससह हरुको विवरण

यस मार्मा गाउँपालिकामा ४ वटा जिल्ला तथा राष्ट्रियस्तरका गैह्र सरकारी संस्थाहरुले सामाजिक, आर्थिक तथा भौतिक पूर्वाधार निर्माणका क्रियाकलापहरुमा गाउँपालिकामा सहयोग पुरयाउंदै आइरहेका छन्। ति संघ/संस्थाहरुको विवरण तालिका-८१ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका- ८१ःगाउँपालिकामा कार्यरत गैससहरु र संचालित कार्यक्रमहरुको विवरण

गैसस को नाम र ठेगाना	बार्षिक बजेट र बिषयगत क्षेत्र	संचालित कार्यक्रम	दातृ निकाय	कार्यरत कर्मचारी संख्या	स्थानीय तहको योजना तर्जुमामा बार्षिक क्रियाकलापहरु समाबेश गरेको वा नगरेको	सम्पर्क व्यक्तिको नाम र सम्पर्क नं
सामुदायिक ग्रामिण बिकाश समाज नेपाल	सामाजिक बिकास -स्वास्थ्य र पोषण)	हजार दिने आमा तथा बालबालिका को पोषण, पढौं, सिकौं र जानौं कार्यक्रम ।	युएसएड/ सुआहारा	४	छ	अशोक राज ओझा ९८४८८९७२५६
सप्रोस नेपाल	सामाजिक बिकास शिक्षा र स्वास्थ्य)	बिद्यालय दिवा खाजा तथा पोषण कार्यक्रम	बिश्व खाद्य कार्यक्रम	१	छ	बलदेव ठगुन्ना ९७४२३९९४२४
आइ.डी.एस. नेपाल	सामाजिक बिकास -खानेपानी तथा सरसफाइ)	बिद्यालय खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम		१	छ	रमेश ठगुन्ना
समाज कल्याण समाज	पूर्वाधार विकास	झोलुंगे पुल कार्यक्रम	टिबिएसयु /हेल्भेटास/स्विस विकास नियोग	१	छ	रगुबिर सिंह ठगुन्ना

८.४. ऐन, नीति नियम र कार्यप्रणाली

८.४.१. गाउँपालिकाका स्वीकृत ऐन, नीति, नियम निर्देशिका र मापदण्डहरु

यस मार्मा गाउँपालिकाले नेपालको संबिधानले पनि स्थानीय तहहरुलाई आफ्नो आवश्यकता अनुसार ऐन, नीतिनियम, निर्देशिका र मापदण्डहरु निर्माण गर्न दिएको अधिकार अनुसार तपसिल अनुसार तालिका-८२ मा उल्लेखित ऐन, नीति, नियम निर्देशिका र मापदण्डहरु तयार गरि गाउँसभाबाट अनुमोदन गरि कार्यान्वयनमा रहेका छन्।

तालिका- ८२: गाउँपालिकाले निर्माण गरेका ऐन, नीति, नियम निर्देशिका र मापदण्डहरु

सि. नं.	ऐन/कानुन/कार्यविधिको नाम	पारित भएको मिति	गाउँ सभा / कार्यपालिका	ऐन/नियमावली/कार्य विधि	भाग	खण्ड	संख्या	मिति	कैफियत
१	मार्मा गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको निर्णय वा आदेश र अधिकार पत्रको प्रमाणिकरण (कार्यविधि) नियमावली, २०७४	२०७४/०४/१३	कार्यपालिका	नियमावली	2	1	1		
२	मार्मा गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यविभाजन नियमावली, २०७४	२०७४/०४/१३	कार्यपालिका	नियमावली	2	1	2		
३	मार्मा गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्य सम्पादन नियमावली, २०७४	२०७४/०४/१३	कार्यपालिका	नियमावली	2	1	3		
४	मार्मा गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको बैठक संचालन सम्वन्धी कार्यविधि, २०७४	२०७४/०४/१३	कार्यपालिका	कार्यविधि	2	1	4		
५	मार्मा गाउँपालिका गाउँसभा संचालन कार्यविधि, २०७४	२०७४/०४/१६	गाउँ सभा	कार्यविधि	1	1	1		
६	मार्मा गाउँपालिका पदाधिकारीहरुको आचार संहिता, २०७४	२०७४/०४/१६	गाउँ सभा	कार्यविधि	1	1	2		
७	मार्मा गाउँपालिका आर्थिक विधेयक, २०७४	२०७४/०६/०१	गाउँ सभा	ऐन	1	1	3		
८	मार्मा गाउँपालिका विनियोजन विधेयक, २०७४	२०७४/०६/०१	गाउँ सभा	ऐन	1	1	4		
९	मार्मा गाउँपालिका बैठक भत्ता, भ्रमण खर्च तथा अन्य सुविधा सम्वन्धि कार्यविधि, २०७४	२०७४/०७/२५	कार्यपालिका	कार्यविधि	2	1	5		
१०	मार्मा गाउँपालिका योजना संचालन कार्यविधि, २०७४	२०७४/१०/०९	कार्यपालिका	कार्यविधि	2	1	6		
११	मार्मा गाउँपालिका कर्मचारी छनौट तथा सिफारिस कार्यविधि, २०७४	२०७४/१०/२५	कार्यपालिका	कार्यविधि	2	1	7		
१२	मार्मा गाउँपालिका आर्थिक सहायता कार्यविधि, २०७४	२०७४/१२/११	कार्यपालिका	कार्यविधि	2	1	8		
१३	मार्मा गाउँपालिका विपद व्यपद व्यवस्थापन कोष संचालन कार्यविधि, २०७४	२०७४/१२/११	कार्यपालिका	कार्यविधि	2	1	9		
१४	मार्मा गाउँपालिका न्यायिक समिति गठन तथा संचालन सम्वन्धि कार्यविधि, २०७४	२०७४/१२/११	कार्यपालिका	कार्यविधि	1	1	5		
१५	मार्मा गाउँपालिका एम्वुलेन्स संचालन कर्यविधि निर्देशिका, २०७५	२०७५/०१/१६	कार्यपालिका	कार्यविधि	2	2	1		
१६	मार्मा गाउँपालिका एक्साभेटर सञ्चालन कार्यविधि,	२०७५/०१/१६	कार्यपालिका	कार्यविधि	2	2	2		

	२०७५								
१७	मार्मा गाउँपालिका सामुदायिक स्वास्थ्य केन्द्र ईकाई संचालन (कार्यविधि) निर्देशिका, २०७५	२०७५/०२/१०	कार्यपालिका	कार्यविधि	2	2	3		
१८	मार्मा गाउँपालिका योजना व्यवस्थापन सेवा (कन्टेन्जेन्सि) खर्च सम्वन्धि संक्षिप्त कर्यविधि, २०७५	२०७५/०३/२१	कार्यपालिका	कार्यविधि	2	2	4		
१९	मार्मा गाउँपालिका विनियोजन ऐन, २०७५	२०७५/०३/२७	गाउँ सभा	ऐन	1	2	1		
२०	मार्मा गाउँपालिका आर्थिक ऐन, २०७५	२०७५/०३/२७	गाउँ सभा	ऐन	1	2	2		
२१	मार्मा गाउँपालिका सहकारी ऐन, २०७५	२०७५/०४/१६	कार्यपालिका	ऐन	1	2	3		
२२	मार्मा गाउँपालिका 'घ' बर्गको निर्माण व्यवसायी कार्यविधि, २०७५	२०७५/०४/१६	कार्यपालिका	कार्यविधि	2	2	5	पहिलो संसोधन २०७५/०८/०७ गते	
२३	मार्मा गाउँपालिका करार कर्मचारी भर्ना तथा छनौट कार्यविधि, २०७५	२०७५/०४/१६	कार्यपालिका	कार्यविधि	2	2	6		
२४	मार्मा गाउँपालिका शैक्षिक क्षेत्र सुधार कार्यविधि, २०७५	२०७५/०४/१६	कार्यपालिका	कार्यविधि	2	2	7		
२५	मार्मा गाउँपालिका राजश्व संकलन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७५	२०७५/०४/२०	कार्यपालिका	कार्यविधि	2	2	8		
२६	मार्मा गाउँपालिका राजपत्र प्रकाशन सम्वन्धि कार्यविधि, २०७५	२०७५/०४/२०	कार्यपालिका	कार्यविधि	2	3	9		
२७	जलस्रोतको सम्बन्धमा व्यवस्थापन गर्न बनेको नियमावली २०७६	२०७६/११/१७	कार्यपालिका	नियमावली	2	3	1		
२८	खानेपानी योजना संचालन तथा मर्मत संभार व्यवस्थापन निर्देशिका २०७६	२०७६/११/१७	कार्यपालिका	निर्देशिका	2	3	2		
२९	मर्यादित महिनावारी व्यवस्थापन निर्देशिका २०७६	२०७६/११/१७	कार्यपालिका	निर्देशिका	2	3	3		
३०	विनियोजन ऐन २०७७	२०७७/०३/११	गाउँसभा	ऐन	1	4	1		
३१	आर्थिक ऐन २०७७	२०७७/०३/१०	गाउँसभा	ऐन	1	4	2		
३२	शिक्षा नियमावली २०७७	२०७७/०३/१०	गाउँसभा	नियमावली	2	4	1		
३३	शिक्षा ऐन २०७७	२०७७/०३/१०	गाउँसभा	ऐन	1	4	3		
३४	स्थानीय तहमा स्वास्थ्य संस्था सेवा स्तरोन्नती कार्यविधि २०७७	२०७७/०३/२८	कार्यपालिका	कार्यविधि	2	4	2		
३५	मार्मा गाउँपालिका खेलकुद विकास ऐन २०७६	२०७६/०३/१६	गाउँसभा	ऐन	1	3	1		
३६	मार्मा गाउँपालिका संस्था दर्ता ऐन २०७६	२०७६/०३/१६	गाउँसभा	ऐन	1	3	2		
३७	मार्मा गाउँपालिकामा जलस्रोतको सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन २०७६	२०७६/०३/१६	गाउँसभा	ऐन	1	3	3		
३८	आर्थिक ऐन २०७६	२०७६/०३/१६	गाउँसभा	ऐन	1	3	4		
३९	विनियोजन ऐन २०७६	२०७६/०३/१६	२०७६/०३/१६	ऐन	1	3	5		
४०	मार्मा गाउँपालिका मेलमिलाप	२०७८/०३/१०	गाउँसभा	कार्यविधि	2	5	1		
४१	अनुगमन तथा तथा सुपरिवेक्षण	२०७८/०३/१०	गाउँसभा	कार्यविधि	2	5	2		
४२	बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा	२०७८/०३/१०	गाउँसभा	कार्यविधि	2	5	3		

४३	राजस्व परामर्श	२०७८/०३/१०	गाउँसभा	कार्यविधि	2	5	4		
४४	विनियोजन ऐन २०७८	२०७८/०३/१०	गाउँसभा	ऐन	1	5	1		
४५	आर्थिक ऐन २०७८	२०७८/०३/१०	गाउँसभा	ऐन	1	5	2		
४५	विनियोजन विध्यक २०७९	२०७९/०३/१०	गाउँसभा	ऐन	१	6	१		
४७	आर्थिक ऐन २०७९	२०७९/०३/१०	गाउँसभा	ऐन	१	6	२		
४८	स्थानिय-तहमा-पोषणको-लेखाजोखा-तथा-कुपोषणको-व्यवस्थापन-सम्बन्धी-कार्यविधी		कार्यपालिका	कार्यविधि					
४९	मार्मा गाउँपालिकाको छात्रवृत्ती व्यवस्थापन कार्यविधी २०७८ नयाँ		कार्यपालिका	कार्यविधि					
५०	Marma staff RME member Code of conduct 2080	२०८०/०१/३१	कार्यपालिका	कार्यविधि					
५१	jal upyog karyabidhi_Marma 2079		कार्यपालिका	कार्यविधि					
५२	Day Meal Guidline 2079		कार्यपालिका	कार्यविधि					
५३	EDSC_Formation_Procedure 2080	२०८०/०१/३१	कार्यपालिका	कार्यविधि					
५४	बाल क्लब गठन कार्यविधि २०८०	२०८०/०१/३१	कार्यपालिका	कार्यविधि					

श्रोतः मार्मा गाउँपालिकाको वेबसाइट (www.marmamun.gov.np)

८.४.२. गाउँकार्यपालिकामा कार्यरत कर्माचारीहरुको विवरण

यस मार्मा गाउँ कार्यपालिका अन्तर्गत सबै शाखा तथा इकाईहरुमा दरबन्दी अनुसार आवश्यक कर्मचारीहरुको पदपूर्ति भएको देखिदैन। हाल गाउँपालिका भित्रका विभिन्न शाखाहरु/एकाइहरु र वडा कार्यालयमा कार्यरत कर्माचारिहरुको विवरण तालिका-८३ मा दिइएको छ।

तालिका- ८३:गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय र वडा कार्यालयमा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण

क्र.स.	कर्मचारीको नाम थर	तह वा श्रेणी र पद	मतदाता परिचयपत्र नं. र जिल्ला	लिङ्ग	मोवाइल नं.	कैफियत
१	श्री राम कुमार राना	रा.प.अनं. प्रथम नि.प्र.प्र.अ.	७६२८१५३	पु	९८४८२३५२००	
२	श्री रमेश चन्द्र अवस्थी	योजना अधिकृत	८६८४७८९	पु	९८४८८७७००४	
३	श्री बासुदेव सिंह महर	अधिकृत छैटौ सू.प्र.अ.	36944011	पु	९८६४६७०३९९	
४	श्री नैन सिंह धामी	अधिकृत छैटौ रोजगार संयोजक	२८२४९९५	पु	९८६५६११८९७	
५	श्री राम सिंह महर	स. पाचौ खा.पा.स.टे.	86521117	पु	९८४८८२९४६६	
६	श्री विक्रम जोशी	स. पाचौ स.ई.		पु	९८४८४५७५९३	
७	श्री केशव सिंह महरा	स. पाचौ लेखापाल	१६७६०२९७	पु	९८६२४४५५७८	
८	श्री दिनेश सिंह बोहरा	स पाँचौ क.अ.	३९७९५१०	पु	९८४८५३९८१३	
९	श्री चक्रानन्द जोशी	स. पाँचौ सा.प.	८६९२८७४	पु	९७४९५८८७७०	

१०	श्री विरेन्द्र सिंह ठगुन्ना	सहायक पाँचौ एआइएस अपरेटर	९३६५९६२	पु	९८४३०३९७५२	
११	श्री विरेन्द्र सिंह ठगुन्ना	स पाँचौ प्रा.स.	१७२९०१७०	पु	९८४०३७३२३०	
१२	श्री बेलमति भट्ट	स. चौथो स.म.वि.नि.		म	९८६८७११७१२	
१३	श्री विजय सिंह धामी	स.चौथो फिल्ड सहायक	8694796	पु	९८४४६६८८०३	
१४	श्री महेश सिंह महता	स. चौथो फिल्ड सहायक	१७२९००१२	पु	९८६८७०४४४२	
१५	श्री गणेश सिंह ठगुन्ना	सहायक चौथो		पु		
१६	श्री दुर्गेश बिष्ट	सहायक पाँचौ	8694153	पु		
१७	श्री सुरेश पन्त	स. चौथो अमिन	११२९७९७८	पु	९८६५७६६८८९	
१८	श्री धौली बडाल	सहायक चौथो	१७०००४५८	म		
१९	श्री राजमति बम सिंह	पोषण स्वयम् सेवक	२४४८७९७६	म		
२०	श्री जनक सिह बिष्ट	स. पाँचौ रोजगार सहायक	8693027	पु		
२१	श्री धन बहादुर धामी	सहायक पाँचौ				
२२	श्री धनन्जय सिंह धामी	श्रेणी विहिन का.स.	8694797	पु	९८६८५०१९५५	
२३	श्री प्रकाश सितोली	श्रेणी विहिन का.स.	17001256	पु		

शाखातर्फ कार्यरत कर्मचारीहरु

शिक्षा,युवा तथा खेलकुद शाखा						
क्र.स.	**कर्मचारीको नाम थर**	**तह वा श्रेणी र पद**	**मतदाता परिचयपत्र नं. र जिल्ला**	**लिङ्ग**	**मोवाइल नं.**	**कैफियत**
१	श्री राजेन्द्र प्रसाद जोशी	छैटौ शिक्षा अधिकृत	8692892	पु	९८६००१२८९६	
२	श्री अकवर सिंह धामी	स. पाँचौ प्रा.स.	8694769	पु	९८४३३३२३५५	
३	श्री इन्द्र सिंह धामी	श्रेणी विहिन का.स.	8693443	पु		
पशु सेवा शाखा						
१	श्री नन्दन सिंह ठगुन्ना	छैटौ अधिकृत	९३७२८२५	पु	९८४८२०४४९२	
२	श्री विसन सिंह डडाल	स. चौथो ना.प्रा.स.	१९९६९०१३	पु		
३	श्री मान सिंह धामी	श्रेणी विहिन का.स.	८६९४८१२	पु		
कृषि सेवा शाखा						
१	विनोद सिंह बोहरा	स. चौथो ना.प्रा.स.	८६५०७६५	पु	९८४८८२१८४०	
२	सुरेन्द्र सिंह महता	स.चौथो ना.प्रा.स.	११२९६४४५	पु	९८४७१४८२४३	
३	गणेश सिंह धामी	श्रेणी विहिन का.स.	२०९८१५३८	पु	९८४८२३७८५९	
नागरिक आरोग्य सेवा केन्द्र						
१	श्री कविता धामी	स. चौथो बैद्ध	२१७१८०३७	म		
२	श्री हरि कृष्ण जोशी	श्रेणी विहिन का.स.	8693568	पु		
लघु उद्धम विकास कार्यक्रम						

१	श्री जनक राज जोशी	स. चौथो ब.उ.बि.सहजकर्ता		पु		
२	श्री रुक्मती ठगुन्ना	स. चौथो उ.बि. सहजकर्ता		म		

खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता ईकाइ					
१	वासु देव जोशी	स. पाँचौ फिल्ड संयोजक	१६७१३९९३	९८४८२३५२५६	
२	राम बहादुर पाल	स. चौथो ज.प्रा.	११२९७२२७	९८४८८७७०२७	
३	लोचन सिंह कोट्टारी	वास बोर्ड सहजकर्ता	१६७१३६१५	९८४२१९०६१३	
४	मधु ठगुन्ना	स्थानीय स्रोत व्यक्ति	१७००३९७०	९८६८५०१९८८	

वडा कार्यालयमा कार्यरत कर्मचारीहरुः

क्र.स.	कर्मचारीको नाम थर	तह वा श्रेणी र पद	मतदाता परिचयपत्र नं. र जिल्ला	मोवाइल नं.	कैफियत
वडा नं. १					
१	श्री गौर सिंह महर	स. चौथो वडा सचिव	९३७२८६३	९८४८२३४२०४	
२	श्री कमलेश सिंह ठगुन्ना	स. चौथो अ.स.ई.	११२९६३१३	९८६५७३१४७४	
३	श्री धनि राम टमटा	सा.प.	९३७३३७२	९८६४६३८३२०	
४	श्री कमला ठगुन्ना	स्थानीय सहजकर्ता	९३७२८८०	९८४८२३६२६२	
५	श्री सरता ठगुन्ना	सा.प. गरिव सँग विश्वेश्वर कार्यक्रम	१६७१४६७३	९८४९२३६४४२	
६	श्री पुस्कर सिह ठगुन्ना	पशु सहजकर्ता			
७	श्री दिपक सिंह ठगुन्ना	पशु सहजकर्ता			
८	श्री राजेन्द्र महरा	श्रेणी विहिन का.स.	१९९६६४२१	९८६८५०१९५९	
९	श्री शुसिला ठगुन्ना	ना.प्रा.स.			
वडा नं. २					
१	श्री अमर सिंह कोट्टारी	स. चौथो वडा सचिव	८६६२९७२	९८६४७६५६०६	
२	श्री दुर्गा दत्त जोशी	स.सा.प.	८६९२८७६	९८४३०३९८५२	
३	श्री कुमारी जानकी धामी	सहायक चौथो अ.स.ई.	208057510	९८४८२३७४७५	
४	श्री हरि दत्त भट्ट	श्रेणि विहिन का.स.	८६९२७३५	९८४८२३५०२५	
वडा नं. ३					
१	श्री भद्रकला बस्नेत	सहायक पाँचौ			
२	श्री धन ब. महर	स. चौथो अ.स.ई.	८६९३७६८	९८४८२३९९०३	
३	श्री इन्द्र सिंह बिष्ट	सा.प.	८६९३७१६	९८४१०८६६०१	
४	श्री नरेन्द्र सिंह बिष्ट	श्रेणी विहिन का.स.	११२९६४५३	९८४३०३९९९९	

वडा नं. ४					
१	श्री रमेशराज भट्ट	स. चौथो अ.स.ई.	९३३२०७२	९८६८५१४८४८	
२	श्री राजेन्द्र सिंह धामी	सा.प.	८६९४७४७	९८४२१६८१६५	
३	श्री भुपेन्द्र बिष्ट	पशु सहजकर्ता			
4	श्री कृष्ण सिंह धामी	श्रेणी विहिन का.स.	८६९४७५३	९८४२१७०७२७	
५	श्री प्रतिक्षा ठगुन्ना	स्थानीय सहजकर्ता			
वडा नं. ५					
१	श्री सुरेश सिंह धामी	स. पाँचौ वडा सचिव	14592435	९८६३१७२६९२	
२	श्री बहादुर सिंह महता	सा.प.	८६९५०३९	९८४०६४०१६३	
३	श्री गम्भिर महता	पशु सहजकर्ता	20981979	९८६११०६८५६	
४	श्री हरिराम महता	श्रेणी विहिन का.स.	८६९५२३५	९८४८२३७१२४	
वडा नं. ६					
१	श्री मोहन सिंह बिष्ट	स. चौथो वडा सचिव	१७४१३५४४	९८४८५८१९४८	
२	श्री मान सिंह कोट्टारी	स. चौथो अ.स.ई.	८६६३०३२	९८६६१०६९७२	
३	श्री दिपेन्द्र सिंह महर	सा.प.	८६६२३३८	९८४४१६२०९७	
४	श्री नकुल सिंह डडाल	श्रेणी विहिन का.स.	८६६२६४४	९८४८२३७१२९	

अनुसूचीहरु

अनुसूची-१ः बस्तुस्थिति विवरण तयार गर्न प्रयोग गरिएका तथ्यांक संकलन फारमहरू

घरधुरी सर्वेक्षण फारम
२०७९ .xlsx

अनुसूची-२ः गाउँसभा तथा गाउँकार्यपालिकाका पदाधिकारीहरुको विवरण

पद	नामथर	लिंग	स्थायी ठेगाना	सम्पर्क मोवाईल नं.
गाउँपालिका अध्यक्ष	जमान सिंह धामी	पुरुष	मार्मा २ लटिनाथ	९८६९४९४६४२
गाउँपालिका उपाध्यक्ष	सर्मिला चन्द सिंह	महिला	मार्मा ३ लटिनाथ	९८४७१४८५५५
वडा अध्यक्ष वडा नं.१	कालु सिंह ठगुन्ना	पुरुष	मार्मा १ गुल्जर	९८४८२३७४८५
वडा अध्यक्ष वडा नं.२	अमर सिंह बिष्ट	पुरुष	मार्मा २ लामबगर	९८४८२४१९६४
वडा अध्यक्ष वडा नं.३	धिरेन्द्र सिंह धामी	पुरुष	मार्मा ३ रिल	९८६८७०४०६५
वडा अध्यक्ष वडा नं.४	बिर सिंह धामी	पुरुष	मार्मा ४ पडपडा	९८६४७९९४५८
वडा अध्यक्ष वडा नं.५	सुरेन्द्र महता	पुरुष	मार्मा ५ मुर्रै	९८६८५७९५०९
वडा अध्यक्ष वडा नं.६	सन्तोष कोट्टारी	पुरुष	मार्मा ६ शेरी	९८६८८०८५६८
महिला सदश्य वडा नं.१	जमुना ठगुन्ना	महिला	मार्मा १ तोलिमान्डु	९८६०४८३३५४
वडा सदश्य	बलदेव सिंह ठगुन्ना	पुरुष	मार्मा १ घोल्जर	९७६९५२०३१५
वडा सदश्य	अमर सिंह ठगुन्ना	पुरुष	मार्मा १ जुड़े	९८६८५०१९१४
दलित महिला सदश्य	आशा टमटा	महिला	मार्मा १ घोल्जर	९८४८२३७३८०
महिला सदश्य	पारभती सिंह	महिला	मार्मा २ जोशिबगर	९८४८२३६२८८
दलित महिला सदश्य	मंजु नेपाली	महिला	मार्मा २ सीमार	९८६५६४०५८७
वडा सदश्य	रतन सिंह धामी	पुरुष	मार्मा २ ठुलथला	९८६८४९००४०
वडा सदश्य	हरि दत्त भट्ट	पुरुष	मार्मा २ मतेला	९८६२१४०३१९
अ.स.दलित सदश्य मनोनित	गोबिन्द नेपाली	पुरुष	मार्मा २ सीमार	९८६५६७०८७८
महिला सदश्य	पारसा देबी जोशी	महिला	मार्मा ३ बजानी	९८४७१२०९८४
दलित महिला सदश्य	मन्धरा ओड	महिला	मार्मा ३ सार्शी	९८६२१४०२२५
वडा सदश्य	राजेन्द्र सिंह बिष्ट	पुरुष	मार्मा ३ ओखलासैन	९८४७५२०४२९
वडा सदश्य	डबल सिंह ठगुन्ना	पुरुष	मार्मा ३ च्युरानी	९८४८४३१६४४
महिला सदश्य	सुष्मिता धामी	महिला	मार्मा ४ डेडपानि	९८६८४०५६६८
दलित महिला सदश्य	कमला टमटा लुहार	महिला	मार्मा ४ मर्मति	९८६८४०५७०८
वडा सदश्य	उजले सिंह बिष्ट	पुरुष	मार्मा ४ मर्मति	९८४८२३७२६१
वडा सदश्य	कृष्ण सिंह धामी	पुरुष	मार्मा ४ पडपडा	९८६५९८७५१९
वडा सदश्य	कमल सिंह बोहरा	पुरुष	मार्मा ५	९८६४४७६५८१६
वडा सदश्य	हरक सिंह महता	पुरुष	मार्मा ५	९८४८९६६३९१
महिला सदश्य	कमला महता	महिला	मार्मा ५	९८४८२३५०११
दलित महिला सदश्य	रामा टमटा	महिला	मार्मा ५	९८६५५६४०२१
अ.स.दलित सदश्य मनोनित	दिला राम टमटा	पुरुष	मार्मा ५	९८६०६९४०६८
वडा सदश्य	कृष्ण बहादुर महरा	पुरुष	मार्मा ६	९८४८२३५२४४
महिला सदश्य	भुन्टी देबी डडाल	महिला	मार्मा ६	९८४३७१९२०२
वडा सदश्य	जगत सिंह डडाल	पुरुष	मार्मा ६	९८४४३५९५४६
दलित महिला सदश्य	दुरा देबी ओड	महिला	मार्मा ६	९८६६१०७६७०

अनुसूची-३ः गाउँपालिकाको वडा सिमाना सहितको नक्शा

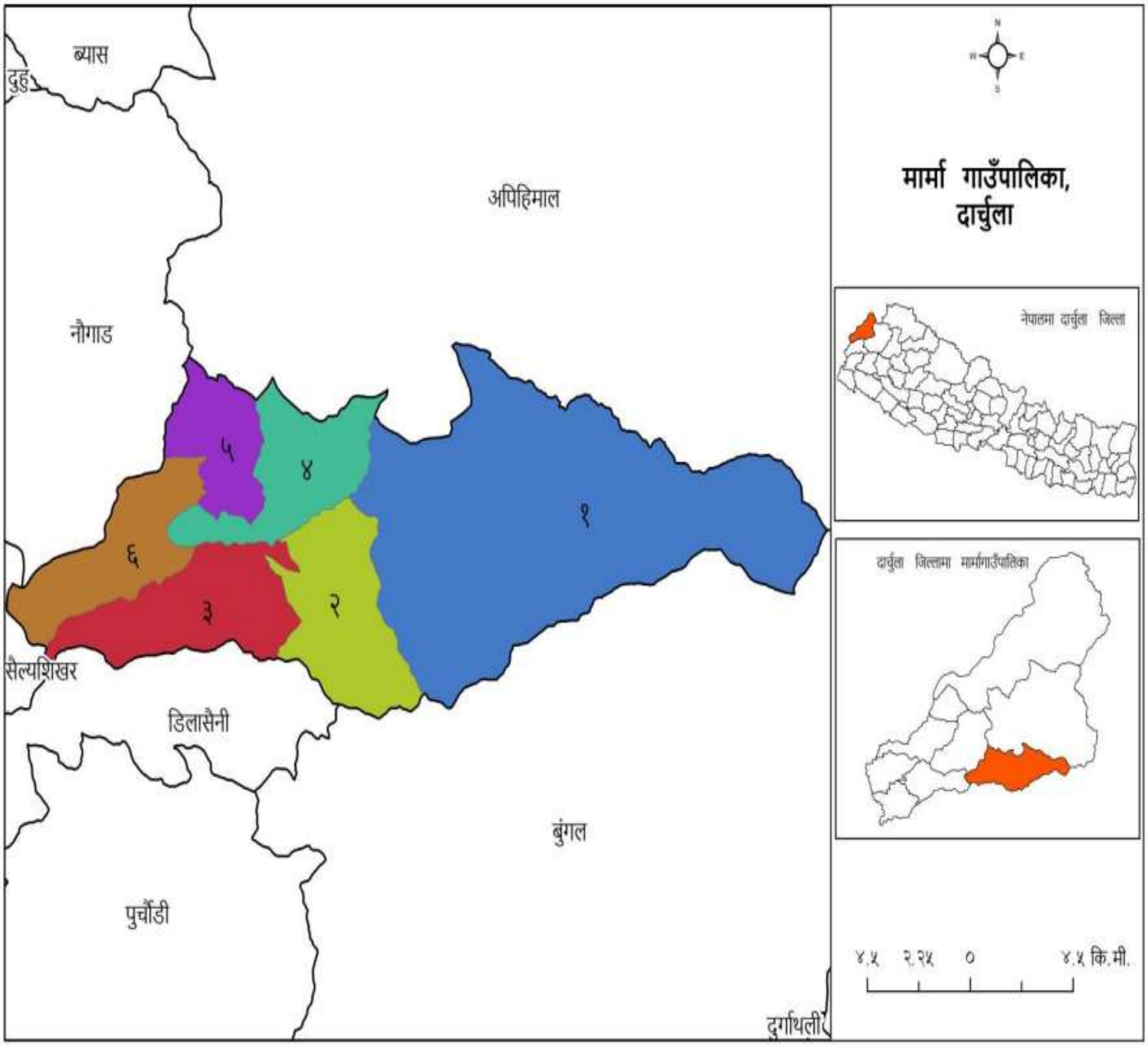

अनुसूची-४ : आपतकालिन सेवा प्रदायकहरुको सम्पर्क विवरण

क.सं	कार्यालयहरुको नाम	टेलिफोन नं.	क.सं	कार्यालयहरुको नाम	टेलिफोन नं.
१	श्री जिल्ला अदालत	०९३-४२०१४०	२५	बैतडी दार्चुला सडक आयोजना	०९३-४२०२६१
२	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	०९३-४२०१३३, ४२०२१४	२६	भू–संरक्षण कार्यालय	०९३-४२०१३४
३	जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय	०९३-४१०००४४, ४१०१११	२७	मालपोत कार्यालय	०९३-४२०१०३, ४२०२१२
४	जिल्ला आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र	०९३-४१०००५९	२८	महिला तथा वालवालिका कार्यालय	०९३-४२०११४
५	कारागार शाखा	०९३-४२०१५८	२९	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक	०९३-४२०२६०
६	कृषि ज्ञान केन्द्र	०९३-४१२०१४१	३०	राष्ट्रिय अनुसन्धानको कार्यालय	०९३-४२०११७
७	कृषि विकास बैंक	०९३-४२०१६६	३१	शान्ति समितिको कार्यालय	०९३-४२०४४९
८	कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालय	०९३-४२०१७७	३२	शत्रु भञ्जन गुल्म ब्यारेक (नेपाली सेना)	०९३-४२०१५१, ४२०२००
९	अपि नाम्पा संरक्षण कार्यालय	०९३-४२०४९७	३३	सरकारी वकिलको कार्यालय	०९३-४२०१३१
१०	तथ्यांक कार्यालय	०९३-४२०१६६	३४	सशस्त्र प्रहरी सिमा सुरक्षा बल	०९३-४२०१००
११	महाकाली न .पा.को कार्यालय	०९३-४२०१३७	३५	सिंचाई कार्यालय	०९३-४२०२२७
१२	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	०९३-४२०१९९,४२०२५०,१००	३६	सिमा प्रशासन कार्यालय	०९३-४२०११८
१३	खानेपानी कार्यालय	०९३-४२००५०,४२०१५०	३७	जिल्ला हुलाक कार्यालय	०९३-४२०१२०
१४	घरेलु तथा साना उद्योग समिति	०९३-४२०१२१	३८	उद्योग वाणिज्य संघ	०९३-४२०१६८
१५	छोटी भन्सार कार्यालय	०९३-४२०१३०	३९	कालापानी पोष्ट	०९३-४२००९८, ४२००३०
१६	शिक्षा बिकाश तथा समन्वय इकाई	०९३-४२०१३५, ४२०४६४	४०	कालापानी एफ.एम	०९३-४२०४११
१७	जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय	०९३-४२००९७,१८८,३४६,३९८	४१	खेलकुद विकास समिति	०९३-४२०२७९
१८	जिल्ला वन कार्यालय	०९३-४२०१४५	४२	निर्माण व्यवसायी संघ	०९३-४२००४९
१९	दार्चुला विद्युत प्रा.लि.	०९३-४२०१३२	४३	श्री महेन्द्र नमुना उच्च मा.वि. खलंगा	०९३-४२०१६५
२०	पशु बिज्ञ केन्द्र	०९३-४२०१०४	४४	नयाँ नेपाल एफ.एम	०९३-४२०५०१
२१	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	०९३-४२०४९८	४५	पत्रकार महासंघ	०९३-४२०२१७
२२	नेपाल रेडक्रस सोसाईटी	०९३-४१००६६, ४१०१३३	४६	प्राइम लाइफ इन्स्योरेन्स कं प्रा.लि.	०९३-४२०४९१
२३	नेपाल टेलिकम	०९३-४२०१११	४७	नेपाल लाईफ इन्स्योरेन्स क. लि.	०९३-४२००९९
२४	दार्चुला बहुमुखी क्याम्पस	०९३-४२०२१९	४८	एशियन लाईफ इन्स्योरेन्स कं.लि.	०९३-४२००४१

अनुसूची-५ः सामुदायिक बनहरुको विवरण

क.स	सामुदायिक वनको नाम	वनको ठेगाना	वनको क्षेत्रफल हे.	दर्ता मिति	घरधुरी संख्या	जनसंख्या			कार्ययोजना अवधि		कर्यसमितिको संख्या			कैफीयत
						महिला	पुरुष	जम्मा	देखि	सम्म	महिला	पुरुष	जम्मा	
१	बालिचन संरक्षण सा व उपभोक्ता समुह	मार्मा गा.पा. -३	५९.१५	१०/८/२०७६	७९	२८३	२८९	५७२	२०७६।०७७	२०८०।२०८१	५	६	११	
२	बिसौना संरक्षण सा व उपभोक्ता समुह	मार्मा गा.पा. -२	८.११	३/३०/२०७६	१३७	४२२	४०९	८३१	२०७५।०७६	२०७९।२०८०	११	०	११	
३	दलौना संरक्षण सा व उपभोक्ता समुह	मार्मा गा.पा. -३	२२४.४३	३/२६/२०७६	१२७	३९३	४३९	८३२	२०७५।०७६	२०७९।२०८०	३	८	११	
४	सरकचुला सुपली संरक्षण सा व उ. स.	मार्मा गा.पा. -१	१८६	३/१२/२०७६	३५	१०५	९२	१९७	२०७५।०७६	२०७९।२०८०	३	६	९	
५	शिव विनायक संरक्षण सा व उपभोक्ता समुह	मार्मा गा.पा. -३	७४.०६	३/२७/२०७६	४४	१२८	१३६	२६४	२०७५।०७६	२०७९।२०८०	३	८	११	
६	भवानी संरक्षण सा व उपभोक्ता समुह	मार्मा गा.पा. -३	११९	३/२७/२०७६	४६	१४५	१६१	३०६	२०७५।०७८	२०७९।२०८०	३	८	११	
७	तिलेली संरक्षण सा व उपभोक्ता समुह	मार्मा गा.पा. -२ र ३	१२३.३९		२८५	१०३९	१०६८	२१०७	२०७५।०७६	२०७९।२०८०	१	१०	११	
८	दामकुरी संरक्षण सा व उपभोक्ता समुह	मार्मा गा.पा. -१	२३.१२	६४३७४	१२९	३९०	३९०	७८०	२०७५।०७६	२०७९।२०८०	२	९	११	
९	कुलासैना संरक्षण सा व उपभोक्ता समुह	मार्मा गा.पा. -१, गुल्जर	२१५.०६		१०६	३३७	३४८	६८५	२०७४/२०७५	२०७८।२०८९	७	४	११	
१०	फपरे संरक्षण सा व उपभोक्ता समुह	मार्मा गा.पा. -४ र ५	१७१.८९	६४३६६	४२३	१२३४	१३६३	२५९७	२०७५।०७६	२०७९।२०८०	५	६	११	
११	सल्याडी संरक्षण सा व उपभोक्ता समुह	मार्मा गा.पा. -१,सल्याडि	४५.५	३/२९/२०७६	९०	२८५	२७६	५६१	२०७५।०७६	२०७९।२०८०	५	६	११	
१२	खामेतोली संरक्षण सा व उपभोक्ता समुह	मार्मा गा.पा. -१,	४७२	६४४९१	६७	१६०	२०३	३६३	२०७६।०७७	२०८०।२०८१	६	७	१३	
१३	कलेन्जर संरक्षण सा व उपभोक्ता समुह	मार्मा गा.पा. -१	८.६८	२/६/२०७९	१४२	४१४	३८५	७९९	२०७८।०७९	२०८२।२०८३	६	५	११	
१४	दुर्गा मन्दिर संरक्षण सा व उपभोक्ता समुह	मार्मा गा.पा. -१	७०	६५४१७	१४२	४१४	३८५	७९९	२०७८।०७९	२०८२।२०८३	६	५	११	
१५	हेराना संरक्षण सा व उपभोक्ता समुह	मार्मा गा.पा. -१	२६.१९		५१	१२३	१२५	२४८	२०६७।०६८	२०७१।२०७२	३	६	९	
१६	गौरी संरक्षण सा व उपभोक्ता समुह	मार्मा गा.पा. -१	६२.२५		८६	१५७	१७४	३३१	२०६७।०६८	२०७१।२०७२	३	६	९	
१७	लिड्के संरक्षण सा व उपभोक्ता समुह	मार्मा गा.पा. -१	१७.९३		६४	१३४	१७६	३१०	२०७१।०७२	२०७५।२०७६	३	६	९	
१८	उषाणी ख संरक्षण सा व उपभोक्ता समुह	मार्मा गा.पा. -३	४३.३५		८८	२४२	२४३	४८५	२०७२।०७३	२०७६।२०७७	४	३	७	
१९	उषाणी क संरक्षण सा व उपभोक्ता समुह	मार्मा गा.पा. -३	४३.३५		८८	२४२	२४३	४८५	२०७२।०७३	२०७६।२०७७	४	३	७	
२०	बजानी किलाउपाड संरक्षण सा. व ,उ.स.	मार्मा गा.पा. -३	१२९.४५	६५१६३	१०४	२९५	३१६	६११	२०७७।०७८	२०८१।२०८२	४	६	१०	
२१	घट्टेखोला संरक्षण सा व उपभोक्ता समुह	मार्मा गा.पा. -३	१७.७६		३५	१२४	११५	२३९	२०७७।०७८	२०८१।२०८२	३	७	१०	
२२	नलाबगर बलिचन संरक्षण सा.वा.उ.स.	मार्मा गा.पा. -३	२५.७५	६५४१७	२२	३६	४७	८३	२०७८/२०७९	२०८२/२०८३	३	६	९	
२३	केदार नाथ संरक्षण सा.व.उ.स.	मार्मा .गा.पा. -६	३०.४७	६५०९५	५४	१५४	१५४	३०८	२०७८/२०७९	२०८२/२०८३	७	४	११	
२४	भाडणी संरक्षणा सा व उ समुह	मार्मा गा. पा. -१	२२६.६२	६५४१७	१४२	४१४	३८५	७९९	२०७८।०७९	२०८२।२०८३	५	८	१३	
कुल			२४२३.५		२५८६	७६७०	७९२२	१५५९२			१०५	१४३	२४८	

अनुसूची-६: दिवा खाजा प्राप्त गर्ने बिद्यालयहरुको विवरण

EMIS कोड	दिवाखाजा कार्यक्रम संचालन भएका बिद्यालय हरु	वडा नं.	छात्र	छात्रा	जम्मा
७५०१६००१२	भवानी आधारभूत बिद्यालय,वाथी	१	१३	२६	३९
७५०१६०००७	भवानी आधारभूत बिद्यालय, तोलिमांडौं	१	३१	३९	७०
७५०१६००११	भुवनेश्वरी प्रा.बि. लोयेकोल्लार	१	१७	१३	३०
७५०१६०००१	डांडावाग प्रा.बि. पाडीइथिंग	१	५६	५१	१०७
७५०१६०००५	दुर्गेस्वरी आधारभूत बिद्यालय, दह	१	७१	९०	१६१
७५०१६०००४	दुर्गेस्वरी मा.बि. ताकु	१	७६	६४	१४०
७५०१६०००२	दुर्गेस्वरी मा.बि. घोल्जर	१	९४	११७	२११
७५०१६०००३	लटिनाथ प्रा.बि. जुड़े	१	४५	४९	९४
७५०१६००१०	प्रगतिशील जनता प्रा.बि. पडाथी	१	१६	१६	३२
७५०१६०००९	प्रशान्त बाल प्रा.बि. पारिबगर	१	१३	१२	२५
७५०३८०००८	दुर्गेस्वरी प्रा.बि. ठुल्थाला	२	३१	१६	४७
७५०२७०००८	हँसबाहिनी प्रा.बि. ओडीखेत	२	२०	२१	४१
७५०२७००११	लामबगर आधारभूत बिद्यालय, सिमार	२	११५	१०७	२२२
७५०२७०००२	माहादेव प्रा.बि. मटेला	२	४१	४४	८५
७५०२७०००५	भुवनेश्वरी प्रा.बि. दुनी	३	२३	१८	४१
७५०२७०००४	विशेश्वर प्रा.बि. सल्लेथुम	३	२५	२७	५२
७५०२७०००३	अपिचौलानी प्रा.बि. बगजेवाला	३	२०	२४	४४
७५०२७०००९	दुर्गा आधारभूत बिद्यालय, च्युरानी	३	५५	५३	१०८
७५०२७०००१	ज्योति प्रा.बि. सार्सी तल्लागाउँ	३	२८	५८	८६
७५०२७००१२	खानडांडा आधारभूत बिद्यालय, सार्सी	३	२७	२६	५३
७५०२७०००६	लटिनाथ मा.बि., रास्कोट	३	११७	१००	२१७
७५०२७००१०	युवाबर्ष प्रा.बि. सार्सी बजानी	३	३१	३१	६२
७५०३८०००५	भूमिराज प्रा.बि. गल्मासा	४	१२	११	२३
७५०४००००६	भुवनेश्वरी प्रा.बि. गोडीगाउँ	४	१३	११	२४
७५०४००००५	भुवनेश्वरी प्रा.बि. घोडेधार	४	११	१०	२१
७५०४००००४	दुर्गेस्वरी प्रा.बि. बार्कु	४	२६	३१	५७
७५०४००००१	लटिनाथ प्रा.बि. मर्मीति	४	३३	४१	७४

७५०३८०००१	हिमालय प्रा.बि. थाम	४	३८	३२	७०
७५०३८००१५	सिद्दविनायक प्रा.बि. डेडपानि	४	१३	१२	२५
७५०४०००२	सिद्धनाथ प्रा.बि. बजकोट	४	३१	२३	५४
७५०४०००३	तपोवन मा.बि., पडपडा	४	७३	५८	१३१
७५०४०००७	भूमिराज आधारभूत बिद्यालय, गोल्फा	५	४२	२४	६६
७५०३८०००७	धौलपुर प्रा.बि. जन्निगाउँ	५	२१	२७	४८
७५०२७०००७	दुर्गेस्वरी प्रा.बि. बरउ	५	४०	३८	७८
७५०३८००१२	लर्डहिल प्रा.बि. भट्टर नखरी	५	१०	२१	३१
७५०३८०००२	सल्लेधार मा.बि. मुरई	५	८४	६६	१५०
७५०३८००१६	सुर्योदय प्रा.बि. गन्याड	५	१२	१५	२७
७५०३४०००१	अपिपथ प्रदर्शक मा.बि.	६	५१	५९	११०
७५०३४०००६	धुर्बतारा जनहित प्रा.बि. मौरे	६	२४	३७	६१
७५०३४०००८	दुर्गा भवानी आधारभूत बिद्यालय, बौदय	६	३	७	१०
७५०३४०००५	दुर्गा भवानी प्रा. बिद्यालय, पत्थरकाँडा	६	२८	२६	५४
७५०३४०००७	लटिनाथ आ.बि. जमुना बगर	६	२५	३३	५८
७५०३४०००४	मालिकार्जु प्रा.बि. परिवन	६	२१	२२	४३
७५०३४०००२	शिबलिंग मा.बि. पत्थरकाँडा	६	३६	५४	९०
७५०३४०००९	सिद्धनाथ प्रा.बि. मल्लामौरे	६	१०	१५	२५
७५०३४०००३	सिद्धभुमि आधारभूत बिद्यालय	६	३९	४८	८७
जम्मा :			१६६१	१७२३	३३८४

गाउँपालिकाका हालका जनप्रतिनिधिहरुको नामावली र फोटो विवरण

Remaining to fill

व्यक्तिगत घटना दर्ता समयमै गरौं
आफ्नो अधिकार सुनिश्चित पारौं

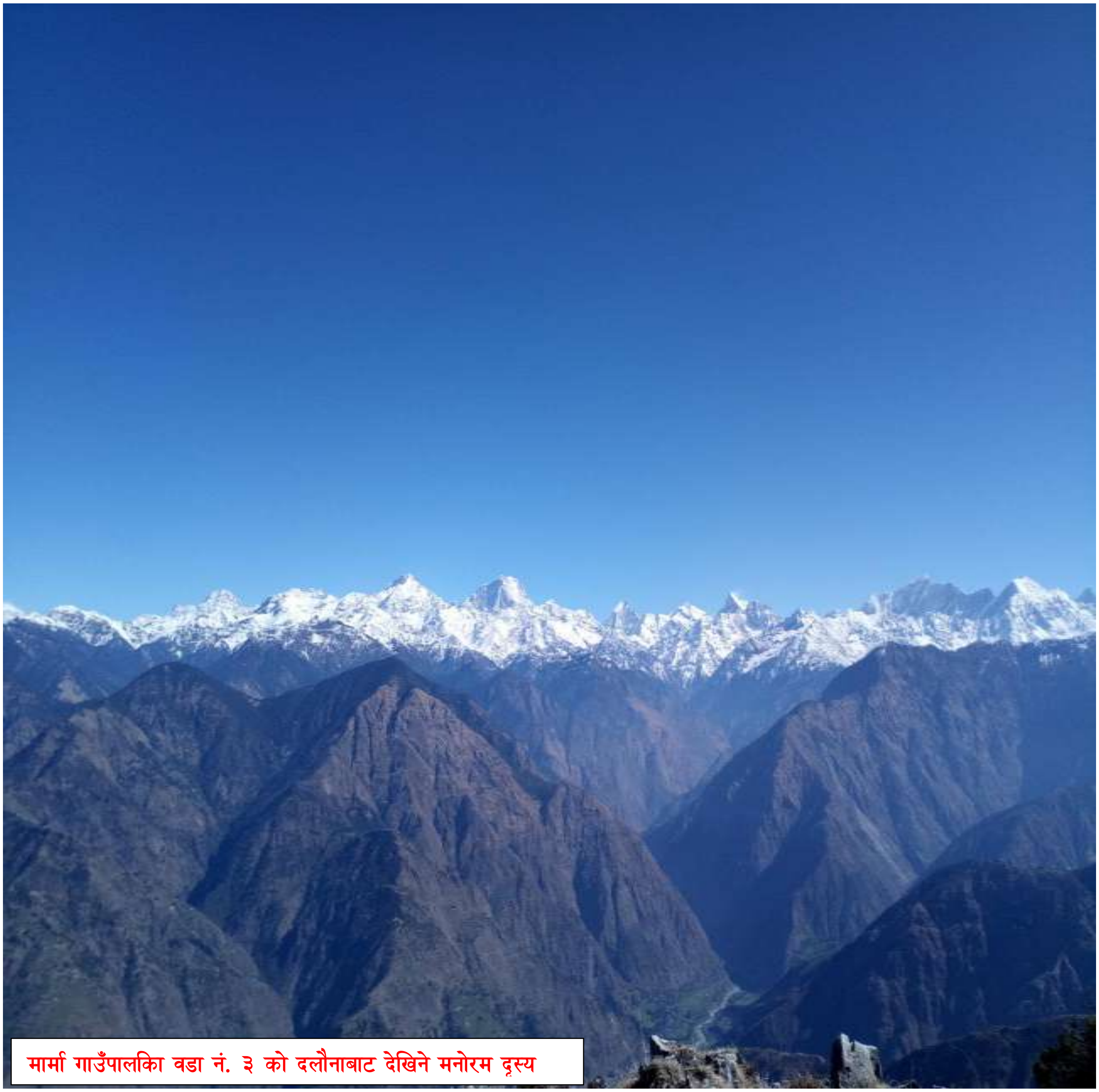

मार्मा गाउँपालकिा वडा नं. ३ को दलौनाबाट देखिने मनोरम दृस्य